

Univerzita Karlova v Praze

Přírodovědecká fakulta

katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie

Studijní obor: Regionální a politická geografie

Stanislav Rataj

**LOKÁLNÍ AKTÉŘI A JEJICH SÍTĚ V
NÁRODNÍM PARKU ŠUMAVA**

**LOCAL ACTORS AND SOCIAL NETWORKS
IN THE ŠUMAVA NATIONAL PARK**

Diplomová práce

Praha 2014

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Radim Perlín, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci zpracoval samostatně a že jsem uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze dne: 20. 8. 2014

.....

Stanislav Rataj

Na tomto místě bych chtěl velmi poděkovat svému vedoucímu diplomové práce RNDr. Radimu Perlínovi, Ph.D. za jeho odborné rady a zkušenosti, které mi byly velkou pomocí a výrazně přispěly ke vzniku této práce.

Zároveň děkuji všem respondentům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření, zejména starostům obcí a zástupcům Správy NP Šumava a Rady NP Šumava za poskytnuté informace a komentáře.

OBSAH

Seznam tabulek	6
Seznam grafů	7
Seznam obrázků	7
Seznam map	7
Seznam zkratk	8
1. ÚVOD	10
2. TEORETICKÉ VYMEZENÍ PROBLEMATIKY SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU A SOCIÁLNÍCH SÍTÍ	12
2. 1 Koncept sociálního kapitálu	12
2. 1. 1 Typologie sociálního kapitálu	13
2. 1. 2 Putnamovo pojetí sociálního kapitálu	14
2. 1. 3 Sociální kapitál ve vztahu k lokálnímu rozvoji území	15
2. 1. 4 Kritika Putnamova konceptu sociálního kapitálu	16
2. 2 Teorie sociálních sítí	18
2. 3 Koncept rozvoje	19
2. 4 Teorie rozvoje komunit	21
2. 5 Strukturalismus a strukturační teorie	22
3. ROZVOJOVÍ AKTÉŘI	23
3. 1 Teoretické vymezení aktérů	23
3. 2 Aktéři podle řádovostní úrovně	25
3. 2. 1 Aktéři na národní úrovni	25
3. 2. 2 Aktéři na regionální úrovni	26
3. 3 Klíčoví aktéři lokálního rozvoje	26
3. 3. 1 Veřejný sektor: místní samospráva a osoba starosty	27
3. 3. 2 Soukromý sektor: podnikatelé	30
3. 3. 3 Neziskový sektor: zájmová sdružení, občanské spolky	31
3. 3. 4 Místní obyvatelé, dlouhodobí rekreatanti a návštěvníci území	31
4. METODOLOGIE	32
4.1 Cíl práce a stanovení hypotéz	32
4. 1. 1 Stanovení hypotéz	32
4. 1. 2 Cíl práce	33
4. 2 Metodika výzkumu	33

4. 2. 1 Výběr respondentů	33
4. 2. 2 Dotazníkové šetření	35
4. 2. 3 Rozhovor pomocí návodu.....	36
5. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ.....	38
5. 1 Hlavní aspekty historického vývoje	38
5. 2 Aktéři na Šumavě.....	41
5. 2. 1 Národní park a Chráněná krajinná oblast Šumava	41
5. 2. 2 Obce.....	44
5. 2. 3 Mikroregiony	53
5. 2. 4 Euroregion Bayerischer Wald-Šumava-Mühlviertel	54
5. 2. 5 RRA Šumava	55
5. 2. 6 Místní podnikatelé a občanské spolky.....	56
5. 2. 7 Místní obyvatelé, zájmová sdružení a rekreatanti	56
6. HORIZONTÁLNÍ SOCIÁLNÍ SÍTĚ V NP ŠUMAVA	58
6. 1 Četnost kontaktů	58
6. 2 Spolupráce obcí.....	62
6. 2. 1 Spolupráce s ostatními aktéry v území.....	63
6. 3 Formy spolupráce aktérů v NP Šumava.....	64
6. 3. 1 Spolupráce obcí z hlediska sociálního kapitálu.....	64
6. 3. 2 Ostatní formy spolupráce	66
6. 4 Spolupráce v mikroregionech	66
6. 4. 1 Četnost kontaktů a formy spolupráce	67
6. 5 Přeshraniční spolupráce obcí.....	68
6. 6 Sociální sítě v rámci obcí	69
6. 6. 1 Občanská angažovanost a spolková činnost.....	69
6. 6. 2 Spolupráce místní samosprávy a dalších aktérů v rámci obcí.....	70
6. 7 Shrnutí.....	71
7. VERTIKÁLNÍ SOCIÁLNÍ SÍTĚ V NP ŠUMAVA.....	73
7. 1 Vazby obcí k NP Šumava	74
7. 1. 1 Četnost kontaktů.....	74
7. 1. 2 Formy spolupráce obcí a NP Šumava	76
7. 1. 3 Vztah obcí a NP Šumava.....	78
7. 1. 4 Klasifikace obcí podle vztahu k NP Šumava	80

7. 2 Vazby NP Šumava k ostatním aktérům v území.....	85
7. 2. 1 Komunikace a spolupráce NP Šumava s obcemi	85
7. 3. Problémy ve vztahu obcí a NP Šumava	86
7. 3. 1 Vztah státu k regionu Šumavy.....	86
7. 3. 2 Postavení obcí NP Bavorský les.....	88
7. 3. 3 Majetkoprávní vztahy obcí a NP Šumava	90
7. 3. 4 Situace na trhu práce v NP Šumava	93
7. 4 Spolupráce s podnikateli	94
7. 5 Spolupráce s dalšími aktéry	95
7. 6 Shrnutí.....	95
8. ZÁVĚR	98
LITERATURA A ZDROJE.....	103
PŘÍLOHY	111

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Vztahy mezi typy sociálního kapitálu.....	14
Tabulka č. 2: Přehled aktérů podle řádovostní úrovně a typu sektoru.....	25
Tabulka č. 3: Právní formy spolupráce obcí	30
Tabulka č. 4: Starostové obcí zúčastněných v šetření.....	34
Tabulka č. 5: Respondenti, kteří se zúčastnili řízených rozhovorů	35
Tabulka č. 6: Základní údaje o Národním parku Šumava	43
Tabulka č. 7: Charakteristika obcí v NP Šumava	51
Tabulka č. 8: Četnost kontaktů starostů.....	59
Tabulka č. 9: Úroveň známosti starostů s vertikálními aktéry	60
Tabulka č. 10 : Spolupráce obcí v NP Šumava.....	65
Tabulka č. 11: NP Šumava jako marketingová značka.....	78
Tabulka č. 12: Hodnocení vzájemných vztahů vztahů	79
Tabulka č. 13: Metodika klasifikace obcí k NP Šumava.....	80
Tabulka č. 14: Klasifikace obcí podle vztahu k NP Šumava.....	81

Seznam grafů

Graf č. 1: Poradní aktéři obcí ve vybraných oblastech rozvoje	61
Graf č. 2: Spolupráce obcí s ostatními aktéry v území	63
Graf č. 3: Důvody vstupu obcí do mikroregionů	67
Graf č. 4: Četnost kontaktů starostů s vedením mikroregionů	67
Graf č. 5: Propagace obecních akcí (společenských, sportovních aj.).....	68
Graf č. 6: Důvody kontaktu obcí ze strany NPŠ	74
Graf č. 7: Důvody kontaktu obcí ze strany NPŠ	75
Graf č. 8 Intenzita kontaktů obcí s NPŠ.....	75
Graf č. 9: Intenzita kontaktů obcí s NPŠ v letech 2010 - 2014.....	76
Graf č. 10 Spolupráce obcí s NP Šumava.....	77
Graf č. 11: Informovanost obcí o aktivitách NPŠ.....	78
Graf č. 12: Význam NP Šumava pro obce	79
Graf č. 13: Setrvání obcí v NP Šumava	79
Graf č. 14 Hlavní problémové oblasti vztahu obcí s NPŠ	86

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Svazky obcí na území NP a CHKO Šumava v roce 2010.....	54
Obrázek č. 2: Schéma zájmů aktérů v NP Šumava podle řádovostní úrovně.....	57
Obrázek č. 3: Schéma schvalovacího procesu Plánu péče o NP Bavorský les.....	90

Seznam map

Mapa č. 1: Správní území obcí NP a CHKO Šumava	46
Mapa č. 2: Podíl rodáků v obcích NP Šumava k 26. 3. 2014	47
Mapa č. 3: Struktura zaměstnanosti v obcích NP Šumava k 31. 12. 2011	48
Mapa č. 4: Vztah obcí k NP Šumava	84

Seznam zkratek

CR	cestovní ruch
ČSÚ	Český statistický úřad
ERDF	European Regional Development Fund
EU	Evropská unie
CHKO	Chráněná krajinná oblast
CHKOŠ	Chráněná krajinná oblast Šumava
MAS	Místní akční skupina
MOS	Městská a obecní statistika
MR	Mikroregion
MZ	Ministerstvo zemědělství
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NP	Národní park
NPBL	Národní park Bavorský les
NPŠ	Národní park Šumava
OHK	Okresní hospodářská komora
ORP	Obec s rozšířenou působností
PRV	Program rozvoje venkova
RRA Šumava	Regionální rozvojová agentura Šumava
SFŽP	Státní fond Životního prostředí
SLDB	Sčítání lidí, domů a bytů
SPÚ	Státní pozemkový úřad
UNESCO	United Nations Educational Scientific and Cultural Organisation
ÚP	Územní plán
ÚPD	Územně plánovací dokumentace
VPS	Veřejně prospěšné stavby

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá problematikou rozvoje Národního parku Šumava, jehož podobu dlouhodobě určují externí politicko-společenské okolnosti. Z hlediska místního rozvoje jsou definováni klíčoví aktéři, jejichž aktivita a spolupráce určuje kvalitu sociálního kapitálu, který má vliv na podobu horizontálních a vertikálních sociálních sítí. Důležitým aspektem pro socioekonomický rozvoj území je vztah obcí a NP Šumava, jejichž činnost je upravena samostatnými zákony. Na základě terénního šetření s představiteli místního rozvoje jsou identifikovány klíčové faktory, které významně formují tento vztah a ovlivňují sociální rozvoj v prostředí chráněného území.

Klíčová slova:

místní rozvoj, sociální sítě, sociální kapitál, aktéři lokálního rozvoje, spolupráce obcí, ochrana přírody, Národní park Šumava

Abstract:

This thesis focuses on the issue of the development of the Šumava National Park, which is in the long-term determined by external political and social circumstances. In terms of the local development there are defined key actors whose activities and level of their cooperation affects the quality of social capital, which influences the character of horizontal and vertical social networks. An important aspect of the social-economic development of the case study area is the relationship between local municipalities and the Šumava National park management, whose activities are regulated by specific laws. Based on field survey of representatives of local development we identified key factors forming this relationship and affecting the social development of the protected area.

Key words:

local development, social networks, social capital, local development actors, inter-municipal cooperation, nature protection, the Šumava National Park

1. ÚVOD

Problematika místního rozvoje v podmínkách velkoplošných chráněných území, kterými jsou národní parky a chráněné krajinné oblasti, se v dnešní době stává stále diskutovanějším tématem. Účel a poslání těchto institucí, kterým je především ochrana přírody, jsou v urbanizované krajině střední Evropy ovlivňovány rozvojovými potřebami obyvatel, kteří na území velkoplošných chráněných území žijí. Tato území jsou tak formována dvěma veřejnými zájmy, které spolu v různé míře koexistují. Zájem společnosti o ochranu přírodních hodnot je tak v přímém kontaktu se zájmem o rozvoj území, tj. místních samospráv, regionů apod. Vzhledem k odlišné podstatě ochrany přírody a socioekonomického rozvoje území je pro harmonizaci těchto zájmů důležité v ideálním případě konsensuální jednání všech jejich lokálních aktérů. V řadě případů však omezení místního rozvoje v národních parcích či jejich blízkém okolí otevírá celou řadu konfliktních situací mezi institutem ochrany přírody a jednotlivými místními klíčovými hráči, jako jsou obce, podnikatelské subjekty či rezidenti a jejich spolky. V tomto směru je v ČR nejvíce problematickým a konfliktním prostorem Národní park Šumava, jehož integrální součástí jsou samosprávné obce. Přírodní i sociální prostředí celého zájmového regionu v nedávné minulosti ovlivnily výrazné společenské změny. Kontinuální vývoj šumavské společnosti, který po více než 400 let vznikl na bázi soužití českého a německého živlu, byl ukončen až II. světovou válkou. Řízený odsun většinového německého obyvatelstva a následné uzavření příhraničního prostoru pro vojenské účely v době tzv. studené války vytvořily vhodné podmínky k probíhajícím přírodním procesům, které se staly předmětem ochrany přírody po roce 1990. Společenské události v té době proměnily opět významně funkční strukturu území Šumavy, kde se rozsáhlé, dříve veřejnosti nepřístupné oblasti spolu s 6 obcemi dostaly pod správu nově vzniklého národního parku. Právě založení velkoplošného chráněného území bylo dalším důležitým mezníkem ve vývoji celého regionu. Vzájemná konfrontace dvou ideologicky odlišných koncepcí rozvoje území vede k destabilizaci především sociálního prostředí Šumavy, jehož rozvoj po roce 1938 téměř nepřetržitě výrazně určují externí politicko-sociální okolnosti.

Problematická zůstává především snížená míra důvěry mezi dvěma klíčovými aktéry, obcemi a NP Šumava, která ovlivňuje dlouhodobé vztahy, úroveň spolupráce a celkovou podobu sociálního kapitálu v území. Předkládaná diplomová práce na příkladu spolupráce aktérů místního rozvoje zkoumá podobu

horizontálních a vertikálních sociálních sítí v prostoru velkoplošného chráněného území s cílem definovat postavení a roli NP Šumava v území.

Zhodnocení hlavních aspektů, které mají vliv na složitý sociogeografický vývoj zájmového území, ve kterém se dlouhodobě střetávají dva veřejné zájmy, jež jsou upraveny vlastními zákony, je hlavním motivem pro sepsání této práce.

Diplomová práce je strukturována do osmi hlavních kapitol, z nichž dvě jsou tvořeny teoretickým vymezením problematiky sociálního kapitálu, sociálních sítí a aktérů místního rozvoje. Diskutován je především Putnamův koncept sociálního kapitálu a jeho význam pro lokální rozvoj, který se stal základem pro stanovení hypotéz diplomové práce. V souvislosti s teoretickým pojetím sociálního kapitálu je nezbytné definovat pozici aktéra jako klíčového hráče v území, jehož vlastní zájmy se v různé formě promítají do místního rozvoje. Míra vztahů a vazeb mezi jednotlivými aktéry se odráží do podoby sociálních sítí.

Na teoretickou část navazuje metodologie, která je rozdělena do dvou samostatných podkapitol. V první z nich byl stanoven cíl práce a definovány hypotézy vyplývající z teoretického pojetí problematiky. Ve druhé části je popsána organizace terénního šetření včetně definice zájmového území, způsobu výběru respondentů a detailní popis struktury řízených rozhovorů, které byly vedeny se zástupci místních samospráv, NP Šumava, Rady NP Šumava a představitelem jednoho občanského spolku.

V páté kapitole jsou představeny všechny důležité skupiny aktérů rozvoje působící na zájmovém území se zvláštním zřetelem na dva nejvýznamnější – Správu NPŠ a místní obce.

V šesté a sedmé kapitole jsou analyzovány a diskutovány výsledky terénního šetření. Struktura těchto kapitol respektuje stanovené hypotézy. Zatímco šestá kapitola se věnuje analýze sociálních sítí na horizontální úrovni, sedmá kapitola zkoumá podobu vertikálně postavené sociální sítě tvořené obcemi, NPŠ a státem reprezentovaným Ministerstvem životního prostředí.

V závěru diplomové práce jsou ověřeny stanovené hypotézy a definována role NP Šumava v území.

2. TEORETICKÉ VYMEZENÍ PROBLEMATIKY SOCIÁLNÍHO KAPITÁLU A SOCIÁLNÍCH SÍTÍ

2.1 Koncept sociálního kapitálu

Koncept sociálních sítí, který tvoří teoretický základ pro předkládanou diplomovou práci zabývající se problematikou struktury aktérů na mikroregionální úrovni, úzce souvisí s konceptem sociálního kapitálu. Toto původně sociologické pojetí se v posledních 20 letech stalo předmětem studia řady sociálních věd, jakými jsou ekonomie, politologie a sociální geografie. Vzhledem k širokému uplatnění tohoto konceptu v řadě vědních disciplín, existuje celá škála jeho definic. Nicméně, společnými znaky všech ukotvení sociálního kapitálu jsou „sociální sítě, normy, hodnoty a důvěra“ (Pileček 2010, s. 65).

Autoři Callois a Angeon rozdělují tyto definice podle své povahy do několika skupin. První z nich vnímá sociální kapitál nejčastěji jako „souhrn neformálních norem, které podporují spolupráci mezi jednotlivci“ (Pileček 2010, s. 65). Druhou skupinu reprezentuje Coleman a jeho „funkcionální chápání sociálního kapitálu“ s atributy jakými jsou „závazky a očekávání, kapacita sociální struktury z hlediska toku informací a normy spojené se sankcemi“ (Pileček 2010, s. 65). Skupinu definic dle uvedených autorů uzavírá vnímání sociálního kapitálu jako zdroje, které lze v případě potřeby využít ve svůj vlastní prospěch (Lin 2008). Diplomová práce pracuje s definicemi, které souvisí s významem sociálního kapitálu pro lokální rozvoj.

Prvním významným autorem, který se zabýval konceptem sociálního kapitálu, byl sociolog Bourdieu, jenž ho definoval jako „sumu aktuálních nebo potencionálních zdrojů, která vychází z vlastnictví trvalé sítě více či méně institucionalizovaných vztahů a známostí, jinými slovy členství ve skupině, které vybavuje každého člena kolektivně vlastněným kapitálem, tedy různými oprávněními“ (Bourdieu 1986, s. 51). Toto pojetí sociálního kapitálu jako analogie ke kapitálu ekonomickému se v některých vědeckých pracích objevuje i v dnešní době. Důraz na roli jednotlivce v souvislosti se sociálním kapitálem dává také např. Lin, který podstatu tohoto konceptu posunuje blíže k tradičnímu „ekonomickému“ kapitálu, když považuje jednotlivce, jenž je součástí určité sociální sítě, za schopného ze sociálního kapitálu těžit ve svůj individuální prospěch (Lin 2008). Významný představitel tohoto konceptu sociolog Coleman tvrdí, že „...sociální kapitál je definován svou funkcí. Není to jednoduchá entita, ale skládá se

z více entit, které mají společné dvě charakteristiky: všechny se skládají z některých aspektů sociální struktury a usnadňují určité činnosti jednotlivců, kteří jsou uvnitř struktury“ (Pileček 2010, s. 65). Podobně tento koncept vnímají další autoři, jako například Johnston, Gregory nebo Pratt, podle kterých jsou sociálním kapitálem „vlastnosti sociální struktury nebo sociálních vztahů, které usnadňují jednání jedinců založené na vzájemné spolupráci a které, jako důsledek, zvyšují hospodářskou výkonnost“ (Johnston, Gregory, Pratt, Watts 2000, s. 746). Poslední z těchto vymezení je pro účely předkládané práce velmi vhodné, protože pojímá tento koncept z hlediska jeho vztahu k ekonomickému rozvoji.

2. 1. 1 Typologie sociálního kapitálu

Sociální kapitál lze na základě své povahy dělit do několika skupin:

a) individuální vs. kolektivní

Sociální kapitál je v tomto případě posuzován z hlediska jeho významu buď pro jednotlivce či pro určitou skupinu – kolektiv. Významné jsou kontakty, známosti, které jednotlivci či komunity využívají ve svůj či společný prospěch (Sýkora, Matoušek 2010).

b) vnitroskupinový (svazující) vs. meziskupinový (spojující)

Toto rozdělení je založeno na povaze sociálního kapitálu, který je generován a koncentrován v rámci jedné skupiny (např. rodina, uzavřená sociální komunita apod.) nebo mezi mnoha navzájem odlišnými skupinami z několika hledisek jako např. náboženství, etnicita, politické ideologie, ekonomická výkonnost apod., které spojuje určitý společný zájem.

Keller tvrdí, že v případě svazujícího sociálního kapitálu si účastníci těchto skupin „tvoří kult vlastní výlučnosti“ (Keller 2010, s. 63). Členové takových skupin se určitým způsobem brání vůči externímu vlivu jiných skupin (Sýkora, Matoušek 2010). Jejich znakem je vysoká vnitřní důvěra na úkor ostatních skupin. Důsledkem toho je relativně nízká meziskupinová míra sociálního kapitálu ve společnosti.

Naopak pro fungující společnost založenou na intenzivní spolupráci a důvěře různých skupin je důležitější spojující sociální kapitál. V rámci takových společenství probíhá intenzivní výměna informací a kontaktů. Oproti předchozí skupině jsou však

jednotlivé vazby slabší a méně spolehlivé. Tento typ kapitálu vykazují např. obchodní partneři, hnutí za lidská práva, zájmová sdružení apod. Jak však Keller připomíná, spolupráce, resp. nespoupráce jednotlivých skupin vytváří rozdíly podle míry angažovanosti v těchto „společenstvích“ (Keller 2010).

c) spojující sociální kapitál

Tento typ sociálního kapitálu je generován mezi aktéry sociálních skupin na různých řádovostních úrovních. Skupiny tak mohou díky vertikálně ukotveným vazbám využívat mnohem větší prostor ve společnosti ve svůj či kolektivní prospěch. Spojující sociální kapitál je z hlediska analýzy sociálních sítí velmi podstatný, neboť propojuje aktéry lokálního významu s hierarchicky vyššími subjekty (Pileček 2010).

d) další dělení

V literatuře se sporadicky objevují další dělení na strukturální vs. kognitivní sociální kapitál, podle jeho institucionální nebo sociálně-organizační formy (např. normy, pravidla) či občanský vs. vládní sociální kapitál podle jeho společenského ukotvení (Pileček 2010). Vztah mezi těmito typy kapitálu ilustruje tabulka č. 1.

Tabulka č. 1: Vztahy mezi typy sociálního kapitálu

Sociální kapitál	Strukturální	Kognitivní
Občanský	klub, sdružení, neziskové organizace, komunita	normy, přesvědčení, postoje, hodnoty
Vládní	stát, soudní systém	zákony, vládní systém

Zdroj: Pileček 2010

2. 1. 2 Putnamovo pojetí sociálního kapitálu

Poměrně zásadní průlom v chápání sociálního kapitálu provedl politolog Robert Putnam, který částečně vychází z předchozích pojetí, avšak posouvá svůj koncept od jednotlivce směrem ke společnosti jako takové, když tvrdí, že se „jedná o vlastnosti sociální organizace, které usnadňují koordinaci a spolupráci s cílem vzájemného prospěchu“ (Putnam 1993, s. 170). Zmíněnými vlastnostmi sociální organizace jsou normy, sítě a důvěra. „Zároveň umožňují tyto vlastnosti lidem kolektivně jednat“ (Narayan, Woolcock, 2000, s. 225). Důvěra je důležitou podmínkou

pro fungování dobře rozvinuté sociální sítě, která reflektuje očekávané chování druhých. Důvěra je generována osobní i kolektivní systematickou zkušeností, kterou je nutné chápat ve dvou rovinách – mikroúrovni a makroúrovni. Zatímco mikroúroveň představuje vzájemnou důvěru mezi jedinci nebo v malých sociálních skupinách, na makroúrovni se jedná o důvěru ve společnost jako celek a instituce, jež tento celek regulují a reprezentují. Právě tato rovina je podle Putnama velmi důležitá z hlediska fungování společnosti. Z toho vyplývá, že důvěra je zvyšována intenzivnějšími sociálními interakcemi (Sýkora, Matoušek 2009).

Jak již bylo zmíněno, sociální kapitál je založen na důvěře členů sociálních skupin v ostatní účastníky sociální směny včetně institucí. Roli důvěry v sociálním prostředí zdůrazňují také ekonomové. Například Kenneth Arrow tvrdí, že její nedostatek v sociálních sítích vede k ekonomické zaostalosti regionů. Vedle těchto vlastností sociální organizace jsou souvisejícími znaky sociálního kapitálu vzájemné vztahy a interakce aktérů, společně sdílené hodnoty, postoje, pravidla a kontakty. Tyto znaky „mohou zlepšit efektivitu fungování společnosti usnadňováním vzájemné koordinace aktivit“ (Putnam 1993, s. 167).

Řada autorů, podobně jako Putnam řadí sociální kapitál do stejné skupiny jako „běžný“, ekonomicky pojatý kapitál zahrnující souhrn hmotných statků, výrobních prostředků či peněz, které jsou místo spotřeby využity jako vstup do další výroby a činnosti s cílem maximalizace zisku. Na rozdíl od ekonomického kapitálu je však podle Putnama sociální kapitál „veřejné zboží, které vzniká jako vedlejší produkt sociálních aktivit“ (Putnam 1993, s. 170). Putnamovo pojetí se poprvé objevilo v díle „*Making Democracy Work*“, kde zdůrazňuje roli atributů sociálního kapitálu pro ekonomický rozvoj italských regionů a jejich lokálních vlád. Tím posunul původně čistě sociologické téma blíže zájmu ekonomů a sociálních geografů, protože tak spojil koncept sociálního kapitálu s dopady na rozvoj určitého území. Z pohledu geografie se jedná o Putnamův velký přínos v této problematice.

2. 1. 3 Sociální kapitál ve vztahu k lokálnímu rozvoji území

Z hlediska sociální geografie je důležitý význam sociálního kapitálu zejména s dopadem na ekonomický rozvoj určitého území. Vedle Putnamova pojetí sociálního kapitálu, který na rozdíl od tradičních sociologických definic vnímá prostorové aspekty vlastností sociální organizace, jsou z ekonomicko-geografického hlediska také přínosné studie Granowettera. Rozdílná úroveň sociálního kapitálu, znamená rozdílné

předpoklady pro ekonomický rozvoj daného území. Tyto předpoklady jsou posuzovány podle jednotlivých vlastností dané společnosti, jakými jsou vztahy, míra důvěry či spolupráce a síť kontaktů, které vytváří úroveň sociální sítě. Granowetter označuje jednotlivé prvky, resp. aktéry sociální sítě jako „zakořeněné“ („embedded“) v rámci této struktury (Granowetter 1985). Z autorova pojetí vyplývá, že čím hustší, bude síť kontaktů a úroveň spolupráce jednotlivých aktérů dané sociální sítě, tím vyšší výkonnost budou jednotlivé subjekty vykazovat. Příkladem může být analýza sociálního kapitálu a výkonnosti malých a středních firem v regionech Velké Británie od autorů Cooka, Cliftona a Oleaga z roku 2005, kteří dokázali, že úspěšné inovační firmy vykazují vyšší míru spolupráce a jejich vazby mají nadregionální charakter. Podobné výsledky zaznamenal již na počátku 90. let 20. století také Putnam (Pileček 2010). Oproti předchozím autorům např. Bourdieu a Colemanů zkoumal úroveň sociálního kapitálu v italských regionech a snažil se zjistit její souvislost s ekonomickou vyspělostí těchto území (Putnam 1993).

2. 1. 4 Kritika Putnamova konceptu sociálního kapitálu

Pojetí sociálního kapitálu politologa Roberta Putnama se stalo podnětem pro hlubší vědeckou analýzu tohoto fenoménu. Jeho práce vyvolaly řadu reakcí, z nichž významná část hodnotí jeho koncepci značně kriticky. Vzhledem k určité kontroverzi Putnamova pohledu na význam sociálního kapitálu je nutné zmínit i nejvýznamnější body kritické analýzy, se kterými se jeho práce setkaly.

Základní kritiku Putnamovy práce je možné rozdělit do několika skupin. První se týká významu asociací, ve kterých jsou jednotliví aktéři začlenění. Kritika polemizuje s významem těchto asociací, který je Putnamem značně nadhodnocený. Druhá skupina kritiků zpochybňuje příliš širokou a nesourodou skupinu typů angažovanosti lidí v nejrůznějších sociálních skupinách, jejíž vypovídací hodnota je značně diskutabilní. Třetí skupina kritiků se zaměřuje především na podcenění sociálních nerovností, které mají nepochybně vliv na úroveň sociálního kapitálu a značně ovlivňují důvody, proč lidé vstupují do asociací (Keller 2010). S posledním bodem souvisí i kritika Putnamových zdůvodnění poklesu úrovně sociálního kapitálu v americké společnosti v posledních přibližně 30 letech, které jsou uvedeny v jednom z jeho stěžejních děl *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (Putnam 2000).

Příkladem první skupiny Putnamovy kritiky jsou práce českého sociologa Jana Kellera, který jeho koncepci sociálního kapitálu vytýká, že „příliš redukuje demokracii na fenomén dobrovolných asociací“ (Keller 2010, s. 65). Keller kritizuje zejména význam participace jedinců v asociacích, které jsou Putnadem podle Kellerova názoru přeceňovány. Navíc Putnam nerozlišuje asociace hájící soukromé zájmy a sdružení, která zastupují zájmy veřejné. „Sledování soukromého zájmu je nejlepší cestou k prosazení zájmu veřejného. Problém je, že Putnam nezkoumá, nakolik je ochota vstoupit do partnerského svazku, spolku či asociace ovlivňována existující sociální nerovností“ (Keller 2010, s. 65). Putnadem definované asociace a subjekty jsou jakýmsi funkčním motorem demokratické společnosti, což je jedním z hlavních bodů kritiky.

Řada dalších autorů kritizuje nesourodou skupinu indikátorů měřící míru sociálního kapitálu. Putnam na stejnou úroveň staví projevy interakce mezi jedinci v čistě privátním prostředí (setkání rodiny, přátel, společné výlety) a politické a společenské aktivity občanské angažovanosti (Mohan, Mohan 2002). Francouzská socioložka Sophie Ponthieuxová pochybuje o stejném přínosu a efektivnosti aktivit ve spolcích, jakými jsou na jedné straně např. „golfový klub nebo kroužek filatelistů a na straně druhé společenské organizace typu Amnesty International“ (Keller 2010). Obecně se dá tedy pochybovat o tom, že tato nerovnoměrně uspořádaná skupina forem angažovanosti v různých sociálních skupinách má stejně významný dopad pro tvorbu sociálního kapitálu, jenž by tak přispěl k místnímu rozvoji. Podle kritiků Putnam nevnímá rozdíly v efektivnosti jednotlivých skupin pro místní rozvoj. Autoři Evans a Ostrom tuto kritiku doplňují tím, že Putnam ignoruje skutečné prvky generující sociální kapitál. Důležitá je role státu a ostatních forem politické organizace, doslova zdůrazňují „synergii státu a společnosti“ (Mohan, Mohan 2002).

Americká socioložka Theda Skocpol se vyjadřuje k Putnamovu pohledu na snižující se vliv sociálního kapitálu, který je podle něj způsoben nižší mírou zapojení a angažovanosti jednotlivců v sociálních skupinách, např. rodině, která podle něj přestala plnit původní funkci. Jak již bylo uvedeno, obdobně Putnam popisuje problém snižujícího se zapojení lidí v dalších sociálních skupinách, jakými jsou např. občanské spolky apod. Kritika dodává, že pokud dochází k úbytku sociálního kapitálu, není to problém jednotlivců, nýbrž charakteru americké politiky zahrnující úpadek lokálních kampaní a bujení lobbingu a speciálních zájmových skupin (Mohan, Mohan 2002).

De Filippis vytýká Putnamově pojetí sociálního kapitálu opomíjení struktury mocenských vazeb, které ho výrazně ovlivňují, dále podobně jako předchozí autoři zpochybňuje pozitivní nadčasový vliv sociálního kapitálu na blahobyt jednotlivců a sociálních skupin a chybějící vnímání paralely s kapitálem ekonomickým (Pileček 2010).

2. 2 Teorie sociálních sítí

S konceptem sociálního kapitálu souvisí teorie sociálních sítí, které Putnam považuje za jednu z významných vlastností sociální organizace. Sociálními sítěmi označujeme „systém tří a více sociálních vztahů mezi lidmi a následné interakce, které z těchto vztahů vyplývají“ (Buščíková 1999, s. 193). Účastníci těchto navzájem propojených vztahů jsou tzv. aktéři, kteří tvoří podstatu sociálních sítí (Emirbayer a Goodwin 1994). Druhy a vlastnosti vztahů v rámci sociálních sítí určují tři hlavní proměnné - reciprocita vztahů, intenzita vztahů a stálost vztahů (Scott 1991, cit. v Buščíková 1999).

Reciprocita má vliv především na transakční náklady směny v rámci vztahu. Intenzita je určena četností kontaktů. Stálost vztahu je pak dána „sílou závazků, které vyplývají z tohoto vztahu“ (Buščíková 1999, s. 198). Jednotlivé proměnné sociálních vztahů podle tohoto teoretického konceptu byly zkoumány v rámci výzkumného šetření analýzy sociálních sítí v NP Šumava.

Sociální sítě se na základě své organizace dělí dle Putnama do dvou navzájem se prolínajících rovin. Horizontální sítě spojují aktéry na podobné mocenské a statutární úrovni. Příkladem tohoto typu skupiny jsou tzv. sítě občanské angažovanosti. Jedná se o široký záměr působnosti subjektů v nejrůznějších spolcích, asociacích, klubech, občanských organizacích apod. Čím hustší takové sítě jsou, tím pravděpodobnější bude spolupráce a vzájemný zisk zúčastněných aktérů. Tyto sítě zvyšují vzájemnou propojenost a reciprocitu. Čím více horizontálně strukturovaná skupina je, tím větší je umožněn úspěch v širší komunitě. Sítě umožňují komunikaci, podporují tok informací a zvyšují důvěryhodnost subjektů. Míra důvěry a spolupráce závisí na předchozí vzájemné zkušenosti např. v kooperaci těchto aktérů. Aktivita lokálních a mikroregionálních subjektů je tak důležitým rozvojovým faktorem, jehož význam se zvyšuje v regionech, kde jsou jiné rozvojové faktory slabé. To platí zejména

v periferních oblastech s omezenými možnostmi rozvoje (Hampl, Dostál, Drbohlav 2007), jakým je i sledované území Národního parku Šumava (dále NPŠ).

Druhým typem úrovně sociálních sítí je vertikální síť, která je typická svou závislostní strukturou a podle Putnama méně významná než síť horizontální, jež může lépe udržet silnou sociální důvěru. Horizontální sítě jsou více efektivní než autokratický systém vertikálních vazeb (Putnam 1993).

2.3 Koncept rozvoje

Při posuzování vlivu jednotlivých typů kapitálů na lokální rozvoj, je nutné teoretické vymezení rozvoje. I když definice nejsou jednotné, všechny obecně vysvětlují rozvoj jako proces změn vedoucích ke zlepšení kvality života. Binek chápe rozvoj jako „zlepšení kvantitativních a kvalitativních charakteristik dané oblasti“ (Binek a kol. 2009, s. 23). Kvantitativní změny (např. ubytovací kapacita, délka nových úseků komunikací, délka vybudované technické infrastruktury apod.) zpravidla umožňují změny kvalitativní, které více charakterizují cílenou pozitivní změnu kvality života v lokalitě. Příkladem kvalitativních změn je např. zlepšení podmínek dojížděky za prací, rozvoj společenského a kulturního života, zvýšení zaměstnanosti apod. Kvalitativní charakteristiky a obecně chápaný rozvoj by tedy měly být jakýmsi systémem komplexních změn v souvisejících oblastech a nikoli pouze samoúčelným procesem (Binek a kol. 2009).

Na rozvoj určitých lokalit mají vliv 3 skupiny tzv. primárních faktorů (Hampl, Blažek, Žížalová 2008). První skupinou jsou faktory „geografické“, které autoři dále dělí do tří podtypů:

- a) přírodní podmínky a zdroje dané lokality (např. nerostné suroviny, geologické a geomorfologické poměry, kvalita životního prostředí apod.
- b) exponovanost či perifernost území ve vztahu k ostatním centrům osídlení
- c) sídelní systém a intenzita osídlení daného území

Druhou skupinou dle autorů jsou faktory „socioekonomické“:

- a) ekonomický kapitál
- b) lidský kapitál
- c) technologická úroveň a vyspělost

Třetí skupinu autoři definují jako „socio-kulturní faktory“, které ovlivňují především úroveň sociálního kapitálu, jenž je předpokladem vytvoření stabilních sociálních sítí založených na důvěře, která generuje spolupráci aktérů daného území.

Jak autor klasifikace dodává, jednotlivé faktory nemají striktní vymezení a jejich působnost se v praxi často prolíná (Hampl, Blažek, Žižalová 2008).

Na primární faktory jsou bezprostředně navázány tzv. institucionální faktory vytvářející základní principy fungování společnosti. Hampl tuto skupinu dělí na dva podtypy. Prvním jsou tzv. organizační principy vytvářející právní a společenský rámec a definující veřejné instituce. Druhým podtypem je distribuce moci a rozdělení bohatství v rámci společnosti. Tyto faktory umožňují fungování mechanismů, které zajišťují vzájemné působení primárních faktorů (Hampl, Blažek, Žižalová 2008).

Zjednodušený typ dělení faktorů ovlivňující regionální rozvoj zdůrazňuje faktory vnější (exogenní) a vnitřní (endogenní). Exogenní faktory jsou do jisté míry ekvivalentem Hamplem vymezených primárních geografických a na ně navazujících institucionálních faktorů, endogenní faktory lze ztotožnit s faktory socioekonomickými a socio-kulturními. Mezi vnější faktory tak patří např. geografická poloha, legislativní rámec, právní řád apod. Zatímco exogenní faktory mají v komunitě těžko ovlivnitelný dopad, který příliš nevypovídá o vlastnostech dané komunity a jejích aktérů, endogenní faktory jsou z hlediska analýzy chování dané společnosti na lokální úrovni určující.

Vnitřní rozvoj všech komunit je podmíněn fungováním vnitřních mechanismů, které jsou odvozeny od tzv. vnitřních potenciálů daného území. Tento přístup je založen především na aktivitě členů konkrétní komunity, které využívají lokálních zdrojů a pomocí založených vnitřních struktur se snaží o dosažení zadaných cílů (Bernard a kol. 2011). Typologie vnitřních potenciálů se značně liší, avšak obecně je možná jejich generalizace do několika skupin, jako jsou fyzicko-geografické (poloha, geomorfologie), technické (infrastruktura) a sociální (lidský, sociální kapitál, institucionální vlivy apod.) (Bernard a kol. 2011) či na hmotné (fyzicko-geografické, ekonomické, technické) a nehmotné (lidský, sociální, politický a kulturní kapitál).

Pro potřeby této práce jsou významné především sociální vnitřní potenciály včetně sociálního kapitálu. Rozvoj je tak podmíněn schopností lokálních aktérů kolektivně jednat a spolupracovat (Putnam 1993). Jak dodává Bernard, je třeba si uvědomit, jaké typy vazeb mají skutečný dopad na místní rozvoj a především kdo jsou konkrétní aktéři, kteří tyto vazby vytváří (Bernard a kol. 2011).

2. 4 Teorie rozvoje komunit

S podobným pojetím lokálního rozvoje a jeho faktorů jako v případě Hampla pracuje i teorie rozvoje komunit, která vychází z předpokladu, že aktéři využívají spolupráce s ostatními členy komunity za účelem dosažení společných cílů. Rozvoj komunity je podmíněn existencí tzv. komunitních zdrojů, jejichž kombinace tvoří tzv. komunitní kapacitu. Jedná se o schopnost skupiny využívat různé zdroje, resp. typy kapitálů, kterými daná komunita disponuje za účelem dosažení požadovaných cílů (Beckley 2008). Hlavními prvky, které utváří podobu komunitní kapacity, jsou zdroje, tedy všechny typy kapitálu (přírodní, ekonomický, lidský a sociální). Díky komunitní kapacitě jsou lokality schopné kombinovat zdroje, resp. všechny typy kapitálu i „v rámci různých organizačních struktur“ (Bernard a kol. 2011, s. 24). Sociální kapitál sledovaný v této diplomové práci na území NP Šumava je tak jednou z komponent komunitní kapacity. Součástí komunitní kapacity není pouhá existence zdrojů, nýbrž i schopnost komunit tyto zdroje mobilizovat a vhodně je aktivizovat.

Dalšími komponenty vytvářející komunitní kapacitu jsou tzv. katalyzátory, resp. faktory podmiňující aktivitu členů komunity. Jedná se vlastně o motivy dané komunitní společností, která se chová na základě působení určitých faktorů. Těmito motivy mohou být příležitosti či hrozby po danou komunitu. Příležitosti jsou hlavním pozitivním hybatelem úsilí komunity definovat a dosáhnout požadovaného cíle. Jsou impulsem pro rozvoj, protože umožňují společnosti mobilizovat zdroje. Avšak hrozba pro jednoho může být příležitostí pro druhého (Beckley 2008).

Komunitní schopnosti či kapacity jsou dále tvořeny typy sociálních vztahů, ve kterých se členové komunity angažují. Beckley (2008) uvádí 4 typy těchto vztahů. Jedná se o vztahy tržní, byrokratické, asociativní a komunitní. Tržní vztahy jsou formovány tržními mechanismy, byrokratické vztahy jsou založené na zásadách dělby práce, respektování autorit a obecně daných pravidel. Ve vztahu k sociálnímu kapitálu jsou důležité především vztahy asociativní, které jsou dány snahou aktérů dosáhnout společných cílů prostřednictvím dobrovolné činnosti v asociacích, spolcích apod. Charakterizují je neformální vazby a krátkodobá činnost členů komunity, které se však časem mohou přetvořit ve formální instituce. Komunitní vztahy jsou formovány prostředím, které představuje určitý sjednocující aspekt, např. místo bydliště, etnicita, náboženství, apod. Významným prvkem tvořící rozvojový potenciál komunit je lokální identita obyvatel s obcí, komunitou apod., ve které žijí. Identita obyvatel s konkrétním

místem je důležitá pro mobilizaci zdrojů v lokalitě s cílem rozvoje. Osobní identita je tak předpokladem a zároveň cílem místního rozvoje (Bernard a kol. 2011).

Toto rozdělení vztahů, v rámci kterých je organizována určitá společnost se v praxi pochopitelně prolíná a jednotlivé prvky komunitní kapacity jsou tak vzájemně ovlivňovány.

2. 5 Strukturalismus a strukturační teorie

Problematikou role aktérů a jejich aktivit v určitém prostředí se z teoretického hlediska dále zabývá tzv. strukturalismus, jehož jádrem je existence struktury, tedy určitého uspořádaného systému prvků a jevů v daném prostředí (Blažek, Uhlíř 2011). Na základě tohoto přístupu struktury ovlivňují chování jedinců, protože mají jak restriktivní, tak tvůrčí dimenzi ve vztahu k jedincům. Z přístupu strukturalismu vychází tzv. strukturační teorie, která pracuje především s konceptem aktéra, jehož chování je nutné chápat v kontextu daného prostředí, resp. struktury. Na rozdíl od pojetí strukturalismu je aktér, podle této teorie, schopen v dlouhodobém časovém horizontu měnit vazby v dané struktuře. Struktura je v tomto pojetí výsledkem činnosti lidských aktérů, její koncept je tak mnohem flexibilnější než v případě pojetí strukturalismu. V průběhu času však struktury inklinují ke stabilizaci. Hlavním představitelem této teorie je Anthony Giddens (Blažek, Uhlíř 2011).

3. ROZVOJOVÍ AKTÉŘI

3.1 Teoretické vymezení aktérů

Důležitým krokem, který povede k analýze vztahů mezi jednotlivými účastníky sociálních vazeb, je teoretické ukotvení pojmu „aktér“. Každý jedinec je považován za „svobodného racionálního aktéra, který přes vliv tzv. sociální struktury, sleduje své zájmy a maximalizuje užitek“ (Buščíková 1999, s. 195). Sociální strukturou je označován dlouhodobě nastavený vzorec sociálních vztahů, který ovlivňuje jednání aktérů (Laumann a Pappi 1977). Limity ovlivňující toto jednání se zpětně projevují ve strategii myšlení těchto jedinců (Buščíková 1999).

Abychom mohli určit úroveň vztahů v sociální síti, je důležité sledovat především kooperační činnost jednotlivých aktérů. Ta vyplývá především z jejich vzájemných očekávání neboli sociální role. Pokud jsou tato očekávání podobná nebo shodná, lze u těchto tzv. strukturálně ekvivalentních jedinců očekávat i zvýšenou míru sociálního kapitálu, který se projeví v „hustotě sítí a blízkosti aktérů v rámci sociální struktury“ (Buščíková 1994, s. 194). Emirbayer a Goodwin (1994) definovali dva přístupy k analýze sociálních sítí – přístup pozicní a relační.

Pozicní přístup hodnotí a zohledňuje vztahy, které definují pozici jedince nebo skupin jedinců (aktérů) vůči třetí osobě. Podobnost přístupů a vztahů aktérů může vést ke vzniku tzv. klik – „neformálních seskupení jedinců, mezi nimiž byly ustanoveny skupinové normy chování“ (Buščíková 1999, s. 196). V tomto případě je tak předmětem výzkumu strukturální ekvivalence aktérů. Existence neformálních vztahů může výrazně ovlivňovat institucionální nastavení lokálního systému, například podobu komunální politiky (Buščíková 1999). Obecně mají jak formální, tak neformální vazby a kontakty význam pro úspěšnost regionů z hlediska jejich inovativnosti, konkurenceschopnosti či tvorby přidané hodnoty. Jak naznačují empirické studie zabývající se ekonomicky vyspělými regiony, samotná existence kontaktů není dostatečnou zárukou úspěšnosti fungování systému. Důležitá je především „hloubka kontaktů“, tj. dostatečná síla vazeb, pomocí kterých je možné sdílet velké množství cenných informací a „šířka kontaktů“, díky kterým je možné získat dostatečné informace bez ohledu na geografickou vzdálenost (Blažek, Uhlíř 2011, s. 292). Tyto poznatky je možné aplikovat také na lokální úroveň.

Oproti tomu relační přístup zkoumá přímé a nepřímé vazby mezi aktéry. Tato metoda analyzuje sociální soudržnost, hustotu a dostupnost v rámci sociální sítě (Bušíková 1999). Oba přístupy byly částečně využity i při zpracování empirické části této diplomové práce. Jak již bylo řečeno, míra vzájemné interakce mezi subjekty rozvoje je založena na důvěře. Tento proces spolupráce, jehož podstatou je participace na jednotlivých problematických tématech za účasti různých subjektů, se nazývá „deliberativní demokracie“ (Galvasová a kol. 2008, s. 122). Z hlediska lokálního rozvoje jsou aktéry nazývány veškeré instituce či jednotlivci, kteří se svou činností přímo či nepřímo podílejí na rozvojových aktivitách určitého prostoru. Pro jejich jednání je důležitá především motivace hledat společná řešení k dosažení zadaných cílů, které jsou následně realizovány (Binek a kol. 2009).

Důležité aspekty ovlivňující jednání aktérů jsou velikost, územní a mocenský vliv, popř. vlastní zájmy. Pro menší aktéry, jakými jsou např. malé venkovské obce, drobní podnikatelé apod., je spolupráce důležitou a často jedinou možností, jak zlepšit svou vlastní situaci z hlediska rozvoje (Binek a kol. 2009). Na základě nestejně pozice aktérů ovlivňujících dění v území je důležité stanovit rámcové vymezení působnosti a kompetencí jednotlivých aktérů na různých řádovostních úrovních. Ty určují povahu vzájemné interakce aktérů, jež je základem pro budování komunikačních sítí. Takto fungující vazby jsou ekvivalentem sociálních sítí, jejichž koncept je popsán výše.

Aktéry rozvoje lze klasifikovat několika způsoby. Z hlediska formálnosti se aktéři dělí na institucionalizované (např. orgány veřejné správy) a neinstitucionalizované (např. zájmová sdružení, spolky, občané apod.).

Z hlediska vztahu k řešenému problému v území je možné aktéry rozdělit do tří skupin:

- a) „podílející se“ aktéři – jsou přímo zapojeni v určité formě spolupráce do kooperativních sítí
- b) „zainteresovaní“ aktéři – rozvojové aktivity na ně mají bezprostřední dopad
- c) „dotčení“ aktéři – rozvojové aktivity jsou realizovány v jejich zájmovém území nebo působnosti

Pozice jednotlivých aktérů se však vzájemně prolínají. Spolupráce subjektů na lokální úrovni je klíčová vzhledem k jejich velikosti a limitovaným možnostem rozvojových činností (Binek a kol. 2009).

3. 2 Aktéři podle řádovostní úrovně

Předkládaná diplomová práce pracuje především s klasifikací aktérů lokálního rozvoje založené na konceptu sociálních sítí, jenž v prostoru definuje sítě horizontální a vertikální (Putnam 1993). Z hlediska územní působnosti (viz tabulka č. 2) a hierarchického postavení v rámci správy území lze aktéry dělit na národní, regionální a lokální. (Binek a kol. 2009).

Tabulka č. 2: Přehled aktérů podle řádovostní úrovně a typu sektoru

řádovostní úroveň	sektory		
	veřejný	podnikatelský	neziskový
národní	ministerstva	zájmová uskupení	spolky, svazy, sítě
regionální	kraje, vysoké školy, krajská informační střediska	podnikatelská sdružení	nezisková sdružení
lokální	obce, svazky obcí, mikroregiony, MAS	podnikatelé, zemědělci	zájmová sdružení, spolky

Zdroj: Binek a kol. 2009

3. 2. 1 Aktéři na národní úrovni

Aktivita aktérů na národní úrovni je ve vztahu k místnímu rozvoji významná vzhledem k jejich pozici v hierarchii veřejné správy a sféře vlivu, kterou mohou uplatnit. Z hlediska regionálního rozvoje je důležitým aspektem vzájemná interakce národních orgánů státní správy a lokálních samospráv i přes odlišnou podstatu jejich činnosti. Podle Blažka a Hampla „státní správa funguje především sektorově, lokální samosprávy jsou organizovány jak sektorově, tak územně“ (Blažek, Hampl 2009, s. 84). Proto je role místních samospráv nezastupitelná. V současné době však stále převažuje management sektorový nad územním, přesto role a význam územního přístupu, který v rámci hierarchie veřejné správy představují samosprávy, roste (Blažek, Hampl 2009).

Aktéři na národní úrovni ovlivňují dění na venkově zprostředkovaně. Jejich vliv spočívá zejména v uplatňování stanovených pravidel a mechanismů, které určují jednání aktérů lokálních. Nejvýznamnějším orgánem státní správy, který má v gesci rozvoj venkovského prostoru je Ministerstvo zemědělství ČR (dále MZ). Vzhledem k zaměření Programu rozvoje venkova v minulém plánovacím období Evropské unie (dále EU) v letech 2007 - 2013, který se začal více věnovat kvalitě života na venkově, hraje toto ministerstvo klíčovou roli v tvorbě koncepce rozvoje venkova. Vedle

MZ se problematice venkova věnuje Ministerstvo pro místní rozvoj díky Programu obnovy venkova či motivační soutěži Vesnice roku zdůrazňující aktivitu představitelů obcí a jejich obyvatel ve vztahu ke kvalitě života na komunální úrovni (Binek a kol. 2009).

Z hlediska aktérů na národní úrovni v oblasti ochrany přírody a krajiny je zcela dominující role Ministerstva životního prostředí (dále MŽP), které stanovuje jak zákony vymezenou míru ochrany, tak současně vytváří podmínky pro činnost subjektů a jednotlivých aktérů na úseku ochrany přírody.

Vztah mezi aktéry veřejného a soukromého sektoru vykazuje buď silnou interakci či polaritu. To je důsledkem dlouhodobě nastavené situace mezi veřejnými institucemi a podnikatelskými subjekty. Tento vztah je ovlivňován daným institucionálním prostředím, který vytváří „pravidla hry“ (Blažek, Hampl 2009, s. 83) a aktuální politickou situací. Příkladem aktérů soukromého sektoru na národní úrovni je Agrární komora ČR a další profesní organizace v primárním sektoru zastupující zájmy různých typů podnikatelů v zemědělství. Skupinu aktérů na národní úrovni doplňuje Svazek měst a obcí či Spolek pro obnovu venkova s cílem oživení společenského života na venkově a tvorby sociálních sítí prostřednictvím vzájemné interakce a zvyšování důvěry mezi lokálními aktéry (Binek a kol. 2009).

3. 2. 2 Aktéři na regionální úrovni

Role krajů v oblasti rozvoje venkovského prostoru je díky větší „prostorové blízkosti“ na rozdíl od orgánů na národní úrovni mnohem zřetelnější. Vlastní finanční prostředky z Programu obnovy venkova, kterými kraje disponují, by měly být účelněji využity s přihlédnutím k potřebám daného území v dotčených krajích. Kraje mohou navíc v souladu se svými rozvojovými strategiemi vytvářet vlastní dotační programy zaměřené přímo na oblast venkova. Obecně nejužší spolupráce krajských samospráv tak probíhá s představiteli obcí či jejich svazků, místních akčních skupin (dále MAS) a podnikatelů. (Binek a kol. 2009).

3. 3 Klíčoví aktéři lokálního rozvoje

Z hlediska rozvoje měst a obcí jsou nejdůležitější lokální aktéři. Platí to zejména pro malé venkovské obce, ve kterých jsou hlavním iniciátorem a organizátorem rozvoje místní samosprávy a především osoba starosty. Na základě svých rolí v území jsou

aktéři působící na nejnižší hierarchické úrovni klasifikováni do několika skupin. Pro potřeby této práce bylo použito výše uvedené sektorové dělení.

3.3.1 Veřejný sektor: místní samospráva a osoba starosty

Na lokální úrovni zajišťují rozvojové aktivity zejm. obce, resp. místní samosprávy v čele se starostou. V gesci obcí je podle Zákona č. 128/2000 Sb., o obcích rozvoj ekonomický či územní, neboť hospodaří s pravidelným rozpočtem, který je největším zdrojem příjmů, jenž může být využitelný pro péči o obec (Bernard a kol. 2011). Mezi základní agendu obcí tak patří správa technické a dopravní infrastruktury a péče o veřejné prostranství. Nepřímý efekt na environmentální a sociální rozvoj má také činnost obcemi zřizovaných organizací nebo organizací v obci působících, jako jsou školy, sportovní a kulturní subjekty a spolky. Obecní zastupitelstva dále zastupují zájmy obyvatelstva, případně podporují takové podnikatelské aktivity, které přinášejí obci určité výhody (Perlín, Bičík 2010).

Součástí místních samospráv je osoba starosty, který se v malých obcích díky absenci rady obce stává nejvýznamnějším představitelem lokální elity. Dříve tuto roli plnili vedle starosty také kněz a učitel. Tato podoba struktury elit, která na venkově fungovala po staletí, zmizela během období totality po roce 1948. Funkce starosty nahradil předseda národního výboru v koordinaci s předsedou jednotného zemědělského družstva, společenské postavení učitele upadlo a s postupující sekularizací české společnosti téměř zmizela role katolické církve a kněží jako jedné z elitních složek venkovské společnosti. Postavení starosty jako nejdůležitější přirozené autority na venkově bylo obnoveno opět po roce 1989. Ostatní původní elity ztratily svůj význam. (Perlín, Chromý 2012). Starosta je v očích veřejnosti vnímán jako hlavní iniciátor místního rozvoje, kterému jsou přičítány úspěchy, ale také neúspěchy související s chodem obce a to i v záležitostech, které nemůže ze své pozice ovlivnit. Především na venkově funguje jako silná lokální autorita. V malých obcích s minimálním počtem zastupitelů a neexistující politickou pluralitou má téměř absolutní rozhodovací pravomoci. Vedle běžné administrativní činnosti je starosta jediným představitelem, který rozhoduje o ekonomických otázkách obce (Perlín, Chromý 2012).

Koncept leadership

Starosta se stává lokálním leaderem podle tzv. konceptu vůdcovství neboli leadership, který je dále rozveden v anglosaské literatuře. Leadership je „specifický způsob jednání či schopnost jednotlivce aktivizovat ostatní (např. zastupitele, obyvatele obce) k určité činnosti“ (Bernard kol. 2011, s. 28). Pozice starosty je v rámci místní samosprávy dále posílena tím, že je schopen zacházet se zdroji a informacemi, které ostatní členové samosprávy nemají k dispozici (Bernard a kol. 2011).

V literatuře zabývající se především sociologií města se objevují různé klasifikace lokálních leaderů. Jednou z nejznámějších je Getimisova a Hlepasova typologie, kterou lze uplatnit i v případě lokálních elit na úrovni venkovských obcí (Bernard kol. 2011). Z hlediska výkonu moci existují dvě skupiny leaderů: autoritářský a kooperativní typ.

- a) Autoritářský typ – starosta prosazuje hierarchický systém řízení, spoléhá se především na vlastní schopnosti, méně komunikuje ostatními účastníky lokální politiky včetně vlastních zastupitelů a minimálně diskutuje své politické kroky ve funkci.
- b) Kooperativní typ – prosazuje politickou účast, intenzivněji komunikuje s dalšími zastupiteli i se zástupci veřejnosti.

Z hlediska přístupu k výkonu moci se leadeři dělí na tzv. strategické a reproduktivní vůdce.

- a) Strategický typ – leader (starosta) vymezí na základě potřeb komunity dlouhodobé cíle, které jsou základem strategie, kterou se snaží prosazovat po celé funkční období. Právě tento přístup vládnutí je iniciačním faktorem místního rozvoje.
- b) Reproductivní typ – leader (starosta) se soustředí na zachování stávajícího stavu a neinicuje rozsáhlé změny.

Obě výše uvedené skupiny je možné vzájemně zkombinovat.

- a) „Vizionář“ – leader (starosta) s kooperativním přístupem, který prosazuje dlouhodobou vizi rozvoje směřování obce.
- b) „Facilitátor konsenzu“ - kooperativní typ leadera (starosty) bez vůle prosazovat vlastní strategické cíle.
- c) „City boss“ – leader (starosta) řídící úřad autoritativním způsobem s jasně definovanou vlastní strategií.

- d) „Protektor“ – autoritářský typ leadra (starosty) bez vlastní vize a rozvojové strategie.

(Bernard kol. 2011, s. 28 - 29)

V současné době dochází ke změně ve vnímání role místních samospráv. Role obcí jako aktéra poskytující veřejné služby a spravující technickou a dopravní infrastrukturu se postupně modifikovala do role aktivního rozvojového subjektu spolupracujícího s dalšími aktéry v lokalitě. Tento koncept, tzv. „community governance“ se stává dominantním diskursem v oblasti lokální politiky především opět v anglosaských zemích, i když se jako koncept na akademické půdě rozvíjí již od 80. let. Lokální samospráva nabízí prostor pro „hledání kolektivních lokálních zájmů“ (Bernard a kol. 2011, s. 26). Spolupráce několika lokálních samospráv, popř. dalších aktérů působících v určitém území je tak důležitou součástí rozvojových aktivit současného venkova. Společně s ostatními aktéry mohou obce sdílet ekonomický a sociální kapitál a vytvářet společné projekty.

Podle Zákona o obcích jsou vymezeny následující typy obecné spolupráce:

- a) na základě smlouvy uzavřené ke splnění konkrétního úkolu
- b) na základě smlouvy o vytvoření dobrovolného svazku obcí
- c) zakládáním právnických osob podle zvláštního zákona

(Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích)

Institucionalizovanou výhradně meziobecní spoluprací vytváří pouze svazky obcí, avšak velmi často bývají obce součástí širších kooperačních subjektů, ve kterých jsou zapojeni také aktéři soukromého a neziskového sektoru (Galvasová a kol. 2007). Tím mohou tyto subjekty nabývat různých právních forem, jejichž typy včetně forem spolupráce jsou uvedeny v tabulce č. 3.

Tabulka č. 3: Právní formy spolupráce obcí

Právní forma	Subjekty	Norma ¹	Formy spolupráce
Smlouva ke splnění konkrétního úkolu	Pouze obce	Zákon č.128/2000 Sb., o obcích	-
Smlouva o vytvoření dobrovolného svazku obcí	Pouze obce	Zákon č.128/2000 Sb., o obcích	svazky obcí
Společná právnická osoba obcí	Pouze obce	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník	-
Obchodní společnost	FO i PO ²	Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník	-
Obecně prospěšná společnost	FO i PO	Zákon č. 248/1995 Sb., o obecně prospěšných společnostech	MAS
Zájmové sdružení právnických osob	PO	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	euroregiony, sdružení obcí, MAS Svaz měst a obcí ČR, Národní síť zdravých měst
Smlouva o sdružení	FO i PO	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník	euroregiony
Občanské sdružení	FO i PO	Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů	MAS

Zdroj: Binek, Galvasová 2007

3. 3. 2 Soukromý sektor: podnikatelé

Druhou významnou skupinou aktérů na lokální úrovni jsou aktéři komerční sféry. Ty lze dále rozdělit na místní podnikatele (např. soukromí zemědělci, podnikatelé v cestovním ruchu), a ostatní podnikatele (např. investoři přicházející do obce). Z hlediska místního rozvoje je jejich role důležitá v případě, že spolupracují s obcí a díky inovacím a případnému know-how jsou aktérem, který skrývá značný potenciál zejm. pro hospodářský růst lokality. Snaha soukromého sektoru kooperovat s ostatními subjekty je předpokladem rozvoje, od kterého však podnikatelé očekávají vlastní přínosy a reciprocitu. Obecně však soukromý sektor přispívá k růstu zaměstnanosti v daném území, což lze označit za pozitivní efekt z hlediska ekonomického rozvoje. (Binek a kol. 2009)

¹ ve znění pozdějších předpisů

² FO – fyzické osoby, PO – právnické osoby

3. 3. 3 Neziskový sektor: zájmová sdružení, občanské spolky

V rámci neziskového sektoru působí na lokální úrovni především místní spolky či zájmová sdružení. Většinou jsou zakládány přímo obyvateli obcí a jejich činnost je pro fungování lokálních sociálních sítí velmi důležitá. Potenciál spočívá v rozšiřování členské základny a díky specifickému způsobu komunikace, široké škále aktivit přispívající k vzájemnému kontaktu obyvatel uvnitř i vně spolků významně posilují úroveň sociálního kapitálu v obcích.

Vedle spolků jsou pro rozvoj obcí důležitá také občanská sdružení nazývaná podle občanského zákoníku od 1. 1. 2014 „občanskými spolky“ (Zákon č. 89/2012, občanský zákoník), jejichž význam se zmenšující se velikostí obce roste. Tato sdružení mohou mít za určitých okolností vliv na lokální politickou situaci (Bernard a kol. 2011).

3. 3. 4 Místní obyvatelé, dlouhodobí rekreanti a návštěvníci území

Poslední skupinou aktérů působící v území jsou místní obyvatelé, popř. dlouhodobí rekreanti a návštěvníci. Obecně představují potenciál pro budování sociálního kapitálu v obci vzhledem k úzkému vztahu k území, ve kterém bydlí nebo působí. Lze předpokládat, že lokální identita, která tento potenciál ovlivňuje, bude vyšší u rodáků (Bernard a kol. 2011). Noví obyvatelé však díky kontaktům a předchozím vazbám přináší do obce jistou míru inovativnosti, která může mít stejný efekt jako v případě nově příchozích podnikatelů. Tento trend je možné registrovat v zájmovém území NP Šumava (viz kap. 6. 6). Důležitou součástí lokální společnosti jsou dlouhodobí rekreanti, kteří v dané obci vlastní objekt druhého bydlení (zejm. chataři a chalupáři). Vytváří si velmi silné vazby k místu svého působení, na jehož rozvoj mohou mít stejný nebo i větší vliv než trvalé obyvatelstvo.

V některých případech však vede přítomnost nových či přechodných obyvatel v obci ke konfliktům s ostatními aktéry, především s původními obyvateli. Nezájem o problematiku a rozvoj obce, odlišný způsob života a minimální ekonomický či sociální přínos těchto obyvatel obci může vést k vytvoření přirozené sociální bariéry ve vztahu k trvalým obyvatelům a genezi konfliktů. Negativní efekty přítomnosti sezónních obyvatel jsou do jisté míry extrémem, který se rozhodně neprojevuje ve většině obcí. V případě vhodného managementu řízení obce, mikroregionu apod. lze naopak tyto obyvatele zapojit do dění v obci, která tak může využít jejich přínosu stejně jako v případě podnikatelů (Bínek a kol. 2011).

4. METODOLOGIE

4.1 Cíl práce a stanovení hypotéz

4.1.1 Stanovení hypotéz

Na základě teoretického vymezení byly stanoveny hypotézy vyplývající z teorie sociálních sítí. Podle tohoto konceptu je úroveň sociálního kapitálu v území závislá na vlastnostech sociální organizace, tedy na lokálních sítích, normách a důvěře.

Z teorie sociálních sítí (Putnam 1993) vyplývá, že čím intenzivnější je komunikace, spolupráce a důvěra mezi členy horizontální sociální sítě, tím je sociální systém stabilnější a přispívá k obecnému rozvoji území. Aktivita lokálních subjektů je tak důležitým rozvojovým faktorem (Hampl, Dostál, Drbohlav 2007). Proto je první hypotéza stanovena následovně:

- *Široká meziobecní spolupráce subjektů veřejného, soukromého a neziskového sektoru na území NP a CHKO Šumava přispívá k rozvoji těchto území.*

V rámci sítě aktérů působící v zájmovém území hraje specifickou roli Národní park Šumava (dále také NPŠ). Kromě toho, že se jedná o jednoho z nevýznamnějších zaměstnavatelů v území, vykonává významnou část činností státní správy a značně se podílí na údržbě a budování infrastruktury.

Národní park Šumava stojí svou podstatou v hierarchicky nestejném postavení vzhledem k ostatním aktérům působícím v území. Jak již bylo uvedeno, NP Šumava plní v území jak roli státní správy, která ovlivňuje aktivity ostatních aktérů v území, tak roli jednoho ze zainteresovaných subjektů, který vyvíjí vlastní rozvojovou činnost. Dominantní je však jeho pozice vyplývající z role státní správy.

Podle Putnamovy teorie tento vztah nadřizenosti a podřizenosti nejlépe odráží vertikální sociální síť, která vykazuje nižší míru důvěry a komunikace, nižší frekvenci kontaktů mezi jednotlivými aktéry různých řádovostních úrovní a tedy přispívá méně k ekonomickému a lokálnímu rozvoji regionu než vztahy v horizontální síti. Struktura sociální sítě je tak méně odolná a méně spolehlivá než v případě sítě horizontální. (Putnam 1993).

Z tohoto tvrzení tak vyplývá druhá hypotéza:

- *Národní park Šumava udržuje s ostatními klíčovými aktéry především formální vztahy, které nevedou k posilování lokálního rozvoje.*

4. 1. 2 Cíl práce

Cílem práce je zjistit postavení Národního parku Šumava v sociálních sítích existujících ve sledovaném území a definovat vzájemný vztah národního parku ke klíčovým aktérům, především k místní samosprávě.

Výzkumné otázky předkládané diplomové práce vychází ze stanovených hypotéz:

Kdo a proč jsou hlavní aktéři působící v území?

Jakým způsobem se zapojují klíčoví aktéři místního rozvoje do sociálních sítí?

Je role Národního parku Šumava pouze formální, jak vyplývá z konceptu vertikální sociální sítě?

4. 2 Metodika výzkumu

Základem empirické části diplomové práce jsou výsledky vlastního kvantitativního a kvalitativního šetření, které bylo uskutečněno s cílem získat potřebné podklady pro potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Z kvantitativních metod bylo využito dotazníkové šetření. Kvalitativní část výzkumu byla provedena prostřednictvím tzv. řízených rozhovorů pomocí návodu.

4. 2. 1 Výběr respondentů

Vlastní výzkum proběhl v několika etapách. Nejprve byla oslovena největší skupina respondentů, kterou jsou starostové obcí. Hlavním kritériem výběru obcí, ve kterých šetření proběhlo, byla jejich poloha v NPŠ. Osloveni tak byli všichni starostové obcí, které alespoň částí svého správního území leží v NP Šumava. Výzkum proběhl v 18 z 22 obcí NPŠ, jejichž představitelé souhlasili se zařazením do šetření a zpracováním výsledků. V průběhu 3 etap osobních dotazníkových šetření a strukturovaných rozhovorů, které se uskutečnily od 10. 3. do 7. 4. 2014, byli osloveni starostové obcí uvedených v tabulce č. 4. Osoba starosty byla pro výzkum klíčová, protože zejména v malých obcích se jedná o nejvýznamnějšího aktéra s významnými rozhodovacími pravomocemi, který je zároveň jejich hlavním reprezentantem (Bernard a kol. 2011). Jak již bylo uvedeno v kap. 3. 3. 1, zejména místní obyvatelstvo v malých obcích vnímá jeho roli velmi citlivě. Ve většině případů je právě starosta/starostka tou osobou, která reprezentuje obec také v Radě Národního parku Šumava, ve které jsou

tyto obce zákonně zastoupeny jedním představitelem (§ 20 Zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Tabulka č. 4: Starostové obcí zúčastněných v šetření

Obec	Starosta/starostka	Obec	Starosta/starostka
Borová Lada	Ing. Jana Hrazánková	Nová Pec	Ing. Jakub Koželuh
Čachrov	Jana Kocurová	Prášíly	Libor Pospíšil
Hartmanice	Jiří Jukl	Rejštejn	Horst Hasenöhr
Horská Kvilda	Simona Hnátková	Stachy	Bořivoj Klíma
Kašperské Hory	Bohuslava Bernardová	Stožec	Ing. Martin Černý
Kvilda	Václav Vostradovský	Strážný	Bc. Jiří Vacek
Lenora	Mgr. Jaroslava Krnáková	Volary	Bc. Martina Pospíšilová
Modrava	Ing. Antonín Schubert	Železná Ruda	Ing. Michal Šnebergr <i>Místostarosta:</i> Ing. Milan Kříž
Nicov	Lenka Podsklanová	Želnavá	Václav Čížek

Zdroj: vlastní šetření

Druhou oslovenou skupinou v rámci kvalitativního průzkumu byli zástupci NP Šumava a Rady NP Šumava, se kterými byly vedeny tzv. rozhovory pomocí návodu (viz kap. 4. 2. 3), které se uskutečnily 22. 4., 24. 5. a 30. 5. 2014. Oslovení představitelé jsou souhrnně uvedeni v tabulce č. 5.

Důležitým kritériem pro výběr respondentů v NPŠ byla míra komunikace s obcemi. Na rozdíl od dotazníkového šetření se starosty nebylo cílem oslovit co největší počet zástupců NPŠ, nýbrž vybrat ty reprezentanty, kteří jsou z hlediska problematiky spolupráce NPŠ a obcí nejvíce kompetentní. Původním záměrem bylo oslovení představitelů národního parku, kteří mají v gesci vlastní Správu NPŠ, avšak nejvhodnějšími respondenty byli vzhledem ke své agendě manažerka pro regionální vztahy NPŠ Ing. Zdeňka Lelková a vedoucí oddělení marketingu NPŠ Mgr. Josef Štemberk. Předpokladem pro výběr těchto respondentů byla intenzivnější komunikace s představiteli obcí a znalost problematiky jejich rozvoje. Z tohoto důvodu byla do průzkumu zvolena manažerka pro regionální vztahy, která je hlavní kontaktní osobou mezi Správou NPŠ a obcemi, a zástupce oddělení marketingu, který zodpovídá především za rozvojové aktivity na území národního parku. Třetím respondentem, který

je z hlediska problematiky NPŠ a rozvoje obcí na jeho území kompetentní, byl Miloš Pícek, předseda Rady NP Šumava, zákonem stanoveného orgánu NPŠ.

Posledním osloveným respondentem v rámci řízených rozhovorů k problematice sociálního kapitálu v obcích byl předseda občanského spolku „Šumavský kulturní spolek“ PhDr. Vladimír Horpeniak působící v Kašperských Horách, jedné z obcí zájmového území.

Tabulka č. 5: Respondenti, kteří se zúčastnili řízených rozhovorů

Jméno	Působíště	Pracovní pozice
Ing. Zdeňka Lelková	Oddělení kanceláře ředitele NPŠ	manažerka pro regionální vztahy
Mgr. Josef Štemberk	Odbor vztahů s veřejností NPŠ, Oddělení marketingu	vedoucí oddělení
Miloš Pícek	Rada Národního parku Šumava	předseda
PhDr. Vladimír Horpeniak	Šumavský kulturní spolek	předseda

Zdroj: vlastní šetření

4. 2. 2 Dotazníkové šetření

Dotazníkové šetření s uzavřenými otázkami bylo vedeno osobně se starosty obcí, kteří byli největší dotazovanou skupinou. Terénní šetření je pro účely této práce velmi důležité, protože dává tazateli možnost pochopit celkový kontext dané problematiky přímo v zájmovém území. Další výhodou osobního dotazování je rozsáhlejší prostor pro vyjádření respondenta. V případě nejasností a složitějších otázek má tazatel možnost objasnit respondentovi jeho dotazy (Haltmarova.cz 2014). Podle svého charakteru má každá otázka různý počet odpovědí.

Členění dotazníkového šetření bylo stanoveno na základě hypotéz diplomové práce. Dotazník byl tvořen třemi samostatnými bloky s několika podskupinami vztahujícími se k 1. a 2. hypotéze (viz Příloha I):

- I. Otázky zaměřené na analýzu vertikálních a horizontálních vztahů
 - a) frekvence kontaktů obcí s lokálními aktéry na horizontální a vertikální úrovni
 - b) forma spolupráce obcí s lokálními aktéry na horizontální a vertikální úrovni

- II. Otázky zaměřené na roli obcí v mikroregionech
 - a) forma spolupráce obcí a NPŠ
 - b) význam NPŠ pro obce

III. Otázky zaměřené na vazby obcí a Národního parku Šumava

- a) frekvence kontaktů obcí a NPŠ
- b) forma spolupráce obcí a NPŠ
- c) význam NPŠ pro obce a vzájemné vztahy
- d) limity rozvoje obce pohledem starostů

První blok a druhý blok otázek byl zaměřen obecně na úroveň kontaktů a vzájemných vazeb a z nich vyplývající formy spolupráce obcí s ostatními skupinami aktérů v území včetně meziobecní spolupráce a kooperačních aktivit v mikroregionech, které ověřovaly platnost 1. hypotézy.

Prostřednictvím třetího bloku otázek, který se detailně zabýval vzájemnými vazbami mezi vybranými obcemi a NP Šumava, byla zjišťována platnost 2. hypotézy. Závěr dotazníkového šetření tvořily dvě otevřené otázky zaměřené na problémové oblasti vztahu šumavských obcí a národního parku a nástin možného řešení případných problémů. Účelem otevřených otázek je minimalizace vlivu tazatele na odpovědi respondentů. Díky stejně položeným otázkám lze odpovědi poměrně snadno porovnávat (Hendl 2012).

4. 2. 3 Rozhovor pomocí návodu

Kvalitativní část výzkumu byla provedena prostřednictvím tzv. „rozhovorů pomocí návodu“, který představuje seznam otázek a témat, jimž se tazatel v interview věnuje (viz Příloha II). Výhodou tohoto typu rozhovoru je větší volnost tazatele při formulaci otázek než v případě strukturovaného rozhovoru a větší možnost uplatnění vlastních zkušeností. Díky návodu je možné respektovat zaměření rozhovoru a přizpůsobit ho aktuální situaci, v níž se rozhovor koná (Hendl 2012).

Osloveni byli zástupci NPŠ Ing. Lelková a Mgr. Štemberk a Rady NPŠ p. Píček, kteří byli konfrontováni s výsledky dotazníkového šetření provedeným se starosty obcí. Díky tomuto typu rozhovoru bylo možné získat větší množství informací nutných pro celkové porozumění problematice sociálních vazeb mezi obcemi a NP Šumava. Rozhovor tak sloužil především k získání relevantních podkladů vztahující se k 2. hypotéze, která vyplývá z teoretického konceptu vertikálních sociálních sítí.

Otázky rozhovoru byly sestaveny do několika souvisejících tematických bloků:

- I. frekvence kontaktů Správy NPŠ s obcemi
- II. úroveň sociálního kapitálu
 - a) forma spolupráce NPŠ a obcí
 - b) vztah obcí k organizaci NPŠ
- III. příčiny problémového vztahu obcí a NPŠ a
- IV. možnosti řešení případně konfliktního vztahu obcí a NPŠ

Stejný typ rozhovoru byl proveden také se zástupcem občanského spolku „Šumavský kulturní spolek“ PhDr. Horpeniakem. Interview vztahující se k první hypotéze bylo zaměřeno na problematiku sociálního kapitálu a občanské angažovanosti na úrovni obcí. Otázky byly opět sestaveny do několika tematických částí (viz Příloha III):

- I. vývoj sociálního života v NPŠ po roce 1945
- II. místní občanské spolky
- III. faktory, které ovlivňují sociální život na Šumavě

5. CHARAKTERISTIKA ZÁJMOVÉHO ÚZEMÍ

5.1 Hlavní aspekty historického vývoje

Ačkoli je zájmové území diplomové práce tvořeno pouze Národním parkem Šumava, resp. obcemi, které alespoň částí svého správního území do NP zasahují, z hlediska geografické charakteristiky je nutné vnímat tento prostor v širším kontextu jako ucelený socio-kulturní region, který se v různých historických etapách vyvíjel jednotně.

Historie šumavského osídlení má dlouhou historii, která sahá pravděpodobně až na přelom 13. a 14. století. Její počátky souvisí s využíváním přírodních zdrojů, především zlata, které se těžilo a rýžovalo zejm. ve střední části Šumavy v povodí řeky Otavy. Kromě toho rostl v období vrcholného středověku mezinárodní obchod na třech větvích Zlaté stezky, která přinesla Šumavě nemalý ekonomický přínos a rozvoj prvních větších sídel, jakými byly např. Kašperské Hory. Intenzivnější osidlování dříve nepropustného hraničního hvozdu přišlo až v polovině 17. století s bavorskými a rakouskými osadníky, kteří v území zakládali sklářské hutě, což bylo spojeno s masivním odlesňováním (Řezníčková 2003). V té době se také vytvořila základní sídelní struktura, která se plně stabilizovala až na konci 18. a v první polovině 19. století. Proces kolonizace dospěl v tomto období svého vrcholu. Většina obcí v NP Šumava či jeho blízkém okolí pochází právě z této doby. Osídlen byl téměř celý prostor dnešního národního parku, včetně poloh kolem 1200 m. n. m. (Řezníčková 2003).

Sklářskou činnost postupně v 19. stol. nahradila intenzivní těžba dřeva, kvůli které z území zmizely téměř všechny původní pralesy. Hlavním zdrojem obživy v té době byl především obchod se šumavským dřívím, které se dopravovalo díky tehdejší moderní technické infrastruktuře v podobě Schwarzenberského a Vchynicko-tetovského kanálu jak do Prahy, tak Vídně (Landa 2003). Vedle dřevařství určovaly charakter území také typické zemědělské činnosti jako pastevectví a rolnictví. Stále se zvyšující počet obyvatel vedl k rychlému vyčerpávání místních zdrojů. Na přelomu 19. a 20. století byl v regionu evidován nejvyšší počet obyvatel, kterého se od té doby již nepodařilo dosáhnout. Na území dnešního Národního parku a Chráněné krajinné oblasti (dále CHKO) Šumava žilo v roce 1900 více než 83 000 obyv. (Perlín, Bičík, 2010).

Do konce 30. let 20. století ovlivňoval populační úbytek především odchod obyvatel do měst nebo do zahraničí. Kontinuální vývoj šumavské společnosti, který

vznikal na bázi česko-německého soužití, byl ukončen až událostmi související s II. světovou válkou. Stejně jako většina českého pohraničí prošla také oblast jihozápadních Čech v té době citelnými politicko-demografickými změnami, které výrazně ovlivnily její fyzicko-geografické a sociogeografické prostředí. Zásadní změny přinesly odsuny nejprve menšinového českého obyvatelstva v roce 1938 a posléze většinového německého obyvatelstva v letech 1945 - 46, které od kolonizace území v 17. století dlouhodobě určovalo sociální charakter Šumavy (Řezníčková 2003).

Na základě srovnání sčítání lidu z let 1930 a 1950 klesl po odsunu počet obyvatel o 2/3 předválečného stavu (Perlín, Bičík 2011). Celá řada sídel úplně zanikla a obyvatelstvo se začalo koncentrovat do několika málo obcí, které tvoří dnešní sídelní strukturu na Šumavě. Území bylo dosidlováno jen částečně, neboť s instalací nepropustného hraničního pásma po roce 1948 se nepočítalo s rozvojem. Odsunem Němců se velká část Šumavy dramaticky rychle proměnila v „opuštěnou krajinu“, tedy kulturní krajinu zbavenou lidského osídlení (Dohnal a spol. 2011, s. 15). Největšími důsledky odsunu původních obyvatel byla celková sociální destabilizace šumavského regionu a absence regionální identity nových obyvatel, které tvořili Češi z vnitrozemí, Slováci, Rumuni, Češi z Volyně či Romové (Řezníčková 2013). Vzhledem k periferní poloze regionu v blízkosti železné opony dochází i po roce 1948 k úbytku obyvatel. Území Šumavy, které zaznamenalo největší pokles obyvatel, odpovídá přibližně prostoru dnešního národního parku, což je patrné v některých znacích sociálního kapitálu, jako např. podíl rodáků (viz mapa č. 2) a míra občanské angažovanosti (Perlín, Bičík 2010).

Prostor Šumavy a jeho funkce se po roce 1948 značně proměnily. Především klesla intenzita obhospodařování území, což se projevilo poklesem orné půdy, zalesňováním a postupným obnovováním „přírodní, člověkem neřízené krajiny“ (Dohnal a kol. 2011, s. 15). V území však začaly dominovat zemědělské areály dotovaných státních statků vzniklé místo trvalých zemědělských družstev, které byly v horské oblasti dlouhodobě neudržitelné (Dohnal a kol 2011). Kulturní krajinu dále poznamenal zánik sídel, odstraňování původních objektů, včetně církevních staveb.

Kromě úpadku původních funkcí nabývá na významu zejm. od 80. let 20. století funkce rekreační. I když byl rozvoj turismu před rokem 1989 velmi omezený a silně ovlivněný uzavřeností pohraničního prostoru, staly se i přesto některé obce centry domácího cestovního ruchu. Příkladem je obec Kvilda, která měla oproti jiným obcím v NPŠ na přelomu 80. a 90. let částečně vybudovanou turistickou infrastrukturu

(Lelková 2014). V řadě obcí byly objekty původních obyvatel nově využívány pro účely druhého bydlení nově příchozího, nejčastěji městského obyvatelstva, které zde sezonně přetrvávalo a rozvíjelo i novou výstavbu. Jak dokládá Sčítání lidí, domů a bytů (dále SLDB) z roku 1991, počet rekreačních domů v té době již převýšil počet trvale obydlených domů. Na konci 80. let bylo v 22 obcích dnešního NPŠ evidováno „1864 individuálních rekreačních objektů, z toho 206 objektů v 6 jádrových obcích NPŠ“ (Perlín, Bičík 2010, s. 23).

Rekreační využití části území Šumavy v 80. letech předurčilo další turbulentní vývoj po roce 1990, kterému dominuje intenzivní rozvoj cestovního ruchu v podmínkách ekonomické transformace. Společenské události proměnily opět významně strukturu funkcí a využití území na Šumavě. Rozsáhlé, dříve veřejnosti nepřístupné oblasti se spolu s 6 obcemi staly součástí nově vzniklého národního parku. Založení velkoplošného chráněného území bylo dalším důležitým mezníkem ve vývoji celého regionu. Ustanovení NP Šumava vedlo ke střetu dvou odlišných veřejných zájmů ve využití území. Předmětem prvního zájmu je ochrana přírody upravená Zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Druhým veřejným zájmem je péče a rozvoj obcí, která je upravena Zákonem č. 128/2000, o obcích (Lelková 2014). Odlišný pohled na rozvoj a funkční využití území spolu s dynamickým rozvojem turismu v 90. letech vedly k dlouhotrvajícím konfliktům zájmových aktérů území, které postupně překročily lokální úroveň. V období hospodářské transformace první poloviny 90. let definitivně upadá řada tradičních odvětví a jejich pozice nahrazuje ve „znovu objeveném“ regionu v blízkosti někdejší železné opony cestovní ruch. To bylo umožněno paradoxně také díky atraktivitě nového národního parku, jehož snahou bylo zakonzervování území a ochrana přírodních ekosystémů. Do území se začali dostávat noví investoři a podnikatelé využívající nedotčeného přírodní prostředí pro rozvoj svých aktivit. Postavení cestovního ruchu bude pravděpodobně v regionu i nadále pevné na základě současné silné poptávky a předpokládaného vývoje trhu (Perlín, Bičík 2010).

Kromě změny hospodářské struktury a vytvoření národního parku je dalším fenoménem v rozvoji Šumavy v porevoluční době ztráta významu státní hranice a s tím spojená poměrně intenzivní přeshraniční spolupráce obcí, obou národních parků a dalších lokálních aktérů (viz kap. 6. 5). Vedle mezinárodních bilaterálních či trilaterálních partnerství spolupracují obce v rámci Euroregionu Bayerischer Wald-Šumava-Mühlviertel či jednotlivých mikroregionů.

5. 2 Aktéři na Šumavě

Následující kapitola se věnuje přehledu hlavních aktérů podílejících se svým působením na lokálním rozvoji v prostoru NP a CHKO Šumava. Na základě výše uvedeného teoretického pojetí aktérů místního rozvoje lze na Šumavě odvodit fungování více typů sociálních sítí podle jednotlivých řádovostních úrovní. Celkový přehled rozvojových aktérů v NP Šumava včetně vzájemných vazeb, které jsou určeny jejich zájmy, znázorňuje obrázek č. 2.

5. 2. 1 Národní park a Chráněná krajinná oblast Šumava

Národní park Šumava je největším národním parkem v České republice ležící na území Plzeňského a Jihočeského kraje při státní hranici s Německem a Rakouskem (viz tabulka č. 6). Ještě před vyhlášením NP Šumava bylo území dne 27. března 1990 prohlášeno za Biosférickou rezervaci UNESCO (BR Šumava 2014). NP Šumava vznikl na základě vládního nařízení k 20. 3. 1991 (Nařízení č. 163/1991 Sb. 1991). Velkoplošné chráněné území se skládá ze dvou typů území – vlastního národního parku a chráněné krajinné oblasti, která tvoří jeho ochranné pásmo. Obě formy ochrany území mají společnou správu, která je formálně oddělená do dvou organizačních struktur.

Posláním a hlavním předmětem činnosti je ochrana rozsáhlých a lidskou činností téměř nedotčených přírodních území (Valenta 2003). Úkolem národního parku je také „odborná a výzkumná činnost biosférické rezervace v oborech ochrany přírody, lesnictví a zemědělství, soustavná dokumentace území, sanační a jiné práce, kulturně-výchovná činnost včetně ekologického vzdělávání, propagační, publikační a poradenská činnost včetně vědeckého výzkumu“ (Rozhodnutí č. 9/91 1991).

Správa NP a CHKO Šumava je vzhledem k roli, kterou v území plní, spolu s obcemi nejvýznamnějším aktérem v území. Zřizovací dokument definuje hlavní typy činností národního parku, které mají v podstatě dvojí povahu. Jednak vykonává státní správu v oblasti ochrany přírody a krajiny, když vydává vlastní závazná nařízení, ze zákona se vyjadřuje k záměrům jednotlivých aktérů v území, navrhuje plán péče, vydává vyhlášku o návštěvním řádu a poplatcích v národním parku, povoluje výzkumnou činnost a zřizuje radu národního parku. Zároveň však v území vystupuje jako jeden z klíčových aktérů s vlastními zájmy a cíli ovlivňující územní rozvoj (Perlín, Bičík 2010). Další činnosti, které jsou mimo jiné v působnosti NP Šumava a které jsou běžně v gesci obcí, jsou uvedeny ve vládním

nařízení č. 163/1991 Sb. Národní park tak může provádět stavbu silnic, místních komunikací, lesních cest a svážnic či vyznačovat turistické a cyklistické cesty a místa pro parkování (Nařízení č. 163/1991 Sb.). Všechny tyto příklady ilustrují dvojroli národního parku v otázce lokálního rozvoje.

Také zákon č. 114/1992 přiznává správám národních parků další doprovodné činnosti, jakými jsou „potřebné inventarizační přírodovědné průzkumy, dokumentace a šetření v ochraně přírody, spolupráce s výzkumnými a vědeckými pracovišti a zajišťování strážní, informační a kulturně výchovné činnosti. Správy dále zajišťují péči o zvláště chráněná území ve své územní působnosti.“ (§78 odst. 7, Zákon č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny). Národní park tak současně vykonává vlastní výzkumnou a iniciační činnost, kterou by v území bez zvláštní ochrany přírody měly v působnosti jiné subjekty, např. obce, univerzity, zájmová sdružení. V případě NP Šumava, na jehož území se přímo nachází 6 obcí, jsou tyto role značně nevyjasněné a i z tohoto důvodu dochází k „nepochopení a potenciálním konfliktům mezi jednotlivými subjekty nejen na Šumavě“ (Perlín, Bičík 2010, s. 137). Právě nevyjasněnost resp. dvojkolejnost rozhodování o využití území vedly k návrhům na vypracování a schválení speciálního zákona o Národním parku Šumava, který by formou zákona (na rozdíl od dosavadních nařízení vlády) jasně definoval kompetence a působnost NPŠ. Návrh zákona byl vypracován jak na vládní úrovni MŽP v letech 2011-2012, tak i skupinou senátorů. Oba návrhy zákonů byly odmítnuty.

Obecně mají na rozhodovací procesy MŽP vliv mj. nevládní a neziskové organizace, případně jiná ekologická sdružení s celostátní nebo mezinárodní působností, které se snaží v území uplatnit své zájmy. V řadě případů se tak mohou dostávat do střetu zájmů s obcemi či podnikateli podobně jako NP Šumava. Příkladem těchto subjektů je Hnutí Duha, Děti Země či lokálně působící Okrašlovací spolek Zdíkovska. Podle některých starostů k takovým názorovým až ideologickým konfliktům často skutečně dochází, což se dá vzhledem ke konfrontaci zájmu o rozvoj obcí a celostátního zájmu o ochranu přírody v národním parku předpokládat.

Národní park by však neměl být pro ostatní aktéry jen hierarchicky nadřazeným subjektem, nýbrž i partnerem v rámci usměrňování lokálního rozvoje. Vzhledem ke své dvojroli by měl poskytovat dostatek informací, které obyvatelům i návštěvníkům pomohou využít území v souladu se zásadami ochrany přírody a krajiny (Perlín, Bičík 2010).

Tabulka č. 6: Základní údaje o Národním parku Šumava

Rozloha	68 064 ha	
Nejnižší nadmořská výška	údolí Otavy u Rejštejna 570 m. n. m. (ORP Sušice)	
Nejvyšší nadmořská výška	Plechý 1378 m. n. m. (ORP Prachatice)	
Využití ploch v NP Šumava (% plocha území NP)		
Lesní plocha	80 (54 100 ha)	
Zemědělská plocha	9 (5 900 ha)	
Vodní plocha, vodní toky	0,9 (1 100 ha)	
Ostatní plochy	10 (6 800 ha)	
Zástavba	0,1 (66 ha)	
Současná zonace NP Šumava (% plocha území NP)¹		
I. zóna - přísná přírodní	13	<ul style="list-style-type: none"> • nejcennější části zóny NP • rašeliniště, smrkové a smíšené horské lesy, bory, suťové lesy) • předpokladem je postupné zcelování těchto zón
II. zóna – řízená přírodní	83	<ul style="list-style-type: none"> • člověkem pozměněné ekosystémy lesa a zemědělské plochy • je zde možné provozovat omezené na nenáročnou lesnickou a zemědělskou činnost
III. zóna - okrajová	4	<ul style="list-style-type: none"> • člověkem pozměněné, osídlené a hospodářsky formované oblasti • hlavní oblast hospodářských aktivit (osídlení, zemědělství, služby, turismus atd.) • zahrnuje intravilán obcí
Klidová území	částečně se kryjí s plochami I. zón	<ul style="list-style-type: none"> • 6 nejcennějších částí parku • přístup pouze po značených turistických trasách • Modravské slatě, masiv Plesné, Křemelné, Zhůřské a Mezilesní slatě, Vltavský luh, Trojmezí s Plechým a Smrčinou

Zdroj: NP Šumava – základní údaje 2014, Valenta 2003

¹ Mapy současně platné a navrhované zonace NP Šumava jsou v Přílohách IV a V

5. 2. 2 Obce

Členění obcí podle polohy v Národním parku Šumava

V zájmovém území se nachází 22 obcí, které tvoří celkem 67 katastrálních území, z nichž 28 leží přímo v NP Šumava. Území NP spadá administrativně do dvou krajů. Z 22 dotčených obcí leží 13 v Jihočeském a 9 v Plzeňském kraji (viz mapa č. 1). Obce tvoří základní sídelní strukturu NP Šumava a jsou jedním ze dvou klíčových aktérů působících v území. Z hlediska geografické polohy v NPŠ lze obce rozdělit do 3 skupin:

a) jádrové obce

- Horská Kvilda, Kvilda, Modrava, Prášily, Stožec, Srní
- obce leží celým svým správním územím v NP Šumava
- celkem tvoří 59,8 % plochy NPŠ

b) hraniční obce

- Borová Lada, Nová Pec, Nové Hutě, Rejštejn, Strážný, Želnavá
- obce leží většinou svého správního území v NP Šumava
- celkem tvoří 25,8 % plochy NPŠ

c) periferní obce

- Čachrov, Hartmanice, Horní Planá, Horní Vltavice, Kašperské Hory, Lenora, Nicov, Stachy, Volary, Železná Ruda
- správní území obcí zasahuje do NPŠ okrajově
- celkem tvoří 14,4 % plochy NPŠ

(Plán péče o NPŠ: rozbor 2013)

Obyvatelstvo

Ve všech 22 obcích NPŠ žilo k 31. 12. 2013 celkem 15 744 obyvatel, z toho 2140 obyvatel v jádrových a hraničních obcích NP Šumava a pouze 900 obyvatel v 6 jádrových obcích NPŠ (viz tabulka č. 7).

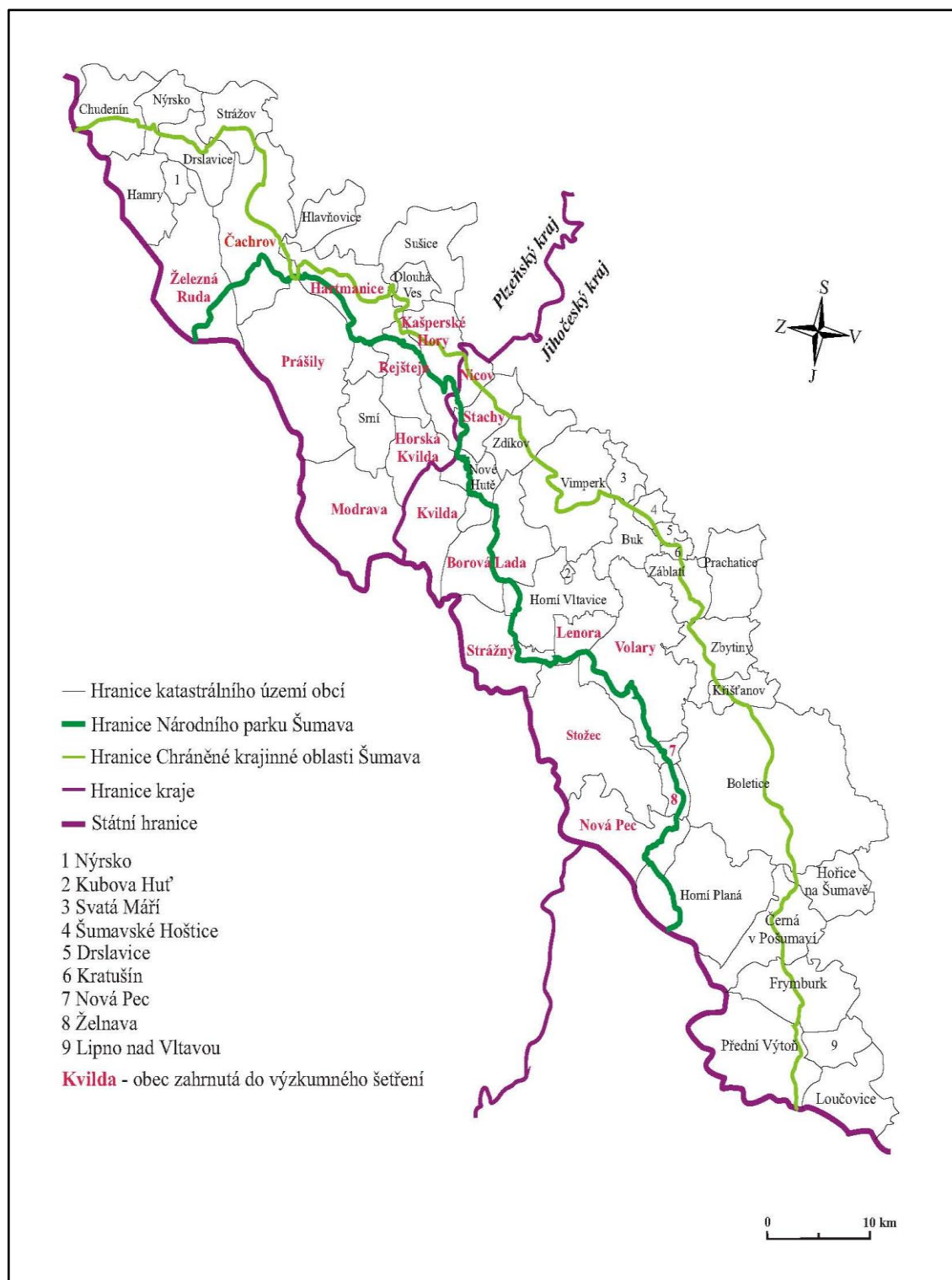
Na podobě současné sídelní struktury NP Šumava se výrazně projevil politicko-sociální změnám po II. světové válce. Při prvním poválečném sčítání v roce 1950 žilo na území dnešních obcí pouze 34,5 %, v některých případech i méně než 20 % předválečného stavu, např. v Nových Hutích a ve Strážném (Perlín, Bičík 2010). Současné odsunutí německého obyvatelstva došlo na území dnešního NPŠ k zániku

řady sídel a koncentraci obyvatel do několika obcí které dnes tvoří základ sídelní struktury NP Šumava (viz kap. 5. 1). Z 6 jádrových obcí má pouze Srní počet obyvatel vyšší než 200 obyv.

Největší počet obyvatel se koncentruje v populačně větších obcích (1000 - 2 500 obyv.) za hranicemi dnešního NP, které vzhledem ke své geografické poloze nezaznamenaly po roce 1945 tak výraznou rozvojovou stagnaci jako obce v těsné blízkosti železné opony s výjimkou Kvildy, kde se udržovaly i před rokem 1989 v určité podobě aktivity cestovního ruchu (Pícek, Lelková 2014). Do této kategorie obcí patří Hartmanice, Horní Planá, Kašperské Hory, Stachy či Železná Ruda. Některé obce této kategorie také zaznamenaly částečný rozvoj např. díky cestovnímu ruchu (př. Horní Planá, Železná Ruda, Stachy) či přítomnosti armády nebo lesní správy (př. Kašperské Hory).

Ze všech obcí v zájmovém území je populačně největší město Volary s 3871 obyv. (ČSÚ: MOS 2014), které se staly centrem dřevozpracujícího průmyslu a dnes vykazují výrazně odlišnou strukturu zaměstnanosti dle odvětví ve srovnání s ostatními obcemi v zájmovém území (viz mapa č. 3).

Mapa č. 1: Správní území obcí NP a CHKO Šumava

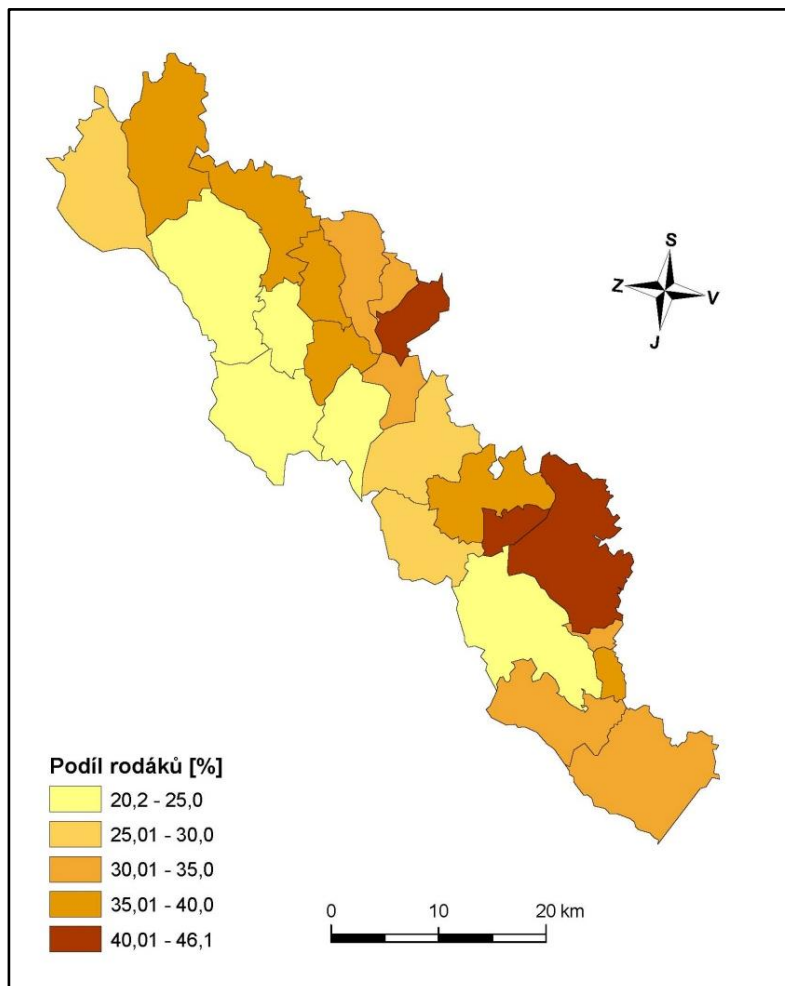

Zdroj: Perlín, Bičík 2011, s. 15; Rataj 2011, vlastní úprava

Lidský a sociální kapitál

Vzhledem k nedostatečnému poválečnému dosídlení a vytvoření nepropustného hraničního pásma docházelo v pohraničních obcích k dalšímu úbytku obyvatel i po II. světové válce (Perlín, Bičík 2010). Průvodním jevem byla ztráta regionální identity obyvatel. Charakteristickým znakem je stejně jako v ostatních po válce vysídlených oblastech nízký podíl rodáků, který se postupně zvyšuje směrem od státní hranice do vnitrozemí. Nejvyšší podíl obyvatel narozených v obci trvalého bydliště (více než 40 %) tak vykazují obce na okraji či za hranicí dnešního NPŠ jako jsou Stachy, Volary, Lenora a Čachrov (viz tabulka č. 7 a mapa č. 2). Naopak nejmenší podíl rodáků (pod 25 %) je v Kvildě, Modravě, Prášílech, Srní a Stožci (SLDB 2011).

Mapa č. 2: Podíl rodáků v obcích NP Šumava k 26. 3. 2014

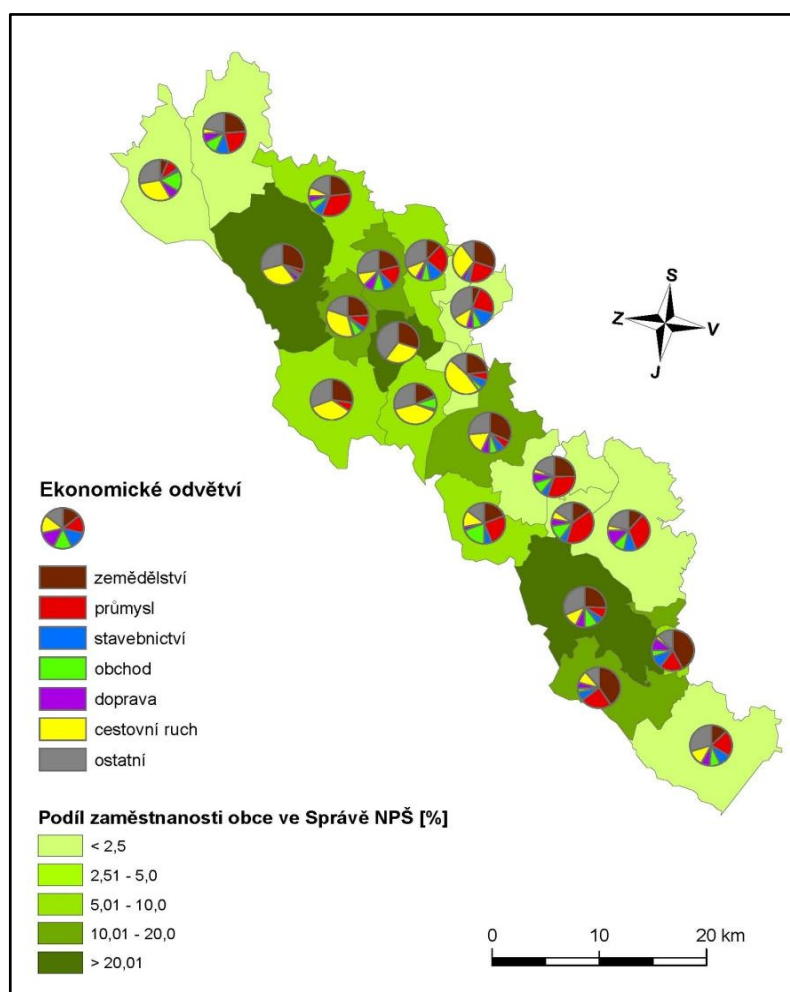

Zdroj: SLDB 2011, ARCDATA Praha 2001, vlastní úprava

Struktura zaměstnanosti

Z hlediska zaměstnanosti podle odvětví převažují v obcích NPŠ činnosti v zemědělství a zejména pak v lesnictví bez ohledu na velikostní kategorii obcí. Řada obyvatel obcí v NP je zaměstnána přímo ve Správě NPŠ. K 31. 12. 2011 bylo ve Správě NPŠ zaměstnáno 201 zaměstnanců z obcí v NPŠ. Největší relativní zastoupení zaměstnanců ve Správě NPŠ vykazovaly obce Stožec, Horská Kvilda, Prášily, Nová Pec, Borová Lada a Srní (Plán péče o NPŠ: rozbor 2013). S rostoucím počtem obyvatel vykazují obce vyšší zaměstnanost v průmyslu, obchodu a administrativě. Největší relativní zastoupení cestovního ruchu je především v jádrových obcích NP, pro které se toto odvětví stává hlavním zdrojem příjmů a impulzem rozvoje, jak vyplynulo z rozhovorů se starosty. V některých obcích je zaměstnanost v tomto odvětví vyšší než 20 % (viz mapa č. 3).

Mapa č. 3: Struktura zaměstnanosti v obcích NP Šumava k 31. 12. 2011

Zdroj: ČSÚ: MOS 2014, ARCDATA Praha 2001, vlastní úprava

Obce v Národním parku Šumava jako aktéři rozvoje

Rozvoj obcí je upraven podle Zákona č. 128/2000 Sb., o obcích, podle kterého zastupitelstvo schvaluje nejdůležitější rozvojové dokumenty: územní (dále ÚP) a regulační plány a program rozvoje obcí. Od roku 2007 podle nového stavebního zákona je pořizovatelem územně plánovací dokumentace obcí úřad obce s rozšířenou působností (dále ORP). Do procesu schvalování ÚP vstupuje orgán státní správy svým stanoviskem (Zákon č. 183/2006, o územním plánování a stavebním řádu). Zastupitelstvo tak nemůže zcela volně rozhodovat o využití území obce.

Jedním z hlavních dotčených orgánů státní správy v zájmovém území je Správa NP Šumava, která se na základě zákona vyjadřuje k různým fázím zpracování ÚP obcí. Rozvoj obcí je výrazně ovlivněn jejich přítomností ve velkoplošném chráněném území. Z 22 obcí, které svým územím zasahují alespoň zčásti na území NP Šumava, jich 12 leží většinou své plochy v národním parku, včetně zastavěné části. Vzhledem k roli obcí a národního parku může docházet v některých ohledech ke konfliktu zájmů. Obce a částečně národní park řízený plánem péče mají v gesci podobné rozvojové aktivity včetně územního rozvoje či podpory turismu. V území tak působí dva významní aktéři, jejichž pojetí rozvoje se liší a ovlivňuje tak vzájemné vztahy a úroveň komunikace a spolupráce (Perlín, Bičík 2010). Tyto vztahy jsou však proměnlivé a závislé na konkrétní politické reprezentaci obcí a NP Šumava. Klíčovou podmínkou pro rozvoj území a úroveň sociálních vazeb mezi hlavními aktéry na Šumavě je kompromisní dohoda o využití ploch v NP, které bude předcházet široká diskuze aktérů rozvoje a nikoli jednostranná rozhodnutí jednotlivých subjektů, která by ignorovala ostatní zájmy v území (Perlín, Bičík 2010). Z pohledu obcí je nutné zajistit jejich rozvoj, avšak současně respektovat principy ochrany přírody v národních parcích, které vyplývají ze Zákona č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody krajiny.

Obce v NP Šumava a jejich zastupitelstva jsou z hlediska svých zájmů relativně homogenní skupinou, která zastupuje především obyvatele těchto obcí. Pochopitelně se změnami politické reprezentace obcí v komunálních volbách se tyto zájmy a postoje částečně mění. Obecně však obce v NP Šumava v klíčových rozvojových otázkách vystupují jednotně. Nejčastějším typem záměrů rozvoje šumavských obcí je podpora turistické infrastruktury a marketingové propagace regionu pro potřeby cestovního ruchu (Perlín, Bičík 2010). Řada obcí pak tyto aktivity uskutečňuje v rámci různých forem spolupráce, jako jsou mikroregiony, případně místní akční skupiny, díky kterým mohou snadněji dosáhnout potřebných finančních dotací k uskutečnění těchto projektů.

Svaz obcí Národního parku Šumava

Určitým specifikem šumavských obcí je jejich kooperace nad rámec „běžných“ forem spolupráce, které představují dobrovolné svazky obcí, mikroregiony či místní akční skupiny. Většina obcí a některých měst v prostoru Šumavy je od roku 2008, resp. 2009 součástí také tzv. Svazu obcí Národního parku Šumava. Formálně se jedná o sdružení právnických osob, jehož členem je vedle obcí také Regionální sdružení Šumava se sídlem v Borových Ladách. V čele Svazu stojí starosta obce Modrava.

Jak vyplývá ze stanov sdružení, součástí činnosti Svazu obcí Národního parku Šumava je spolupráce nejen těchto obecních zastupitelstev, nýbrž i podnikatelů a vyšších územních samosprávných celků, které se nachází na území NP Šumava. Podobně jako mikroregiony a další formy meziobecní spolupráce se i tento svazek zabývá problematikou trvale udržitelného rozvoje obcí v součinnosti s ochranou přírody (Svaz obcí NP Šumava 2014). Hlavním cílem Svazku je zastupování obcí ve veřejné diskuzi o budoucím využití území. Jeho členy jsou téměř všechny obce NP Šumava s výjimkou Prášíl, jejichž stanovisko na rozvoj obcí a poslání NP Šumava se značně liší od tezí Svazu (viz kap. 7. 3).

Poměrně široké spektrum cílů a požadavků Svazu lze rozdělit do dvou skupin. V užším pojetí tyto cíle do oblasti využití a správy především lesních ploch v NP Šumava. V širším pojetí je cílem Svazu „obnovení důvěry mezi orgány ochrany přírody a regionem“, která znamená mj. nezávislost NP na politických změnách a s tím spojené vytvoření jednoznačné koncepce NP, větší zapojení obcí do tvorby Plánu péče o NP Šumava a diskuze o zonaci (Svaz obcí NP Šumava 2014). Tato problematika souvisí s obecnými problémy vztahu obcí a NP Šumava, která je podrobněji analyzována a diskutována v kap. 7. 3.

Tabulka č. 7: Charakteristika obcí v NP Šumava

Název obce	Výměra [ha]	Plocha v NPŠ z výměry [%]	Nadm. výška [m. n. m.]	Počet obyvatel k 31. 12. 2013	Index stáří k 31. 12. 2013	Podíl rodáků [%]	Vzdálenost od krajského města [km]	Vzdálenost od sídla ORP [km]	sídlo ORP
Jihočeský kraj									
Borová Lada	6 895	48,1	895	275	73,2	28,6	74	14	Vimperk
Horní Planá	9 885	15,1	776	2145	163,2	35,5	52	29	Český Vímperk
Horní Vltavice	5 880	7,8	805	368	125,5	39,2	72	13	Vimperk
Kvilda	4 518	100	1 062	163	100,0	20,2	83	22	Vimperk
Lenora	1 780	4,5	765	772	103,4	43,0	67	28	Prachatice
Nicov	1 378	10,7	896	80	50,0	32,9	78	18	Vimperk
Nová Pec	6 638	78	737	457	143,4	31,3	64	37	Prachatice
Nové Hutě	2 324	53,2	1 025	85	225,0	33,8	73	13	Vimperk
Stachy	2 817	7,7	738	1205	154,3	46,1	74	14	Vimperk
Stožec	10 478	100	780	194	114,3	22,4	74	35	Prachatice
Strážný	4 964	92,1	834	425	51,3	25,2	73	21	Vimperk
Volary	10 753	11,3	760	3871	83,6	45,9	61	19	Prachatice
Želnavá	1 034	65	775	112	84,2	39,4	61	32	Prachatice

Název obce	Výměra [ha]	Plocha v NPŠ z výměry [%]	Nadm. výška [m. n. m.]	Počet obyvatel k 31. 12. 2013	Index stáří k 31. 12. 2013	Podíl rodáků [%]	Vzdálenost od krajského města [km]	Vzdálenost od sídla ORP [km]	sídlo ORP
Plzeňský kraj									
Čachrov	8 818	18,9	716	523	150,8	40,7	60	17	Klatovy
Hartmanice	6 219	27,4	712	1 057	156,1	38,8	76	11	Sušice
Horská Kvilda	2 988	100	1070	66	116,7	37,5	100	27	Sušice
Kašperské Hory	4 413	32,9	730	1 458	170,1	34,4	89	16	Sušice
Modrava	8 163	100	985	70	81,8	20,7	105	32	Sušice
Prášíly	11 233	100	880	155	58,3	20,7	92	24	Sušice
Rejštejn	3 044	84,1	568	246	145,2	39,8	87	13	Sušice
Srní	3 348	100	858	252	140,0	20,8	95	22	Sušice
Železná Ruda	7 981	17,2	754	1 765	86,7	26,4	81	38	Klatovy

Zdroj: ČSÚ: MOS 2014, ČSÚ: počet obyvatel 2014, Plán péče o NP Šumava 2013, ŠumavaNet.cz 2014, mapy.cz 2014, vlastní výpočet

5. 2. 3 Mikroregiony

Jednou z forem meziobecní spolupráce jsou mikroregiony, které lze jako subjekty považovat za dalšího aktéra v zájmovém území. Na území NP Šumava se nachází tři: Mikroregion Šumava - západ, Horní Vltava - Boubínsko a Svazek lipenských obcí zasahující do zájmového území pouze okrajově. Územní vymezení mikroregionů v širším zázemí Šumavy znázorňuje obrázek č. 1.

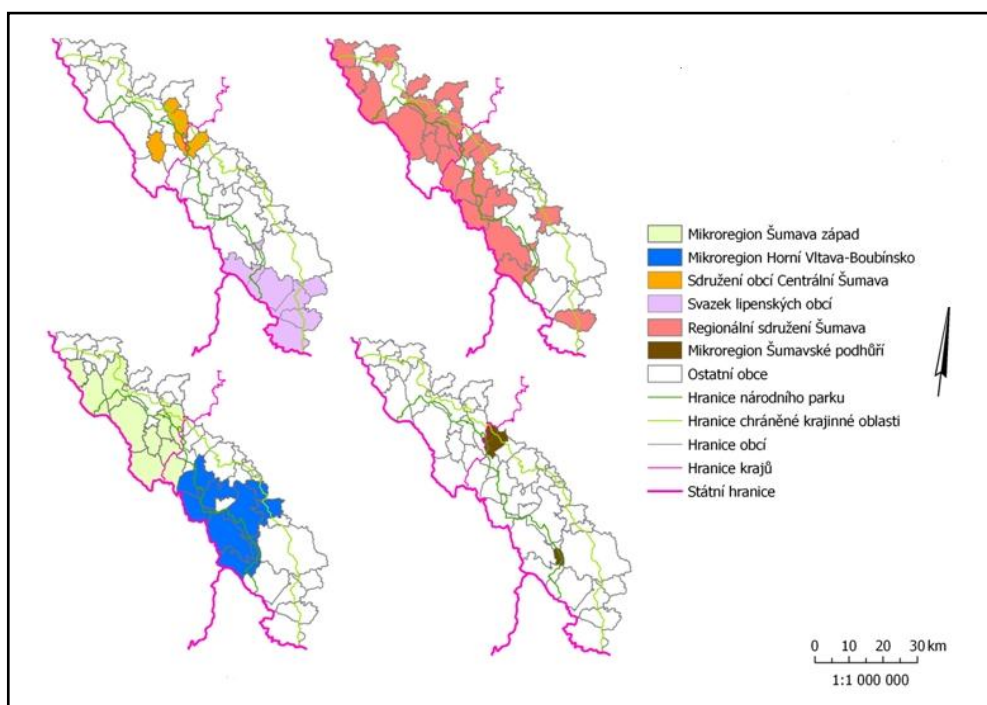
Převážně v západočeské části národního parku leží Mikroregion Šumava - západ. Toto sdružení právnických osob vzniklo v roce 2001 a jeho členy jsou obce Borová Lada, Čachrov, Dlouhá Ves, Hamry, Horská Kvilda, Kašperské Hory, Kvilda, Modrava, Prášíly, Rejštejn, Srní, Sušice a Železná Ruda (Mikroregion Šumava - západ 2014). Aktivita sdružení směřuje na základě úspěšných projektů zejména do podpory cestovního ruchu, trvale udržitelného rozvoje s důrazem na ochranu životního prostředí a přeshraniční spolupráci. Důležitým projektem mikroregionu bylo vytvoření rozsáhlé regionální rozvojové strategie financované z fondů EU (Mikroregion Šumava - západ: stanovy 2012). Právě jednou z hlavních činností mikroregionu je získávání a využívání dotačních titulů ČR a EU včetně administrace a předkládání žádostí o tyto dotace. Činnost sdružení tak zajišťuje především ekonomický rozvoj území s využitím dostupných dotačních titulů.

Druhým kooperačním sdružením na území NP Šumava je Mikroregion Horní Vltava - Boubínsko. Členy mikroregionu jsou obce Borová Lada, Buk, Horní Vltavice, Kubova Huť, Kvilda, Lenora, Nová Pec, Stožec, Strážný, Vimperk, Volary, Zbytiny, Želnavá. Hlavním důvodem pro založení tohoto uskupení byla „potřeba koordinace a společného postupu při rozvoji cestovního ruchu“ (Mikroregion Horní Vltava - Boubínsko 2014). Původní záměr podpory cestovního ruchu se rozvinul v potřebu komplexního rozvoje území, což dokládají i stanovy sdružení, jehož předmětem činnosti jsou opět především ekonomicko-rozvojové aktivity a získávání finančních prostředků z nejrůznějších dotačních fondů (Mikroregion Horní Vltava - Boubínsko 2014).

Na jižní periferii NPŠ leží mikroregion Svazek lipenských obcí, jehož součástí je celkem 11 obcí: Černá v Pošumaví, Frymburk, Horní Planá, Hořice na Šumavě, Ktiš, Lipno nad Vltavou, Loučovice, Nová Pec, Přední Výtoň, Stožec a Vyšší Brod. Již od svého založení v roce 1991 se věnuje především podpoře cestovního ruchu, což dokládají úspěšné projekty Svazku zaměřené na budování turistické infrastruktury, marketing a propagaci Lipenska a podporu regionálních produktů. Předmětem aktivit je

tak opět ekonomický rozvoj využívající Lipenské nádrže jako významného rozvojového potenciálu (Lipno.info 2014). Poslední a plošně nejmenší sdružení obcí v zájmovém území jsou mikroregiony Šumavské podhůří a mikroregion Centrální Šumava. V oblasti NP Šumava nemají tato uskupení vliv a nevyvíjí žádnou rozvojovou aktivitu.

Obrázek č. 1: Svazky obcí na území NP a CHKO Šumava v roce 2010

Zdroj: Regionální informační servis, cit. v Perlín, Bičík 2010, s. 149

5. 2. 4 Euroregion Bayerischer Wald-Šumava-Mühlviertel

Prostorově největším uskupením měst a obcí, včetně právnických osob a sdružení je Euroregion Bayerischer Wald-Šumava-Mühlviertel, jehož členy na české straně bylo k 30. 6. 2013 celkem 95 obcí z okresů Domažlice, Klatovy, Prachatice, Český Krumlov a Strakonice, dále Správa NP a CHKO Šumava, Římskokatolická farnost Žihobce, Okresní hospodářská komora (dále OHK) Klatovy, OHK Prachatice. Partneři Euroregionu Šumava jsou Euregio Bayerischer Wald - Unterer Inn v Bavorsku a Regionalmanagement Mühlviertel v Horním Rakousku, které dohromady tvoří jeden funkční celek. S výjimkou obcí Čachrov a Nicov jsou členy všechny obce v zájmovém území NP Šumava.

Motivem pro činnost euroregionu, který byl založen v roce 1993, je široká spolupráce zapojených aktérů, která je hlavním impulzem pro rozvoj přeshraničního

území. Hlavní aktivity euroregionu spočívají v managementu a organizaci přeshraniční spolupráce dotčených subjektů (ČSÚ: Euroregion Šumava 2011). Kromě toho spravuje Dispoziční fond česko-bavorského programu přeshraniční spolupráce v období 2007-2013, který bude administrovat i dalším obdobím v letech 2014-2020. Euroregion se dále podílí se na zpracování rozvojových strategií a programů EU. Pro informaci bude i v následujícím období. Zprostředkovatelem a administrátorem projektových služeb, např. při podávání projektových žádostí, je RRA Šumava, která je s Euroregionem Šumava v úzké koordinaci (Euroregion Šumava: organizační struktura 2014).

5. 2. 5 RRA Šumava

Regionální rozvojová agentura Šumava o. p. s. vznikla v rámci sdružení právnických osob Regionální sdružení Šumava v roce 1996. Rozsahem svých aktivit je jedním z největších iniciátorů rozvojové činnosti na Šumavě a subjektem s významným kooperačním potenciálem. Informace o činnosti agentury byly poskytnuty jejím ředitelem panem Milošem Píckem v rámci řízeného rozhovoru. Agentura se v zásadě zabývá 4 komplexními tematickými oblastmi:

- a) projektová činnost
- b) administrace dispozičního fondu
- c) management cestovního ruchu turistické destinace Šumava
- d) spolupráce v rámci Biosférické rezervace Šumava s NP Šumava

Projektová činnost je jednou z hlavních aktivit agentury zahrnující vlastní zpracovávání žádostí, poradenství v oblasti podávání žádostí či management projektové dokumentace. Související činností agentury je tvorba rozvojových dokumentů obcí, měst a mikroregionů (Pícek 2014). Nejčastějšími zákazníky v tomto směru jsou místní samosprávy, dále podnikatelé, zemědělci apod.

Agentura dále administruje dispoziční fond určený pro čerpání evropských dotací na malé investiční projekty v regionu. V tomto směru poskytuje RRA Šumava služby pro správce fondu, kterým je Euroregion Šumava (Perlín, Bičík 2010, Pícek 2014).

Regionální rozvojová agentura je jedním z hlavních subjektů, který zajišťuje management cestovního ruchu turistické destinace Šumava, která byla pro účely marketingu vymezena okresy Domažlice, Klatovy, Prachatice a Český Krumlov.

Spolu s NP Šumava participuje RRA Šumava na správě Biosférické rezervace Šumava, jejíž plocha o velikosti 1670 km² byla v roce 1990 zařazena na seznam

UNESCO. V gesci národního parku jsou vědecké a částečně vzdělávací aktivity v oblasti environmentální osvěty. RRA Šumava se zabývá naplňováním tematiky udržitelného rozvoje, cestovního ruchu a částečně vzdělávání. V této oblasti je důležitý projekt Šumava – originální produkt, jehož cílem je podpora tradičních místních produktů z mnoha oblastí, jako je např. gastronomie či řemeslná výroba.

Hlavními zákazníky RRA Šumava jsou města a obce, sdružení, neziskové organizace, Euroregion Bayerischer Wald-Šumava-Mühlviertel, podnikatelé či Národní park Šumava. Z hlediska partnerství a spolupráce jsou důležité zahraniční subjekty, především z Bavorska, které jsou pro agenturu významnější než např. NP Šumava (Pícek 2014).

5. 2. 6 Místní podnikatelé a občanské spolky

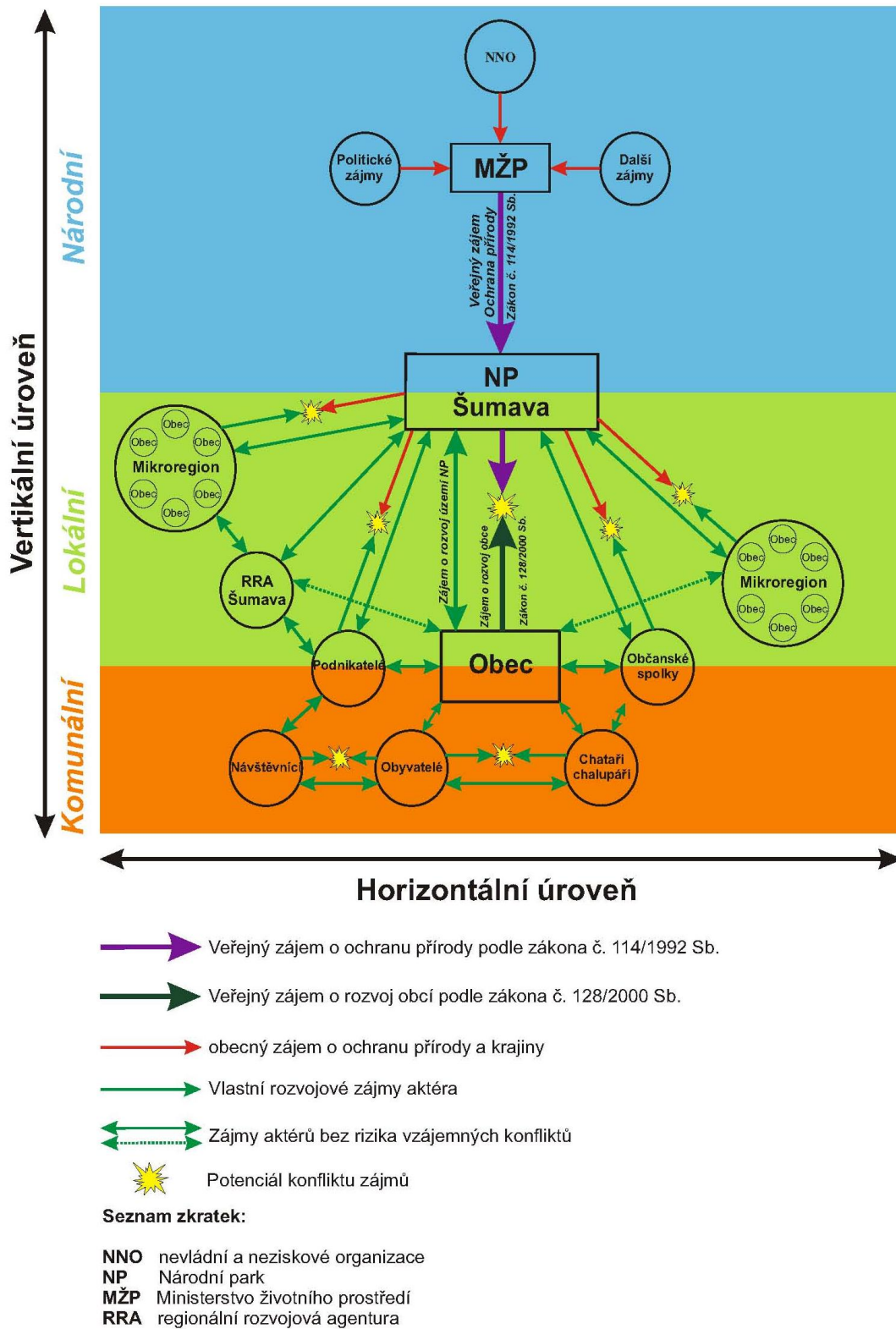
I když oproti institucionalizovaným aktérům, jako jsou obce či NP Šumava, disponují místní podnikatelé menším vlivem a přispívají tak lokálnímu rozvoji omezeně, v některých obcích mohou svými investičními záměry a aktivitami značně ovlivnit ekonomický rozvoj, pokud jsou zdrojem pracovních příležitostí, případně sociální rozvoj díky spolupráci a budování sociálních sítí s ostatními aktéry (Perlín, Bičík 2010). Podnikatelé dále přispívají do diskuze o budoucím využití území. Vzhledem k hospodářskému charakteru regionu se na území NP Šumava koncentrují především podnikatelé v oblasti cestovního ruchu (př. majitelé ubytovacích a stravovacích zařízení, půjčoven sportovních potřeb apod.).

5. 2. 7 Místní obyvatelé, zájmová sdružení a rekreanti

Místní obyvatelstvo je zastupováno obecními samosprávami a v nejmenších obcích zejm. osobou starosty. Z hlediska geneze sociálních sítí mají význam především lokální zájmová sdružení. Význam má jejich potenciál v budování sociálního kapitálu formou organizovaných společenských akcí, veřejných setkání atd. jak v rámci spolků, tak mimo ně. Právě aktivity zájmových skupin pro širší veřejnost mají na tvorbu sociálních sítí na komunální úrovni největší vliv (Putnam 1993). Příkladem spolků je sdružení dobrovolných hasičů, myslivci, fotbalisti, svazy žen apod. (Perlín, Bičík 2010).

Na místní úrovni jsou další neinstitucionalizovanou skupinou aktérů dlouhodobí rekreanti a návštěvníci území (viz kap. 3. 3. 4).

Obrázek č. 2: Schéma zájmů aktérů v NP Šumava podle řádovostní úrovně

Zdroj: vlastní zpracování

6. HORIZONTÁLNÍ SOCIÁLNÍ SÍTĚ V NP ŠUMAVA

První část výzkumu proběhla formou osobního dotazníkového šetření se starosty obcí v zájmovém území s cílem zhodnotit stav horizontálních sociálních sítí, ve kterých figurují obce jako klíčový aktér. Stěžejní část otázek byla zaměřena na formy meziobecní spolupráce.

6.1 Četnost kontaktů

Úvodní část prvního bloku otázek dotazníkového šetření byla zaměřena na frekvenci kontaktů starostů. Vzhledem k tomu, že starosta je nejvyšší představitel obce, je možné jeho kontakty s ostatními aktéry považovat za kontakty obce, které mohou v některých případech generovat rozvojové aktivity. Komunikace starostů s dalšími hráči rozvoje území tak představuje potenciál pro následnou intenzivnější spolupráci jak starostů, tak obcí. Přepis dotazníkového šetření pro starosty obcí je uveden v Příloze I.

Z odpovědí vyplývá, že komunikace mezi starosty obcí v rámci NP Šumava probíhá na bázi osobní známosti. Četnost kontaktů mezi nimi je poměrně vysoká díky tomu, že 21 z 22 obcí tvoří Svazek obcí v Národním parku Šumava, prostřednictvím kterého koordinují své postoje k rozvoji regionu (viz kap. 5. 2. 2). Dále jsou všechny obce členy zákonem zřízené Rady NP Šumava a téměř všichni starostové zde zastupují své obce. Obdobná situace je i v případě starostů obcí v mikroregionech, které se nacházejí mimo NP. Dotazníkové šetření dále potvrdilo, že probíhá také intenzivní komunikační styk starostů v NPŠ se samosprávami v rámci jednoho mikroregionu. To je dáno především geografickou blízkostí těchto obcí a řešením společných problémů na mikroregionální úrovni. Dokladem je četnost telefonických kontaktů v tabulce č. 8.

Intenzita kontaktů starostů s ostatními horizontálními aktéry mimo vlastní obec, jako jsou ostatní zastupitelé obcí, podnikatelé či členové zájmových spolků, sdružení působící v NPŠ apod., je však výrazně nižší. V případě malých obcí je často důvodem slabých kontaktů s těmito subjekty výkon vlastního povolání nesouvisející s komunální politikou.

Kromě osobního kontaktu byla zjišťována také četnost telefonického kontaktu starostů s ostatními aktéry. Odpovědi (viz tabulka č. 8) opět dokládají mnohem vyšší intenzitu vazeb mezi starosty v NPŠ, popř. mikroregionech než s ostatními

zjišťovanými skupinami. Pořadí jednotlivých aktérů bylo zjišťováno na základě porovnávání četnosti odpovědí na otázku „Jak často si telefonujete s těmito aktéry?“ Respondenti měli na výběr z možností „denně“, „několikrát týdně“, „několikrát měsíčně“, „několikrát ročně“ a „výjimečně“. Čím větší byly dosaženy četnosti u odpovědi „denně“ a „několikrát týdně“, tím vyššího umístění v celkovém pořadí jednotliví aktéři dosáhli. Pořadí klesá s narůstající četností zbývajících odpovědí. Telefonický způsob kontaktu byl zjišťován proto, že se často jedná o něco méně formální způsob komunikace, který dokládá úroveň vzájemných vazeb lépe než formální způsoby komunikace.

Tabulka č. 8: Četnost kontaktů starostů

<i>Jak často si telefonujete s těmito aktéry? – horizontální úroveň</i>						
aktér	denně	několikrát týdně	několikrát měsíčně	několikrát ročně	výjimečně	celkové pořadí
ostatní starostové v NPŠ	11 %	33 %	22 %	28 %	6 %	1.
zastupitelé obcí v NPŠ	0 %	0 %	6 %	11 %	83 %	10.
podnikatelé v NPŠ	5 %	0 %	6 %	17 %	72 %	7.
starostové obcí v MR	17 %	18 %	47 %	6 %	12 %	2. – 3.
<i>Jak často si telefonujete s těmito aktéry? – vertikální úroveň</i>						
aktér	denně	několikrát týdně	několikrát měsíčně	několikrát ročně	výjimečně	
Vedení MR	12 %	23 %	47 %	6 %	12 %	2. – 3.
RRA	0 %	11 %	28 %	39 %	22 %	5.
Úřad ORP	0 %	0 %	33 %	56 %	11 %	6.
krajský úřad	6 %	0 %	0 %	50 %	44 %	8.
Správa NPŠ	5 %	22 %	50 %	17 %	6 %	4.
Subjekty na národní úrovni (př. ministerstva)	0 %	0 %	6 %	33 %	61 %	9.

Zdroj: vlastní šetření

Na vertikální úrovni byla četnost kontaktů zjišťována pomocí stejné otázky vztahující se k telefonické komunikaci. Zároveň starostové hodnotili úroveň svých známostí s představiteli vertikálně působících subjektů (viz tabulka č. 9).

Z výsledků je patrné, že forma a četnost kontaktů závisí na roli daných subjektů a konkrétní problematice, která je projednávána. Přesto lze říci, že nejvyšší míra kontaktů tohoto typu existuje mezi starosty a vedením příslušných mikroregionů, na druhém místě je Správa NPŠ. Osobní známost starostů postupně klesá s vyšší řádovostní úrovní veřejné správy.

Tabulka č. 9: Úroveň známosti starostů s vertikálními aktéry

<i>Ohodnoťte, jak dobře se znáte s níže uvedenými představiteli:</i>					
aktér	velmi dobře	dobře	formálně	neznáme se	celkové pořadí
Vedení MR	76 %	18 %	6 %	0 %	1.
RRA	28 %	39 %	33 %	0 %	3.
ORP	11 %	45 %	44 %	0 %	4.
Příslušný krajský úřad	17 %	22 %	50 %	11 %	5.
Správa NPŠ	61 %	17 %	22 %	0 %	2.
Subjekty na národní úrovni (př. ministerstva)	5 %	6 %	50 %	39 %	6.

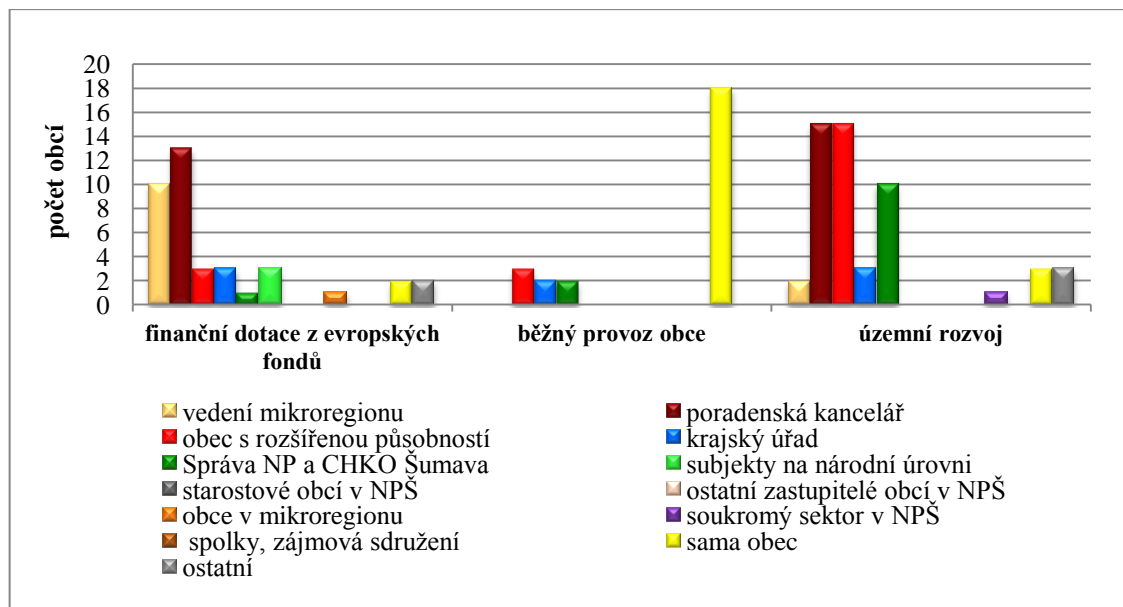
Zdroj: vlastní šetření

Spolu s četností kontaktů byly dále zjišťovány předmět či důvody komunikace obcí s ostatními aktéry v horizontální a vertikální sociální síti a jejich reciprocita. Příkladem je otázka zjišťující, na koho se obce obrací v případě potřeby rady ve třech vybraných záležitostech (viz graf č. 1):

- a) možnosti čerpání finančních dotací z evropských fondů v rámci operačních programů (např. Program rozvoje venkova, Operační program přeshraniční spolupráce ČR – Bavorsko/Rakousko, Operační program Životní prostředí atd.)
- b) správa a běžný provoz obce (účetnictví, správa majetku)
- c) územní rozvoj (nová výstavba, tvorba územních plánů)

Odpovědi na tuto otázku by měly identifikovat, které subjekty jsou pro místní samosprávy komunikačními partnery v klíčových otázkách obecního rozvoje.

Graf č. 1: Poradní aktéři obcí ve vybraných oblastech rozvoje

Zdroj: vlastní šetření

Z grafu č. 1 vyplývá, že starostové v NP Šumava konzultují záležitosti související s chodem obce nejčastěji s institucemi, které pro obce představují podle typu činnosti nejbližší vyšší územní jednotku. V případě řešení dotačních vztahů se starostové obrazejí buď na vedení mikroregionů nebo častěji na specializované poradenské kanceláře. V případě řešení otázek územního rozvoje je nejbližším partnerem kromě poradenských kanceláří také obec s rozšířenou působností. Tato hlavní rozvojová témata starostové obcí nekomunikují mezi sebou navzájem. To je v přímém kontrastu s předchozími odpověďmi, které se zaměřovaly na četnost kontaktů starostů obcí s ostatními aktéry. Záležitosti spojené se správou obce, finančními možnostmi apod. jsou konzultovány podle potřeby se specializovanými institucemi, které hrají v dotčeném území spíše formální roli. Na základě výsledků uvedených v tabulce 8 vykazují starostové největší četnost kontaktů na meziobecní úrovni. Předmětem komunikace mezi starosty jsou tak pravděpodobně záležitosti, které nesouvisí s chodem a rozvojem obce. Jak vyplynulo z rozhovorů se starosty místních samospráv, hlavním důvodem meziobecního kontaktu je rozvoj regionu Šumavy jako celku. Výměna zkušeností, znalostí či dovedností mezi starosty navzájem se v regionu NP Šumava spíše nevyskytuje.

Z hlediska poradenství v oblasti finančních možností se starostové obracejí nejčastěji na rozvojové agentury, které jsou hlavním administrátorem žádostí o dotace. Přímo v území působí Regionální rozvojová agentura Šumava, jejíž hlavní klientelou jsou právě obecní samosprávy (Pícek 2014). Obce velmi často žádají o finanční prostředky pomocí mikroregionů, které se z hlediska potřeby rady obcím v oblasti dotací umístily na druhém místě.

Problematika spojená s běžným chodem obce, tedy např. účetnictví nebo správa majetku je podle starostů plně v gesci samosprávy, proto se starostové v této záležitosti za normálních okolností většinou na nikoho neobracejí s žádostí o radu.

Velmi diskutovanou tematikou je podle výsledků územní rozvoj a plánování. Obce prostřednictvím starostů v této oblasti komunikují s největším počtem subjektů, především s RRA Šumava, dále příslušným ORP a také Správou NP Šumava. Tvorbu územních plánů obcím často zajišťuje některý z odborů územního rozvoje ORP.

Tato otázka měla zjistit, se kterými orgány se starostové nad rámec zákonné povinnosti v daných záležitostech nejčastěji radí. Správa NP Šumava jako orgán státní správy, který se musí ze zákona vyjadřovat ke změnám a záměrům v územní dokumentaci obcí, tedy nemusí být nutně tou institucí, se kterou se obce budou radit. Z výsledků však vyplývá, že většina obcí tuto možnost přesto využívá.

6. 2 Spolupráce obcí

Druhá část otázek 1. bloku dotazníkového šetření byla zaměřena na formy spolupráce s ostatními aktéry NP Šumava. Na základě získaných informací jsou nejčastějším předmětem spolupráce:

- a) investiční projekty, ve kterých partneři finančně participují na společném rozpočtu
- b) investiční projekty financované jedním partnerem s jinou než finanční spoluúčastí dalších partnerů (např. odborná, personální apod.)
- c) neinvestiční projekty, nízkorozpočtové akce (např. společná organizace společenských, kulturních či sportovních akcí, událostí, seminářů apod.)
- d) společná setkání, jednání, výměna zkušeností

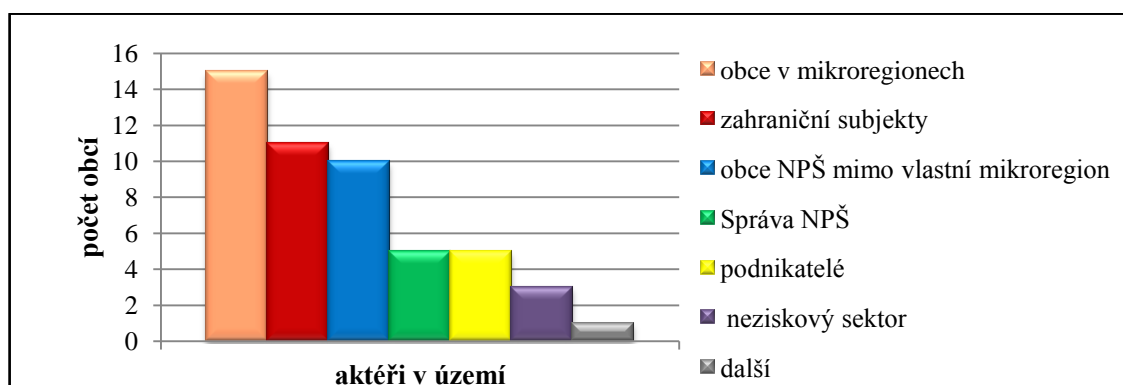
Z hlediska sociálního kapitálu je důležitá především spolupráce, jejímž předmětem jsou neinvestiční projekty, např. společenské a kulturní akce pro veřejnost, meziobecní setkání a výměna zkušeností jak mezi veřejnostmi, tak představiteli samospráv.

6. 2. 1 Spolupráce s ostatními aktéry v území

Úroveň sociálních sítí na příkladu různých forem spolupráce byla zjišťována bez ohledu na horizontální či vertikální členění aktérů. Jak vyplynulo z výzkumu, většina zúčastněných obcí v NP Šumava vykazuje alespoň jednu z výše uvedených forem spolupráce s dalšími subjekty působící v území (viz graf č. 2).

Pro potřeby ověřování hypotéz jsou důležité především formy spolupráce budující sociální kapitál v obci, tj. společenské akce a události. Jiné formy spolupráce včetně investičních aktivit byly zjišťovány na úrovni mikroregionů a NP Šumava (viz kap. 6. 3.).

Graf č. 2: Spolupráce obcí s ostatními aktéry v území

Zdroj: vlastní šetření

Největší míru spolupráce vykazují především obce geograficky navzájem blízké s obdobnými rozvojovými problémy, které jsou nejčastěji sdruženy v mikroregionech. Formy spolupráce je však nutné rozdělit podle toho, zda spolupracují jednotlivé prostorově blízké obce v jednom mikroregionu navzájem nebo všechny obce mikroregionu s některým dalším subjektem (viz projekt Tierisch Wild kap. 6. 3). Spolupráci v mikroregionech byla věnována 2. část dotazníkového šetření, ze které vyplynulo, že mikroregiony jsou pro obce často vítaným prostředkem, jak zvýšit možnost realizace svých rozvojových plánů. Z tohoto důvodu nelze vnímat mikroregiony jako partnery spolupráce obcí, nýbrž jako účelový nástroj regionálního, především ekonomického, rozvoje (viz kap. 6. 4). Díky tomu vnímají starostové

spolupráci v mikroregionech, resp. v obcích mikroregionu jako poměrně významnou a tyto vazby jsou dokonce větší než v případě spolupráce s obcemi v NPŠ mimo tyto mikroregiony, navzdory společným problémům, které obce v národním parku spojují. Hlavním důvodem je především velká rozloha území národního parku a diferencované socio-ekonomické prostředí obcí v různých částech NPŠ, které vyplývá mj. z odlišného demografického vývoje.

Vzhledem ke geografické poloze zájmového území patří do skupiny nejčastějších kooperačních partnerů obcí také zahraniční subjekty, nejčastěji partnerské obce ze sousedního Bavorska. Jak dokládá předseda Rady NPŠ, mezi většinou obcí probíhá intenzivní přeshraniční kontakt občanů i reprezentantů obcí založený na společných setkáních, pořádání sezónních akcí či výměnných návštěvách (Píček 2014).

Významnějším kooperačním partnerem pro zájmové obce je dále Správa NP Šumava. Z výsledků vyplývá, že vzájemná spolupráce probíhá především mezi Správou a tzv. jádrovými obcemi NP jako je Kvilda, Borová Lada, Strážný či Stožec. Ostatní obce uvnitř národního parku nepovažují spolupráci s NPŠ za podstatnou, naopak významnější je pro ně kontakt s obcemi ve svých mikroregionech a partnerskými obcemi v zahraničí. Forma a charakter spolupráce probíhající mezi obcemi a NPŠ jsou podrobněji analyzovány v kap. 7.

6. 3 Formy spolupráce aktérů v NP Šumava

Další související otázka zjišťovala formy spolupráce, která v území mezi obcemi a jejich partnery probíhá. Jednotlivé odpovědi byly klasifikovány do několika skupin, které uvádí tabulka č. 10.

6. 3. 1 Spolupráce obcí z hlediska sociálního kapitálu

Nejčastějším typem spolupráce z hlediska sociálního kapitálu jsou společenské, kulturní a sportovní akce. Tyto události mají většinou sezónní charakter a je možné se s nimi setkat po celém území národního parku. Obecní samosprávy při nich nejčastěji spolupracují se sousedními nebo geograficky blízkými obcemi, nejčastěji z téhož mikroregionu nebo s partnerskými či spřátelenými obcemi na druhé straně hranice. Příkladem takových akcí jsou společné poutě (např. pouť ke Stožecké kapli za účasti rodáků obce), akce spojené s každoročními oslavami konce II. světové války

(spolupráce Kvildy a okolních obcí z příslušných mikroregionů), jarmarky či sportovní utkání.

Na přeshraniční úrovni jsou častá společná meziobecní setkání představitelů obce organizovaná jedním z partnerů, která bývají spojena s nějakou společenskou událostí (např. slavnostmi Zlaté stezky, poutěmi...). Ze 14 obcí, které potvrdily spolupráci s dalšími subjekty, přeshraniční kooperaci vykazuje celkem 10 obcí. Dalším typem setkávání jsou formální a neformální pracovní meetingy obcí a workshopy na úrovni mikroregionů či ve Svazu obcí v Národním parku Šumava, které se konají zpravidla několikrát ročně.

Tabulka č. 10 : Spolupráce obcí v NP Šumava

Kooperační partner obcí	Forma spolupráce
Mikroregion, resp. obce mikroregionu	<ul style="list-style-type: none"> invest. a neinvest. projekty, oblast marketingu a cestovního ruchu (dále CR) finanční záštita společenských, kulturních a sportovních akcí administrace projektových žádostí
Zahraniční obce	<ul style="list-style-type: none"> společná přeshraniční setkání představitelů obcí výměnné návštěvy obyvatel sezónní společenské události
Sousední a blízké obce v NP Šumava	<ul style="list-style-type: none"> společenské, kulturní a sportovní akce podpořené mikroregiony, NP Šumava či komerčním sektorem
NP Šumava	<ul style="list-style-type: none"> finanční podpora nebo záštita společenských, kulturních a sportovních akcí participace na některých projektech obcí, popř. mikroregionů (finanční, odborná, personální)
Podnikatelé v NP Šumava	<ul style="list-style-type: none"> organizační, administrativní a logistická podpora společenských událostí v ojedinělých případech koncepční spolupráce (př. Kašperské Hory, Železná Ruda)
RRA Šumava	<ul style="list-style-type: none"> projektová činnost management cestovního ruchu

Zdroj: vlastní šetření

6. 3. 2 Ostatní formy spolupráce

Velmi důležitou formou spolupráce je finanční podpora obecních aktivit, která je realizována především ze strany mikroregionů, NP Šumava a také z řad podnikatelů. Národní park podle některých starostů přebírá záštitu nad výše uvedenými událostmi a nepřímo tak podporuje propagaci a místní rozvoj obcí (Lelková 2014). Příkladem jsou sportovní akce v Borových Ladách, Strážném a Stožci nebo marketingová a organizační podpora společenských akcí v Lenoře, Stožci či Kvildě (např. Lenorské slavnosti, jarmark ve Stožci apod.).

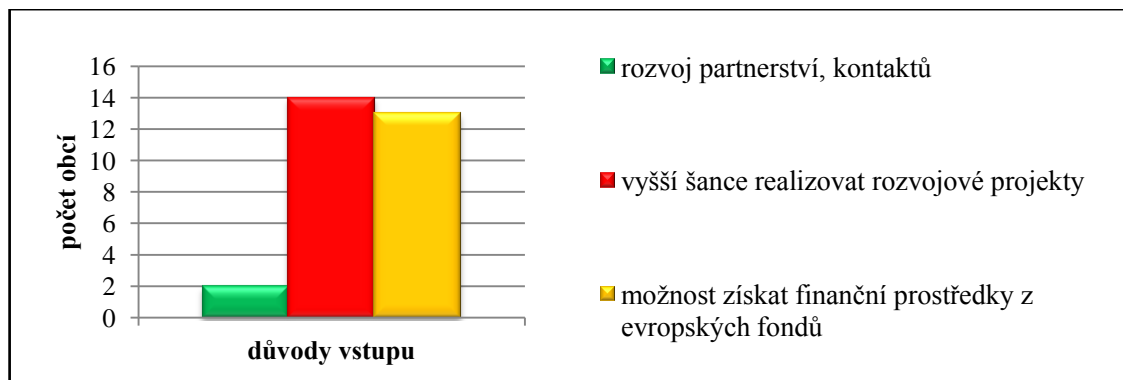
Nejvýznamnějším typem spolupráce alespoň z hlediska finanční zátěže jsou investiční projekty, z hlediska četnosti pak neinvestiční projekty. Podle tematického zaměření se jedná ve většině případů o projekty v oblasti cestovního ruchu a turistického marketingu několika obcí, mikroregionů nebo obcí v celém NPŠ., přičemž bývají velmi často podpořeny z prostředků EU. V této souvislosti využívají žadatelé, kterými jsou mikroregiony nebo skupiny obcí, často přeshraniční spolupráci jako možnost jednotné marketingové prezentace regionu. Nejvýznamnějším projektem tohoto typu byl Tierisch Wild, do kterého byly zapojeny obce Mikroregionu Šumava - západ, a projekt Destinační management Šumava - Bavorský les administrovaný RRA Šumava.

6. 4 Spolupráce v mikroregionech

Z výzkumu je patrné, že důvody pro přistoupení obcí do mikroregionů, většinou před vstupem ČR do Evropské unie, byly pragmatické (viz graf č. 3) Mikroregiony vznikly především za účelem zjednodušení administrace při podávání žádostí o finanční prostředky na projektové činnosti obcí nebo z důvodů související s možností realizace rozvojových projektů v území. Naopak důvody, které jsou bližší budování sociálního kapitálu, jako je rozvoj partnerství či kontaktů na meziobecní úrovni, byly vzhledem k sociální a demografické situaci území spíše marginální. Slabé sociální vazby obyvatel k vlastní obci a území Šumavy jako celku se odrážely v nízké spontánně generované meziobecní aktivitě. Důvody vzniku účelových mikroregionů na Šumavě se však neliší od jiných podobných subjektů v ČR. Jak potvrdili někteří starostové, pozitivní zkušenost z původně účelové spolupráce v mikroregionech přispěla v některých případech k zintenzivnění sociálních vazeb a meziobecních sítí jak mezi představiteli

obcí, tak jejich obyvateli především sousedních a prostorově blízkých obcí. Příkladem jsou sezonní společenské, kulturní či sportovní akce.

Graf č. 3: Důvody vstupu obcí do mikroregionů

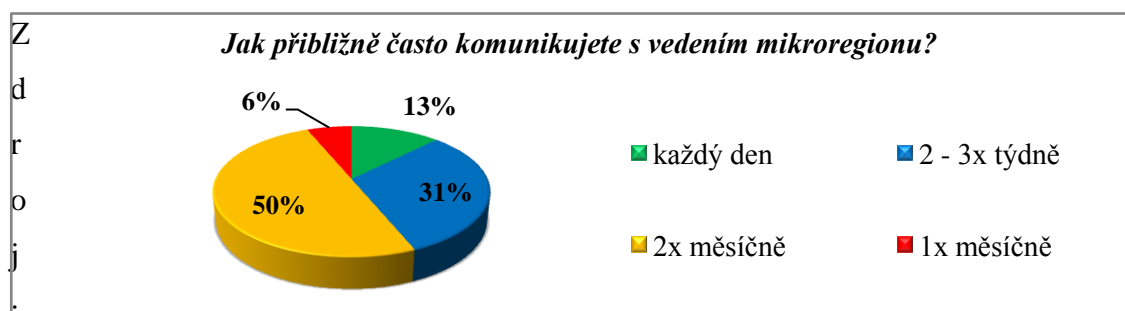

Zdroj: vlastní šetření

6. 4. 1 Četnost kontaktů a formy spolupráce

Ve 2. bloku dotazníku byly analyzovány horizontální sociální sítě v mikroregionech. Úvodní otázky byly opět zaměřené na četnost kontaktů a intenzitu vazeb. Odpovědi potvrdily, že intenzivní kontakty jsou především mezi starosty územně blízkých obcí. S vedením mikroregionu probíhá ze strany obcí poměrně častá komunikace, což dokládá graf č. 4.

Graf č. 4: Četnost kontaktů starostů s vedením mikroregionů

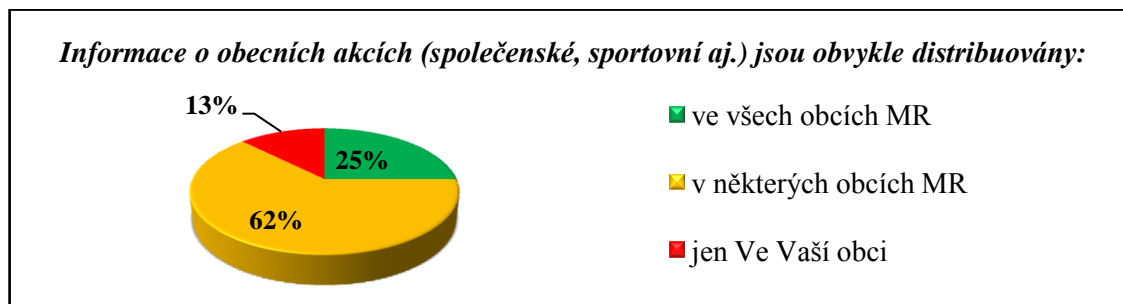
Zdroj: vlastní šetření

Současná vedení místních samospráv vnímají spolupráci s mikroregiony pozitivně. Pro všechny starosty je členství v mikroregionech přínosem, které jim v některých případech umožnilo realizovat rozvojové projekty.

Kromě investičních projektů jsou v obcích často právě pod záštitou mikroregionů realizovány i neinvestiční projekty či společenské a kulturní události, které jsou

projevem zvýšené míry sociálního kapitálu. Příkladem jsou obecní slavnosti, poutě, trhy, oslavy konce II. světové války apod. Obce samotné propagují své aktivity i v dalších obcích mikroregionu, jak zobrazuje graf č. 5. V tomto smyslu však existuje tok informací jen na úrovni obcí daného mikroregionu, nikoli v celém NPŠ.

Graf č. 5: Propagace obecních akcí (společenských, sportovních aj.)

Zdroj: vlastní šetření

6. 5 Přeshraniční spolupráce obcí

Spolupráce obcí se zahraničními subjekty, zejména pak s obcemi je podobně významná jako kooperační činnost s obcemi v mikroregionech. Intenzita spolupráce s nimi je podle výsledků stejná nebo dokonce o něco vyšší než případě obcí v NP Šumava mimo vlastní mikroregion. Spolupráce probíhá buď formou společných investičních projektů či prostřednictvím neinvestičních projektů a společných akcí, jako jsou setkání představitelů obcí, účast na slavnostech a společenských událostech partnerské obce apod. Z hlediska sociálního kapitálu jsou důležité formy spolupráce ve druhém případě. Na základě zkušenosti respondentů však právě na základě malých investičních projektů realizovaných např. v rámci příhraničních programů EU vznikají mezi aktéry nové kontakty a impulzy pro další spolupráci. Největším přeshraničním projektem posledních let, jehož součástí se staly kromě jednotné propagace území také společné meziobecní vzdělávací a kulturní aktivity, byl projekt Tierisch Wild. Řada činností obcí z české, bavorské a hornorakouské strany hranice je dále koordinována prostřednictvím Euroregionu Šumava - Bayerischer Wald - Mühlviertel.

6. 6 Sociální sítě v rámci obcí

Pokud hodnotíme úroveň sociálních sítí v území, je nutné kromě meziobecní roviny zmínit míru sociálních vazeb na vnitro-obecní úrovni. Jejich podobu nejlépe ilustruje míra občanské angažovanosti a spolkové činnosti a spolupráce dalších aktérů v rámci obcí.

6. 6. 1 Občanská angažovanost a spolková činnost

V oblasti NP Šumava je občanská angažovanost značně utlumená. Příčinou je zejména poválečné vysídlení původního obyvatelstva s intelektuálním potenciálem a následný ekonomický úpadek regionu, který byl ještě zintenzivněn vznikem železné opony po roce 1948. S chybějícím lidským kapitálem souvisí i absence sociálního kapitálu, která se projevuje sníženou vzájemnou důvěrou mezi místními aktéry, malá občanská angažovanost a nízká míra spolupráce subjektů působících v obcích. Podle starostů obcí v NPŠ se jedná o jeden z hlavních rozvojových problémů regionu. Geografie občanské angažovanosti v šumavských obcích je závislá na několika faktorech:

- a) velikostní kategorie obcí
- b) demografický a hospodářský vývoj obcí po II. světové válce
- c) podíl rodáků
- d) podíl dlouhodobých rekreantů a vlastníků objektů druhého bydlení
- e) atraktivita obce pro návštěvníky (daná turistickou infrastrukturou)

Zdroj: vlastní šetření

Všechny obce na území NPŠ se však po II. světové válce nevyvíjely stejně. Díky rozvoji dřevozpracujícího průmyslu či přítomnosti vojenských posádek pohraniční stráže (PS) paradoxně občansky ožívaly populačně větší nebo střediskové obce. Příkladem je město Kašperské Hory, ve kterém došlo ke společenskému a kulturnímu vzepjetí v poválečné době díky novým obyvatelům, kteří se snažili vyvíjet kulturní činnost prostřednictvím svých spolků (např. koncerty, divadlo, obnova poutě). Ve městě v té době sídlila vojenská posádka PS, vojenský prapor, dřevařský závod, pily a střední odborné učiliště. Proto existovalo široké uplatnění těchto spolků. K postupnému úpadku občanské angažovanosti došlo po roce 1968 v době tzv. normalizace (Horpeniak 2014).

Po roce 1989 se společenský život na Šumavě hodně opírá o sezonní návštěvníky, turisty, chalupáře, místní nadšence, což souvisí s ekonomickou orientací regionu, který hledá perspektivu v cestovním ruchu. Významnými iniciátory akcí pro veřejnost jsou v NPŠ především obce a Správa NP, ojediněle také nově vzniklé občanské spolky (Horpeniak 2014).

Na základě rozhovorů se starosty obcí vyplývá, že obecně nejbohatší sociální život vykazují populačně větší obce za hranicí NPŠ s větším podílem rodáků a vyšší lokální identitou obyvatel, která je důsledkem odlišného demografického a hospodářského vývoje oproti obcím uprostřed NP Šumava.

I některé obce uprostřed národního parku však zaznamenávají v posledních letech jakousi „kulturní kolonizaci“ díky novým sezonním obyvatelům pocházející převážně z městského prostředí (Horpeniak 2014). Jedná se převážně o mladé lidi kolem 30 let, kteří si v obcích pořizují objekty druhého bydlení. Tato skupina obyvatel představuje pro sociální rozvoj regionu poměrně velký potenciál v případě její větší občanské angažovanosti. Přínos této „nové generace dlouhodobých rekreatů“ spočívá zejm. v iniciaci a organizaci společenského života ve spolupráci s ostatními institucemi působící v regionu (např. obce, církve, muzea apod.). Nejčastějšími cíli těchto obyvatel jsou turisticky atraktivní obce, jako jsou Borová Lada, Srní nebo Stožec (Lelková 2014).

6. 6. 2 Spolupráce místní samosprávy a dalších aktérů v rámci obcí

V rámci některých obcí existují různé typy spolupráce mezi samosprávou a místními občanskými spolky, v menší míře také podnikateli. Podnikatelé jsou především ve větších obcích důležitou součástí organizace společenského života. Často poskytují finanční či hmotné příspěvky na akce pořádané obcemi. Samosprávy je naopak finančně a publicitně podporují. Příkladem podobné spolupráce jsou především města Železná Ruda, Kašperské Hory, Volary a Horní Planá. Z menších obcí v NPŠ např. Kvilda, Borová Lada, Srní nebo Stožec.

Jediný zjištěný případ koncepční spolupráce mezi obcí a podnikateli byl zaznamenán v Kašperských Horách. Ve městě vznikla pracovní skupina destinačního managementu složená ze zástupců města a dalších klíčových subjektů cestovního ruchu jako jsou podnikatelé – poskytovatelé ubytovacích a stravovacích služeb, Muzeum Šumavy, hrad Kašperk, NP Šumava prostřednictvím svého informačního centra, Kašperskohorské městské lesy s.r.o. aj. (Strategie rozvoje CR města K. Hory 2012).

V současné době má skupina podobu poradního a diskuzního orgánu, který ve městě spoluorganizuje podobu cestovního ruchu. Jednotlivé návrhy a usnesení pracovní skupiny jsou zprostředkovány zástupcem Rady města na zasedání městského zastupitelstva, které o nich rozhoduje. Ojedinele skupina organizuje společné akce (Bernardová, Horpeniak 2014).

6. 7 Shrnutí

Podobu sociální sítě na horizontální úrovni v NP Šumava určuje spolupráce aktérů, která závisí na vzájemných očekáváních a definuje jejich sociální roli v území. Intenzitu spolupráce těchto aktérů ovlivňuje míra důvěry založená na intenzitě, reciprocitě a stálosti vztahů (Granowetter 1985).

V rámci terénního šetření byla zkoumána úroveň sociální sítě mezi horizontálně působícími aktéry s důrazem na roli obcí, které jsou nejdůležitějším článkem v této síti. Z výsledků výzkumu vyplynulo, že nejčastěji spolupracujícími aktéry jsou právě místní samosprávy, i když podoba jejich vazeb není homogenní. Základem spolupráce je komunikace a četnost kontaktů starostů, která je vysoká nejen mezi představiteli územně blízkých obcí, nýbrž mezi starosty v celém NPŠ. Kontakty starostů a spolupráce obcí jsou ovlivněny geografickou polohou. Zatímco mezi obcemi v rámci celého NPŠ probíhá spíše formální kooperační činnost definovaná jejich přítomností v NP Šumava, v rámci územně blízkých obcí se často jedná o spolupráci generující rozvoj. Intenzita kontaktů starostů plyne z členství obcí v několika svazcích, resp. mikroregionech. Na úrovni NP jsou téměř všechny obce sdruženy ve Svazu obcí Národního parku Šumava a na základě § 20 zákona č. 114/1992 Sb., také v Radě NPŠ, kde koordinují své postoje v rozvoji svého území v podmínkách národního parku. V širším geografickém měřítku je území čtyř okresů v jihozápadních Čechách součástí Euroregionu Šumava - Bayerischer Wald - Mühlviertel.

Z průzkumu vyplývá, že znaky spolupráce založené na sociálním kapitálu vykazují geograficky blízké obce bez ohledu na to, zda jsou součástí téhož mikroregionu. Nejčastějším typem spolupráce jsou společenské a sportovní akce, které se řídí zejména turistickou sezonou. Kromě obcí je významným partnerem v tomto případě také NP Šumava, který tyto aktivity většinou zaštiťuje a propaguje.

V ostatních případech se jedná o účelový typ spolupráce, který není z hlediska sociálního kapitálu relevantní. Typickým příkladem je kooperace obcí prostřednictvím

mikroregionů, do kterých obce původně vstupovaly, aby zvýšily pravděpodobnost zisku finančních prostředků pro své rozvojové aktivity. Jak se v rámci terénního šetření ukázalo, původně účelová meziobecní spolupráce s cílem realizace společných projektů, může na základě dlouhodobé pozitivní zkušenosti postupně prohlubovat důvěru a neformální vazby mezi kooperujícími subjekty, které jsou předpokladem pro další spolupráci a zvyšovat tak míru sociálního kapitálu. Příkladem je kooperace obcí v rámci Mikroregionu Šumava - západ či přeshraniční spolupráce obcí a dalších subjektů. Významným potenciálem pro místní rozvoj je spolupráce mezi českými a bavorskými, popř. rakouskými partnery na úrovni jednotlivých obcí, mikroregionů či Euroregionu Šumava - Bayerischer Wald - Mühlviertel. Přeshraniční aspekt nejen projektu Tierisch Wild dokládá snižující se význam státní hranice představující donedávna nepřekonatelnou bariéru ovlivňující všechny aspekty společenského života na Šumavě.

Vazby místních obyvatel k území odráží demografický vývoj a podíl rodáků v obcích, které určují míru lokální identity obyvatel. Ta je v území, které prošlo významným sociálním převrácením po II. světové válce, poměrně nízká. V současné době představují pro území rozvojový potenciál nově přichozí sezonní obyvatelé z měst, kteří se v některých obcích začínají občansky angažovat a spolupracovat s dalšími místními aktéry.

Intenzita a síla vazeb mezi lokálními samosprávami, podnikateli, NP Šumava a dalšími aktéry záleží na konkrétních okolnostech v každé obci a nelze ji jednoznačně definovat. Obecně probíhá spolupráce obcí s podnikatelským sektorem především v populačně větších obcích zájmového území s rozvinutou turistickou infrastrukturou. Koncepční spolupráce obcí a podnikatelů existuje na základě terénního výzkumu pouze v Kašperských Horách.

7. VERTIKÁLNÍ SOCIÁLNÍ SÍTĚ V NP ŠUMAVA

V souvislosti s druhou hypotézou diplomové práce zabývající se stavem vertikálních sociálních sítí je podrobněji analyzován vztah dvou nejdůležitějších aktérů ovlivňující regionální rozvoj, kterými jsou obce a Národní park Šumava (Perlín, Bičík 2010, Lelková 2014). Jejich význam spočívá zejména v roli, kterou v území plní a kterou upravují dva základní právní dokumenty.

Podle zákona č. 128/2000 Sb. „obec pečuje o všestranný rozvoj svého území a o potřeby svých občanů; při plnění svých úkolů chrání též veřejný zájem“ (§ 2 odst. 2, Zákon č. 128/2000, o obcích). Obce jsou tedy zodpovědné za lokální rozvoj. Správa území Šumavy je však kromě obcí také v gesci národního parku, který je největším velkoplošným chráněným územím v České republice. Na základě zákona č. 114/1992 Sb. musí být „veškeré využití národních parků podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíli sledovanými jejich vyhlášením“ (§ 15 odst. 2, Zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny).

Na území NP tedy existují dva odlišné subjekty s rozdílnými pravomocemi a rozdílnou strukturou, přičemž oba se mimo jiné věnují rozvoji území. Tento rozpor je jednou z příčin sociálního konfliktu mezi Správou NPŠ a obcemi.

Následující část diplomové práce zkoumá, jak se dva různé pohledy na správu území, která je v obou případech předmětem veřejného zájmu, promítají do podoby sociálních sítí. Vzájemné vazby podle zájmů těchto a dalších aktérů v území znázorňuje obrázek č. 2.

Vzájemné vazby, kontakty a celkovou kvalitu sociálních sítí významně ovlivňuje role NPŠ jako orgánu státní správy, která zákonem vymezuje, v jakých záležitostech NP a obce jednájí a komunikují. Pro potřeby této diplomové práce teoreticky založené na konceptu sociálních sítí však není důležitá zákonem stanovená role národního parku jako orgánu ochrany přírody, nýbrž jako rozvojového aktéra, díky které se blíží roli místních samospráv. I když téma regionálního rozvoje nepatří mezi základní poslání národních parků podle zákona č. 114/1992 Sb., byly až doposud některé jeho aspekty součástí Plánu péče NP Šumava. Problematika rozvoje území, včetně sociálního, je předmětem řady jednání, které se v současnosti vedou v souvislosti s rolí NP Šumava

(Lelková, Pícek 2014). Vzhledem k specifickému postavení, které NPŠ v území oproti ostatním aktérům zaujímá, jsou tyto diskuze jistě na místě.

7.1 Vazby obcí k NP Šumava

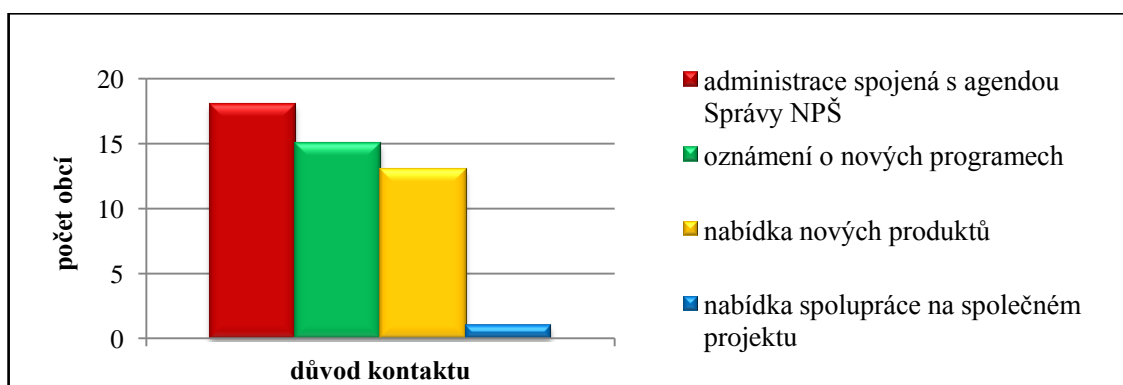
Výzkum sociálních vazeb mezi obcemi a NP Šumava byl uskutečněn prostřednictvím třetího bloku otázek dotazníkového šetření se starosty obcí a řízenými rozhovory s představiteli NP a Rady NP Šumava (viz Přílohy I a II). I když se výzkumu účastnilo 18 starostů, metodicky byla tato skupina považována za jednoho aktéra vzhledem k roli, jakou obce v území plní (viz výše).

Dotazník byl rozdělen do několika tematických bloků. První část tohoto bloku otázek byla zaměřena na četnost kontaktů mezi oběma aktéry, druhá část na vzájemné vztahy, které odrážely situaci před odvoláním ředitele NPŠ k 30. 4. 2014. Otevřené otázky v závěru dotazníku byly zaměřené na případné problémové aspekty vzájemných vztahů mezi obcemi a NPŠ. Odpovědi na otevřené otázky byly posléze klasifikovány do několika skupin (viz kap. 7. 2).

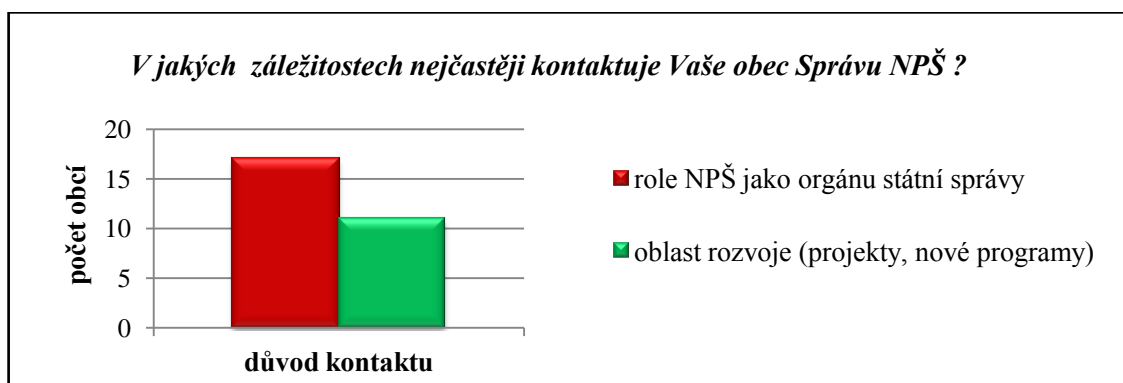
7.1.1 Četnost kontaktů

Jak bylo uvedeno v úvodu této kapitoly, výzkum byl zaměřen především na formy kontaktu mezi starosty obcí a NPŠ, které nesouvisí se zákonem stanovenými povinnostmi vyplývající pro oba aktéry. Přesto nelze roli NPŠ jako orgánu státní správy opomenout, protože jde o hlavní předmět kontaktu obou aktérů, což dokládají grafy č. 6 a 7.

Graf č. 6: Důvody kontaktu obcí ze strany NPŠ

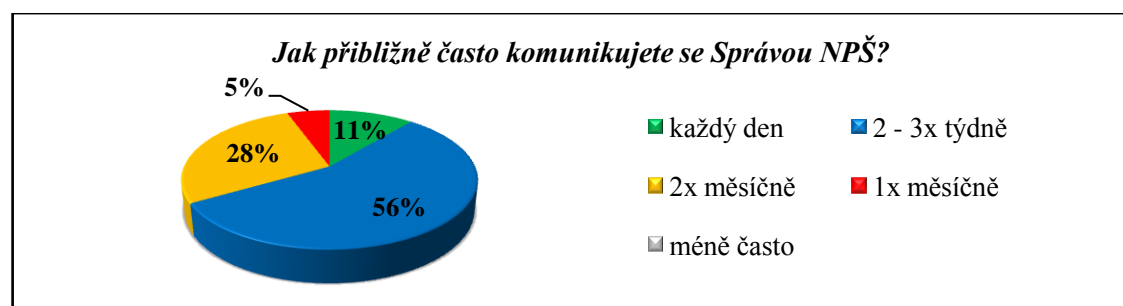

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 7: Důvody kontaktu obcí ze strany NPŠ

Zdroj: vlastní šetření

Obecně je frekvence kontaktů úměrná projednávané problematice mezi obcemi a Správou NPŠ, a také geografické poloze a populační velikosti obce. Nejčastější komunikace je tak mezi Správou NPŠ a některými tzv. jádrovými obcemi, jejichž samospráva je v přímém kontaktu s agendou státní správy. Graf č. 8 znázorňuje odhad starostů, jak často jsou v kontaktu se Správou NPŠ.

Graf č. 8 Intenzita kontaktů obcí s NPŠ

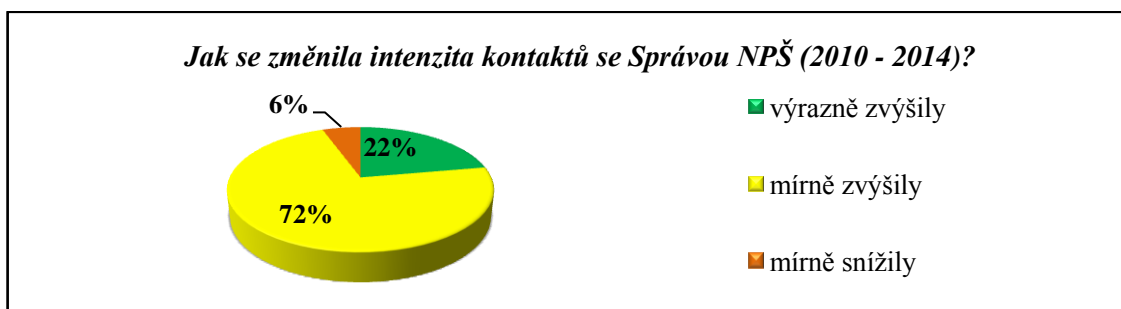
Zdroj: vlastní šetření

Obvyklou kontaktní osobou pro starosty obce bývá přímo ředitel národního parku, případně ředitelé příslušných odborů. V době výzkumu, tj. březnu - květnu 2014 byli s kanceláří ředitele během jednoho měsíce v kontaktu všichni zúčastnění starostové a dvě třetiny také s řediteli odborů Správy NPŠ. Z hlediska komunikace mezi obcemi a NPŠ je tak nejdůležitější kontakt založený na osobní známosti aktérů, který probíhá nejčastěji formou osobních setkání, telefonické či emailové komunikace. Zatímco tok informací mezi obcemi a NPŠ probíhá nejvíce díky osobnímu či telefonickému kontaktu (více než 2/3 starostů mají telefonický kontakt na více než 10 zaměstnanců ze Správy NPŠ), webové stránky NPŠ nejsou pro starosty

z hlediska informovanosti příliš důležité. Z výzkumu vyplynulo, že 14 z 18 starostů navštěvuje internetové stránky 2 x měsíčně a méně často.

Obecně relativně vysoká intenzita kontaktů mezi NPŠ a obcemi se však podle odpovědí respondentů projevuje až během současného volebního období starostů, tedy od roku 2010, což dokládá graf č. 9.

Graf č. 9: Intenzita kontaktů obcí s NPŠ v letech 2010 - 2014

Zdroj: vlastní šetření

Podle starostů je důvodem zvýšení kontaktů především styl vedení NPŠ v letech 2011 - 2014, které bylo k „obcím a jejich potřebám vstřícnější“, což se projevilo i v intenzitě vzájemné komunikace.

V roce 2014 po skončení terénního výzkumu však došlo k další změně vedení NP Šumava a lze předpokládat, že forma i intenzita vztahů mezi obcemi a Správou NPŠ se opět změnil.

7. 1. 2 Formy spolupráce obcí a NP Šumava

Vzájemný vztah obcí a NPŠ významně ovlivňuje intenzitu jejich spolupráce. Jak vyplývá z výsledků šetření, kooperační aktivity obcí a národního parku nejsou přesně geograficky lokalizované podle polohy obce v NP, přesto vykazují vyšší míru spolupráce některé tzv. jádrové obce a populačně velké obce na periferii NPŠ.

Formu spolupráce je možné rozdělit podobně jako v případě meziobecní spolupráce do několika skupin. Prvním typem jsou projekty financované ze společného rozpočtu partnerů. Tato forma spolupráce mezi obcemi a NPŠ je spíše výjimkou (Lelková 2014). Typickým kooperačním projektem, na jehož rozpočtu participují kromě obcí a NPŠ také další subjekty, je projekt Zelené autobusy zajišťující hromadnou dopravu po území NP Šumava. Projekt je kofinancovaný v současné době z dotací EU a dílčích rozpočtů. Největší podíl úhrady podle zúčastněných subjektů připadá na NP Šumava (60 %), dále

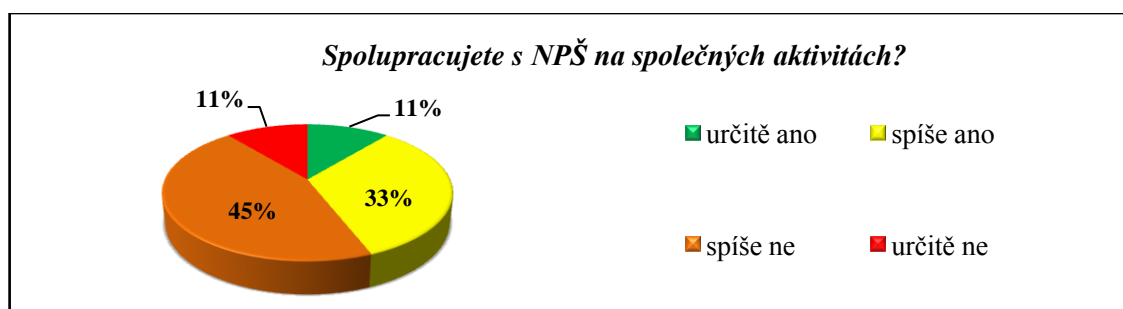
na obecní rozpočty (16 %), kraje Plzeňský (16 %) a Jihočeský (8 %). Hlavním organizátorem projektu je Správa NP Šumava (Štemberk 2014).

Druhým typem spolupráce jsou investiční projekty financované jedním subjektem s jinou než finanční spoluúčastí dalších jeho partnerů (např. odborná, personální apod.). Příkladem jsou obcemi či mikroregiony financované projekty v rámci turistické infrastruktury, jako jsou naučné stezky, cyklostezky, rozhledny, jejichž odborné zajištění (např. zhotovení informačních panelů včetně odborných textů, dodání materiálů apod.) je v gesci NPŠ (Lelková 2014).

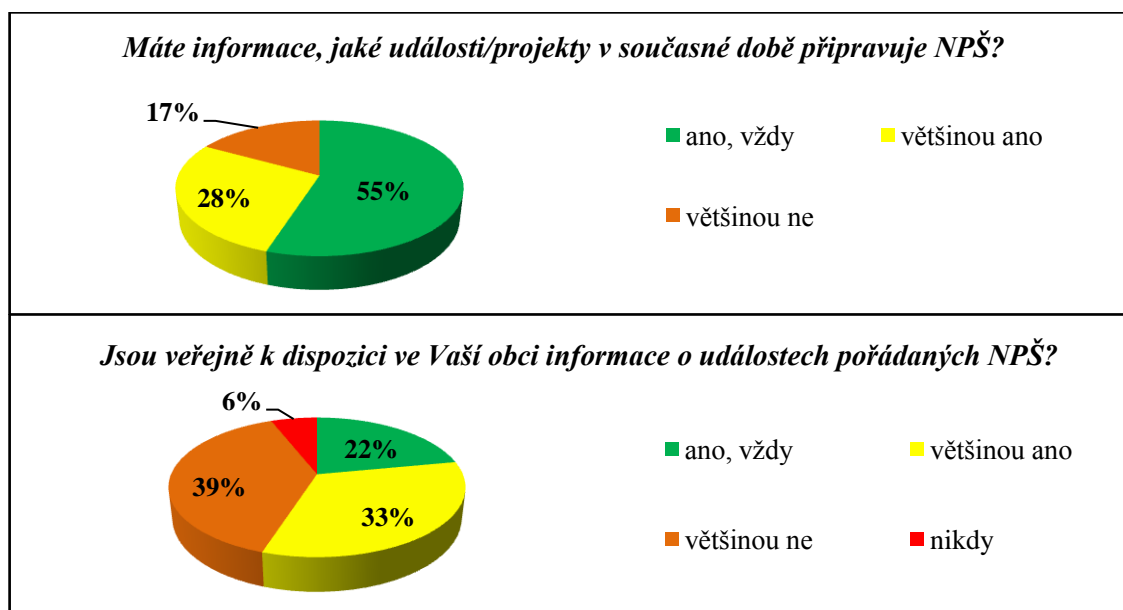
Třetím a nejčastějším typem spolupráce mezi oběma aktéry představují aktivity, jejichž propagaci zajišťuje jeden partner (obvykle Správa NPŠ) a organizační provedení je úkolem obcí. Příkladem jsou obcemi pořádané společenské, kulturní či sportovní akce a události sezonního charakteru (jarmarky, poutě, masopust atd.). Nejvíce těchto akcí se každoročně pořádá ve Stožci, Borových Ladách a na Kvildě. Spolupráce tohoto typu je tedy poměrně častá především v některých jádrových obcích NPŠ, která přispívá k rozvoji obcí a místních komunit (Lelková 2014). Z hlediska sociálního kapitálu je tato forma spolupráce nejdůležitější.

Z výsledků šetření však vyplývá, že nadpoloviční většina zúčastněných obcí prakticky nevykazuje ani jednu z výše uvedených forem spolupráce se Správou NPŠ (viz graf č. 10), i když má k dispozici informace, které akce či projekty NPŠ hodlá realizovat (viz graf č. 11).

Graf č. 10 Spolupráce obcí s NP Šumava

Zdroj: vlastní šetření

Graf č. 11: Informovanost obcí o aktivitách NPŠ

Zdroj: vlastní šetření

7. 1. 3 Vztah obcí a NP Šumava

Závěrečná část dotazníku odráží předchozí dvě části. Podle četnosti kontaktů a forem spolupráce lze usuzovat i celkový vztah obcí a národního parku. Jedním z důležitých aspektů formující vzájemný vztah je odvětví cestovního ruchu a jeho potenciál, který je v atraktivním prostředí Šumavy značný. Proto otázka v tabulce č. 11 zjišťuje, jak dobrou marketingovou značku NPŠ představuje pro obce a celý region. Z odpovědí je zřejmé, že pro více než $\frac{3}{4}$ obcí je NP Šumava důležitý díky svému potenciálu přitáhnout do území návštěvníky, kteří sezonně pozitivně ovlivňují místní trh práce. Podle názorů starostů má pro region Šumavy národní park z hlediska cestovního ruchu obecně ještě větší význam než pro jejich obce samotné. Tento názor převládá především u obcí, které s parkem určitou formou intenzivněji spolupracují.

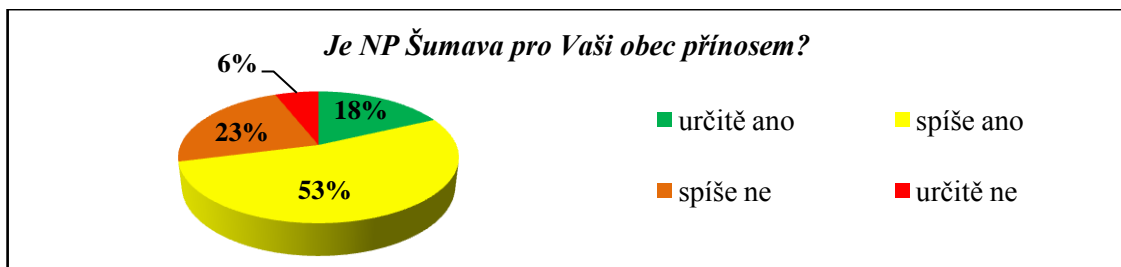
Tabulka č. 11: NP Šumava jako marketingová značka

Je NPŠ dobrou marketingovou značkou?		
	pro Vaši obec	pro region Šumavy
určitě ano	33 %	28 %
spíše ano	44 %	55 %
spíše ne	17 %	17 %
určitě ne	6 %	0 %

Zdroj: vlastní šetření

Přibližně stejný počet starostů hodnotící pozitivně marketingovou značku NPŠ vnímá existenci NPŠ pro jejich obec jako přínos (viz graf č. 12).

Graf č. 12: Význam NP Šumava pro obce

Zdroj: vlastní šetření

Spíše pozitivní smýšlení obcí k národnímu parku odráží i odpověď na otázku, jaký termín nejlépe vystihuje vzájemné vztahy (viz tabulka č. 12).

Tabulka č. 12: Hodnocení vzájemných vztahů

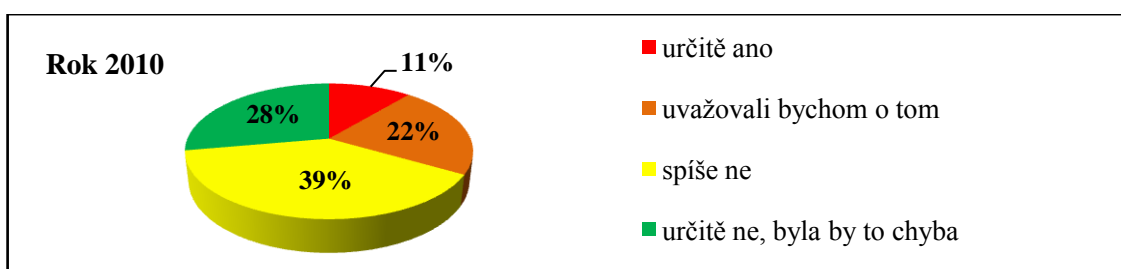
Jak byste ohodnotil (a) vztah vaší obce k NPŠ?		
	v roce 2010	v roce 2014
přátelství	0 %	0 %
partnerství	39 %	44 %
sousedství	61 %	56 % (rozdíl v jedné obci)
konkurence	0 %	0 %

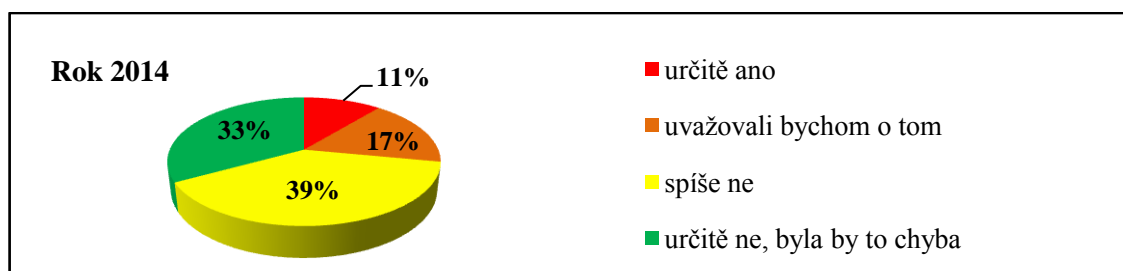
Zdroj: vlastní šetření

Z předchozích odpovědí vyplývá, že většina obcí v souvislosti s otázkou ohledně setrvání nebo případného vystoupení z NPŠ odpověděla pozitivně ve prospěch setrvání. Otázka byla položena tak, aby starostové srovnali možnost vystoupení či setrvání v NP se situací na počátku tohoto volebního období v roce 2010 (viz graf č. 13). V současné době, na konci volebního období v roce 2014, by k žádné výrazné změně nedošlo.

Graf č. 13: Setrvání obcí v NP Šumava

Vystoupila by Vaše obec v případě možnosti z NPŠ?

Zdroj: vlastní šetření

7. 1. 4 Klasifikace obcí podle vztahu k NP Šumava

Na základě zjištěných odpovědí na vybrané tematické okruhy byla provedena klasifikace obcí podle jejich vztahu k NP Šumava (viz tabulka č. 14). Cílem této klasifikace bylo porovnání vazeb jednotlivých obcí k NPŠ a hledání určitých faktorů, které tyto vazby ovlivňují. Pro potřeby klasifikace byla čtveřice původních možných odpovědí dotazníkového šetření zjednodušena do dvou odpovědí, např. ano-ne apod. a každá otázka představovala jeden ukazatel (viz tabulka č. 13).

Tabulka č. 13: Metodika klasifikace obcí k NP Šumava

Otázka	Ukazatel	Odpověď	Symbol
Realizujete společné projekty či akce s NP Šumava?	spolupráce	ano	+
		ne	-
Jak přibližně často komunikujete (mail, telefon, dopis) se Správou NPŠ?	častá komunikace	několikrát týdně	+
		méně často	-
Je NPŠ pro Vaši obec dobrou marketingovou značkou?	marketingová značka	ano	+
		ne	-
Jak byste nyní ohodnotil váš vztah k NPŠ?	vztah	partnerský	+
		sousedský	-
Je podle Vašeho názoru NPŠ vaší obci přínosem?	přínos	ano	+
		ne	-
Setrvala by Vaše obec v NPŠ i nadále?	setrvání	ano	+
		ne	-

Zdroj: vlastní zpracování

Tabulka č. 14: Klasifikace obcí podle vztahu k NP Šumava

obec ¹	spolupráce	častá komunikace	NP jako značka	vztah	přínos	setrvání
Borová Lada	+	+	+	-	+	-
Čachrov	-	-	+	-	+	+
Hartmanice	+	+	+	+	+	+
Horská Kvilda	+	+	+	+	+	+
Kašperské Hory	-	-	-	-	-	-
Kvilda	+	+	+	+	+	+
Lenora	+	-	+	+	+	+
Modrava	-	+	-	-	-	+
Nicov	-	-	+	-	+	+
Nová Pec	+	+	+	+	-	-
Prášíly	-	+	+	-	-	+
Rejštejn	-	+	+	-	-	+
Stachy	-	-	+	+	+	+
Stožec	+	+	+	+	+	+
Strážný	+	+	-	-	-	+
Volary ²	+	+	+	+	+	+
Železná Ruda	+	+	+	-	+	+
Želnavá	-	-	+	-	+	+

Zdroj: vlastní zpracování

Z tabulky č. 14 je zřejmé, že postoj starostů obcí k organizaci NP Šumava není homogenní a je formován mnoha faktory, mezi kterými je také geografická poloha. Jednotlivé kategorie obcí podle vytvořené klasifikace zobrazuje mapa č. 4.

První kategorii (v mapě č. 4 zelená) tvoří 7 obcí, které udržují s NPŠ nejpevnější vztahy. V klíčových ukazatelích, jako je spolupráce, přínos a setrvání v NPŠ vykázaly kladný znak. V případě Kvildy a Železné Rudy je pohled ovlivněn pozicí cestovního ruchu, jehož dlouhodobě silné postavení NP Šumava díky svým aktivitám a spoluprací s obcí podporuje. Turistický ruch byl v těchto obcích významný již v době železné

¹ Barva názvu obce odpovídá barvě kategorie obce v mapě č. 4.

² Město chce vyčlenit část svého správního území z NPŠ (spadá do kategorií 1 a 5)

opony. V případě Kvildy se i v současné době díky vytvořené infrastruktuře a geografické poloze uprostřed národního parku jedná o turisticky velmi exponovanou jádrovou obec NP Šumava. I další obce jako Horská Kvilda, Stožec a Lenora těží z aktivit NPŠ v cestovním ruchu, v případě Stožce a Lenory se jedná i o spolupráci na sezonních společenských akcích (Lelková, Štemberk 2014). K těmto obcím by se dalo přiřadit i město Volary, které vykazuje podobné znaky jako např. Železná Ruda. Město však setrvání v NPŠ zvažuje v souvislosti s hospodařením s městskými lesy v národním parku. Na území NPŠ se nachází 854 ha městských lesů, z toho v I. zóně 174 ha (Městské lesy Volary 2014). Podle starostky nakládání s městskými lesy, které se nachází v I. zónách národního parku, město dlouhodobě poškozují, proto by stálo o jejich vyčlenění z národního parku. V podobné situaci je také město Kašperské Hory (viz níže).

Druhou kategorii (v mapě č. 4 modrá) tvoří obce Prášily, Modrava, Rejštejn a Strážný. Zajímavé je srovnání Prášil a Modravy, které jsou důkazem, že prosté kvantitativní šetření nemusí vždy odhalit pravou příčinu jevů v území. Obě obce vykazují sice téměř shodné výše uvedené ukazatele, tedy pasivitu z hlediska spolupráce s NPŠ (i přes intenzivní komunikaci starosty Modravy se Správou NPŠ), minimálně vnímaný pozitivní přínos NP pro obec, ale i přesto stojí obě obce o další setrvání v NPŠ. Vztah obou obcí k národnímu parku je však zcela odlišný, což potvrdily odpovědi na navazující otevřené otázky dotazníku s těmito starosty. Zatímco starosta Prášil nesouhlasí podle svých slov se „vzdalováním se NPŠ svému hlavnímu poslání, kterým je ochrana přírodních hodnot“ a „přílišným zaměřením NP na turistické a osvětové aktivity“ (Pospíšil 2014), starosta Modravy dlouhodobě kritizuje limity rozvoje obce, které plynou zejména z restrikcí spojených s ochranou přírody a mluví tak o „zelené oponě národního parku“ (Schubert 2014). Naopak z šetření vyplývá, že obě obce spojuje poměrně nízký potenciál vzájemného sblížení s NPŠ kvůli různým odlišným pohledům na rozvoj území. Obce Strážný a Rejštejn vykazují podobné znaky jako Modrava. Podle starostů mají obce z NPŠ pouze minimální přínos. V případě Rejštejna jsou hlavním problémem limity, které plynou z ochrany přírody a využití ploch v národním parku. Impulzem pro rozvoj obce Strážný, který je podle starosty stranou turistického ruchu a zájmu NPŠ vůbec, je díky poloze u hraničního přechodu především obchod a orientace na německý trh (Vacek 2014).

Do třetí kategorie (v mapě č. 4 fialová) byly zařazeny obce Nová Pec a Borová Lada, které i přes poměrně častou spolupráci a intenzivní komunikaci se NPŠ zvažují

vystoupení z národního parku. Každá obec má k tomuto postoji jiné důvody. Nová Pec dlouhodobě neúspěšně usiluje o propojení své obce s navštěvovaným rakouským lyžařským střediskem Hochficht prostřednictvím lanové dráhy na vrchol Hraničnicku ve stávající I. zóně NPŠ. V případě Borových Lad je situace komplikovanější. Podle starostky je NP pro obec spíše přínosem, ale zároveň by v případě možnosti uvažovala o vystoupení z národního parku. Přínos parku vidí zejména ve vyšší návštěvnosti obce, která se projevila po zpřístupnění nové místní atraktivity – sovích voliér ve spolupráci se Správou NP. Pro obec Borová Lada stejně jako pro většinu dalších místních samospráv je však dlouhodobým problémem ve vztahu k NPŠ nejednotná koncepce a absence určité vize národního parku (viz kap. 7. 3).

Z hlediska geografické polohy jsou ve vztahu k NPŠ homogenní pouze obce čtvrté kategorie (v mapě č. 4 šedá) na okraji NP jako jsou Čachrov, Nicov, Stachy a Želnavá. Spojuje je pasivita vůči národnímu parku v oblasti spolupráce i komunikace. I když je jejich vztah k NPŠ spíše nevyhraněný nebo rezervovaný, stále pro ně představuje přínos minimálně z marketingového hlediska. Tento pohled je důsledkem okrajové polohy vůči jádru NP.

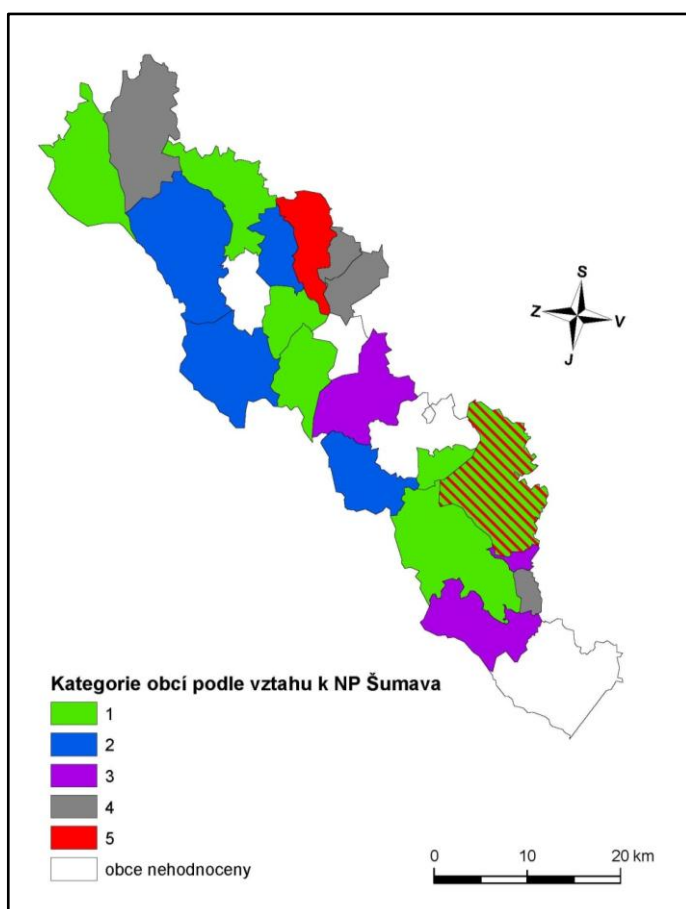
Specifickou pátou kategorií (v mapě č. 4 červená) jsou města Volary a Kašperské Hory. Jejich pohled na NPŠ definuje především způsob hospodaření s městskými lesy, které se nachází v NPŠ. Obě města již několikrát na jednání svých zastupitelstev jednala o možném vyčlenění z NPŠ. Město Kašperské Hory vlastní třetí největší plochu obecních lesů v České republice, které představují pro město významný zdroj příjmů. Na území NP se nachází přibližně 4800 ha lesa v majetku města (Kašperskohorské městské lesy 2014). Kromě samotného správního území města, zasahují jeho lesní pozemky také na území jiných obcí v centrální části NPŠ a v podstatě tak tvoří územní klín ve státních lesích národního parku. O problémech souvisejících s nakládáním s městskými lesy v NPŠ se při příležitosti Mezinárodního roku lesů 2011 blíže zmínila tehdejší starostka města Kašperské Hory Ing. Alena Balounová:

„Problémy nám způsobuje to, že významná část lesů (asi 4800 ha) je začleněna do území NP Šumava. Z toho plyne řada omezení pro hospodaření, aniž by případná újma či nutnost odlišných (nákladných) postupů byly obci adekvátně kompenzovány. K velkým ztrátám na výnosech dochází od roku 2007, kdy z rozhodnutí ministra Bursíka o rozšíření bezzásahových území s ponecháním nezpracovaného kalamitního dříví došlo k přemnožení lýkožrouta smrkového ve státních parkových lesích a následně k propuknutí kůrovcové kalamity. Kůrovec se šíří do okolních porostů,

což má za následek asanaci kůrovcového dříví v míře vyšší, než činí plánované těžby podle lesního plánu. Kůrovcové dříví se na trhu realizuje za nižší ceny než dříví z mýtní těžby, což má za následek i nižší výnosy. Naproti tomu se zvyšují náklady na obnovu lesa a pěstební činnost (velké plochy k zalesnění, dražší sadební materiál atd.). Pro naše městské lesy (a možná pro celou Šumavu) by řešením bylo změnit hranice NP, naše lesy z jeho území vyjmout a celou rozlohu NP zmenšit. Nejde prosazovat pralesy a divočinu, když v území, na němž byl NP s CHKO vyhlášen, je 22 obcí, které chtějí žít a rozvíjet se.“ (Balounová, EnviWeb 2011).

Rozhovor, ze kterého byla citována tato část, se uskutečnil v roce 2011, kdy byla situace mezi obcemi, Správou NPŠ, resp. tehdejším vedením MŽP, velmi vyhrocená v souvislosti se způsobem hospodaření v kůrovcem napadených lesích po větrných kalamitách v letech 2007 a 2008. I přesto, že rozhovor byl proveden před třemi lety, podstata problému je stále aktuální a otázka hospodaření města s obecními lesy negativně ovlivňuje i současné vztahy města Kašperské Hory se Správou NPŠ, jak dokazuje tabulka č. 14 na základě terénního šetření.

Mapa č. 4: Vztah obcí k NP Šumava

Zdroj: vlastní šetření 2014

7. 2 Vazby NP Šumava k ostatním aktérům v území

Výzkum analyzující vazby mezi obcemi a NP Šumava byl proveden formou řízených rozhovorů také s vybranými představiteli NP Šumava, manažerkou pro regionální vztahy Ing. Zdeňkou Lelkovou a vedoucím oddělení marketingu Ing. Josefem Štemberkem (viz kap. 4. 2. 1). Oproti dotazníkovému šetření se starosty obcí, který analyzoval horizontální a vertikální vazby, byly otázky v tomto případě výhradně zaměřeny na vazby NPŠ a obcí. Pro možnost komparace odpovídala většina otázek výše analyzovanému dotazníkovému šetření se starosty obcí.

7. 2. 1 Komunikace a spolupráce NP Šumava s obcemi

Úvodní část rozhovoru byla opět zaměřena na frekvenci kontaktů a důvody komunikace obcí a NPŠ. Stejně jako v případě obcí je nejčastějším důvodem kontaktu NP s obcemi zákonem stanovená agenda úřadu Správy NPŠ, jako je např. vydávání stanovisek orgánu státní správy, nařízení apod. Další oblastí vzájemného kontaktu je osvěta a předávání informací o nových programech a produktech NPŠ.

NP Šumava je nositelem řady projektů, z nichž většina je zaměřena na zkvalitňování turistické infrastruktury, environmentální osvětu apod. Nejčastější formou spolupráce obou aktérů je organizační, propagační, popř. finanční zajištění sezonních společenských událostí v NPŠ (Lelková 2014). Na základě odpovědí respondentů má NPŠ informace, jaké projekty, akce apod. obce připravují., protože pravidelně dostává často prostřednictvím mikroregionů informace či pozvánky na tyto akce. Jak bylo uvedeno, NP se na těchto akcích často organizačně podílí (Štemberk, Lelková 2014).

Z hlediska frekvence kontaktů je Správa NPŠ v nejčastějším styku s tzv. jádrovými obcemi Kvildou, Modravou, Stožcem, Borovými Lady a Srním. Podle respondentů z NPŠ se intenzita kontaktů v posledních 5 letech s obcemi zvýšila, což potvrzuje také většina starostů. Důvodem je nově vytvořený prostor pro komunikaci NPŠ s obcemi, který představuje působnost manažera pro regionální vztahy (Lelková 2014).

Poslední část otázek byla stejně jako v případě dotazníkového šetření se starosty zaměřena na vzájemné vazby a vztahy obou aktérů. Oslovení zástupci NPŠ vidí přínos této organizace především v jeho angažovanosti v lokálním rozvoji, spolupráci s obcemi a marketingové značce, kterou pro region Šumavy NP představuje (Štemberk, Lelková 2014).

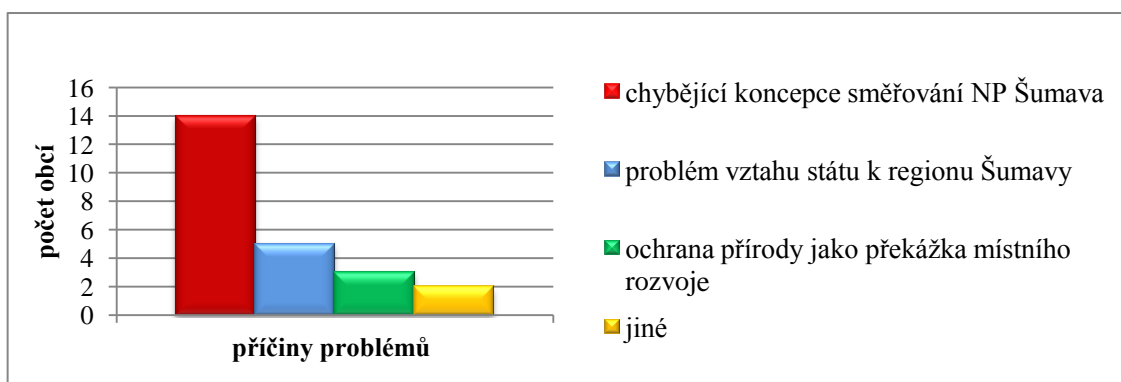
7. 3. Problémy ve vztahu obcí a NP Šumava

Další část rozhovoru se zaměřovala na případné problémy ve vzájemných vztazích místních samospráv a NP Šumava, které mají vliv na rozvoj obcí. Jednotlivé odpovědi byly následně klasifikovány do několika skupin, které znázorňuje graf č. 14. S těmito odpověďmi byli následně seznámeni respondenti řízených rozhovorů – manažerka pro regionální vztahy v NPŠ a předseda Rady NPŠ a následně vedena diskuze o rozvoji regionu Šumavy.

7. 3. 1 Vztah státu k regionu Šumavy

Z výsledků vyplývá, že starostové vidí hlavní příčinu regionálních problémů v chybějící dlouhodobé koncepci NP Šumava. Typickým průvodním jevem tohoto problému je časté střídání ředitelů Správy NPŠ s rozdílnou představou, jak by se měl národní park dále vyvíjet, např. které rozvojové aktivity bude dále podporovat či nepodporovat. Od doby založení NPŠ v roce 1991 se v jeho vedení vystříдалo 10 ředitelů. Péče o NP Šumava je tak permanentně vystavena změnám, které odrážejí posuny aktuální situace na politické scéně, neboť rozhodnutí o dosazení konkrétních ředitelů NPŠ je plně v rukou ministra životního prostředí a jeho administrativy (Lelková, Pícek 2014). Poslední změna proběhla 30. 4. 2014 odvoláním ředitele Mgr. Jiřího Mánka v době, kdy probíhalo terénní šetření k této diplomové práci. Vzhledem k tomu, že vztahy starostů obcí s NP jsou silně závislé na aktuální situaci ve vedení Správy NPŠ, dá se předpokládat, že by výsledky terénního šetření po odvolání bývalého ředitele Správy byly poněkud odlišné. Výzkum je tak poplatný době vzniku práce a tehdejší situaci v území.

Graf č. 14 Hlavní problémové oblasti vztahu obcí s NPŠ

Zdroj: vlastní šetření

Výše zmíněná otázka směřující k identifikaci problémových oblastí mezi obcemi a NPŠ byla položena i dvěma respondentům z NP Šumava. Podle Ing. Lelkové má komplikovaný vztah obcí k NP Šumava své kořeny již v době před založením národního parku a souvisí s praktickou nepřipraveností tohoto území k vyhlášení velkoplošného chráněného území. Vysoce hodnotné přírodní prostředí Šumavy bez zásadních vlivů lidské činnosti se díky izolaci v době existence železné opony stalo po roce 1989 předmětem diskuzí v souvislosti s případným vznikem nového národního parku. Hlavním aktérem, kterého se politika státu ve vztahu k území Šumavy dotkla nejvíce, bylo 6 obcí, jejichž území, včetně zastavěných ploch, se nachází uvnitř NP, často v těsné blízkosti nejpřísněji chráněných I. zón. Rozvoj těchto a dalších 16 obcí ležících v blízkosti hranice NPŠ se stal závislý na státní správě, kterou představuje organizace NP Šumava. V území se tak již od počátku střetly 2 veřejné zájmy (viz obrázek č. 2)

- a) zájem státu na ochranu přírody (upraven Zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny)
- b) péče a rozvoj obcí (upraven pozdějším Zákonem č. 128/2000 Sb., o obcích)

Stát se tedy na počátku 90. let 20. století rozhodl, že zřídí chráněné území a do jisté míry tak omezí ekonomické aktivity obcí, avšak region na tak zásadní změnu nebyl připraven, a to zejm. po technické stránce. Chybějící veřejná a technická infrastruktura, jako např. vodovody, kanalizace, v některých případech i veřejné osvětlení byla krátce po vzniku NPŠ složitě vytvářena z obecních rozpočtů (Lelková 2014). V tomto případě se však jednalo o obecný problém, se kterým se musely vyrovnávat i další obce, které se nenachází v chráněných územích.

Opačným příkladem byla situace v sousedním Národním parku Bavorský les (dále NPBL), který je často s NP Šumava z různých hledisek porovnáván. Bavorský národní park vznikl oproti NP Šumava z vůle místních aktérů na základě tzv. bottom-up principu. Předpokladem pro rozvoj tohoto národního parku byly výrazné státní investice do regionu (viz kap. 7. 3. 2). Hlavním iniciátorem vzniku NP na české straně Šumavy byl stát, popř. jednotlivci z řad ochránců přírody, ekologických organizací apod. (Lelková 2014). Vznik NPŠ podle tzv. principu top-down tak dlouhodobě odráží vzájemné vztahy především šumavských obcí a NP, které jsou v čase značně „proměnlivé“.

Příklady rozdílného chápání fungování NP Šumava lze však najít i mezi obcemi. Důkazem je výše zmíněný příklad obce Prášily v kap. 7. 1. 4. Podle slov starosty Prášil bylo na počátku problémů ve vztazích NPŠ a obcí nepochopení účelu zřízení národního parku a odlišná představa různých aktérů působící v území o jeho roli. Pokud by tak NP neplnil základní poslání, kterým je ochrana přírody, měla by se zvážít jeho další existence (Pospíšil 2014).

Podle oslovených zástupců obcí, NPŠ a Rady NPŠ není problém rozvoje regionu ve vzájemném vztahu obcí a národního parku, nýbrž ve vztahu státu k regionu Šumavy. Stát by měl prostřednictvím národního parku vytvořit jasnou koncepci nezávislou na aktuální politické situaci, která určí, jakým způsobem se bude území NP Šumava dále rozvíjet a které funkce a typy aktivit budou v území žádoucí. Tato jistá nevyjasněnost vztahu státu k území Šumavy jako celku vede ke konkrétním konfliktům mezi lokálními aktéry, kterými jsou především obce a NP Šumava. Z výsledků výzkumu vyplývá, že starostové vnímají problém především ve státu k sociálnímu prostředí Šumavy, proto i jednotlivé konfliktní situace jsou z jejich pohledu důsledkem určitého způsobu uplatňování státní správy v území NPŠ.

Vlastní organizace NP Šumava je však starosty obcí vnímána spíše pozitivně a to zejména z hlediska jejich rozvojových aktivit v cestovním ruchu. Svědčí to o významu tohoto odvětví, které představuje jakési pojítko mezi obcemi a NPŠ. Podle starostů je cestovní ruch jednou z mála možností místního rozvoje. Obce ve většině případů tedy zastávají názor, že je pro území žádoucí národní park udržet, avšak je nutné změnit současné podmínky jeho fungování. Klíčem by mělo být právní ukotvení role obcí a národního parku v podobě zákona o NPŠ podobně jako je tomu v NP Bavorský les.

7. 3. 2 Postavení obcí NP Bavorský les

V této souvislosti je zajímavé srovnání role místních samospráv v NP Šumava a v sousedním NP Bavorský les (NPBL). Odlišná, resp. silnější pozice obcí v otázkách regionálního rozvoje NPBL má svůj původ již v době založení tohoto národního parku, jehož okolnosti jsou odlišné od vzniku NP Šumava.

Hlavním motivem pro založení NPBL v roce 1970 byl tlak místních aktérů, především obcí, podnikatelů a okresů, které si od zřízení NP slibovali zvýšení atraktivity území pro turisty a významnější podporu ze strany státu do

veřejné a turistické infrastruktury. Pojem „národní park“ byl v prvních letech existence NPBL vnímán značně odlišně od dnešního pojetí, jehož podstatou a posláním je především ochrana přírodního prostředí. Zpočátku nebyla definována ani jasná vize národního parku. Ze současného pohledu šlo spíše o „experiment“, jak ekonomicky oživit periferní region bez zdánlivého rozvojového potenciálu v blízkosti železné opony. Masivní státní investice bavorské vlády do turistického zázemí iniciovaly výrazné zvýšení atraktivity Bavorského lesa, což vedlo k hospodářskému růstu regionu a zvýšení kupní síly místních obyvatel (Haug 2005, Lelková 2014). Státní finanční intervence se dotkly také obcí v rámci tzv. plánu „Dorferneuerung“ (obnova obcí), díky kterému došlo v obcích a městech ke kvalitativním změnám. Tato sídla v „předpolí“ NPBL se tak mohla stát hlavním zázemím pro nově vzniklý národní park (Haug 2005).

V době, kdy se NP Bavorský les postupně etabloval, došlo ke vzniku tzv. komunálního společenství obcí v blízkosti NP, které vytvořilo „společný plán využití území“ na okraji NP. Správa NPBL se od počátku podílela na tomto procesu regionálního plánování prostřednictvím svých stanovisek (Haug 2005).

V 80. letech došlo v NPBL k ustanovení zón s různým stupněm ochrany a to na základě konsenzu mezi reprezentanty místních obcí a odbornou veřejností v oblasti ochrany přírody. Mapa současné zonace NPBL je v Příloze VI. Podle Hauga (2005) byl od té doby zavedený princip úzké koordinace mezi představiteli místního obyvatelstva a Správy NPBL uplatňován ve všech dalších případech zásahů do územního rozvoje obcí. Příkladem je jedna z největších diskuzí, která se vedla v souvislosti s obsahem vládního nařízení o způsobu využití ploch v NPBL včetně režimu vstupu do tohoto území. Nařízení bylo schváleno bavorským zemským parlamentem po mnohaleté přípravě až v roce 1992, tedy 22 let po vzniku NP Bavorský les.

V 90. letech, kdy NPBL díky výše zmíněnému nařízení vlády již plnil standardní roli institutu ochrany přírody, přibýlo konfliktů mezi Správou NP a obcemi, které souvisely např. s využitím zdrojů pitné vody či s režimem vstupu do přísně chráněných území NPBL. Konflikty zesílily v roce 1997, kdy se NPBL rozšířil o prostor v okolí hory Grosser Falkenstein na západ od tehdejšího území NP. V obcích Lindberg a Frauenau se dokonce uskutečnilo referendum o rozšíření NP, i když byl jeho výsledek pro rozhodovací proces nezávazný. I přesto, že v tomto případě došlo k citelné územní změně bez tehdejšího všeobecného souhlasu všech dotčených obcí, role místních samospráv v rozhodovacím procesu se během existence NPBL obecně posílila. Účast obcí a okresů je zakotvena v právní úpravě o NPBL, což dokládá role Komunálního

výboru obcí regionu NPBL, který je nejvýznamnějším grémiem regionu NP Bavorský les. Správa NPBL je právně zavázána, že všechny změny a zásahy do plánu péče, tj. prováděcího dokumentu NP, musí být projednány tímto Komunálním výborem. Jak vyplývá ze schématu schvalovacího procesu Plánu péče o NPBL (viz obrázek č. 3), obce jsou integrální součástí tohoto procesu již na úrovni vypracování dokumentu. Největším úspěchem výboru je vytvoření střednědobého konceptu rozvoje NPBL, který vznikl na základě spolupráce Správy NP a místních samospráv. Z tohoto důvodu je možné hodnotit koexistenci Správy NP Bavorský les a ostatních lokálních rozvojových aktérů jako poměrně pozitivní.

Obrázek č. 3: Schéma schvalovacího procesu Plánu péče o NP Bavorský les

Zdroj: Plán péče NP Bavorský les 2011

7. 3. 3 Majetkoprávní vztahy obcí a NP Šumava

V souvislosti s problematikou rozvoje obcí zdůrazňovali starostové ve svých odpovědích dále finanční situaci obcí, popř. složitost administrace související podáváním žádostí o dotace. Finanční, resp. daňovou situaci formuje několik faktorů, které celkově negativně či pozitivně ovlivňují daňovou výtežnost.

Daňovou výtežnost obcí pozitivně ovlivňují některé poplatky, které vyplývají z jejich turisticky exponované polohy. Patří mezi ně např. příjmy z parkovného, ubytování a ubytovacích kapacit či pobytové poplatky. I když obce nemají „z hlediska příjmů sdílených daní žádné mimořádné příjmy, výše zmíněné zavedené poplatky

mohou výrazně zvyšovat celkové příjmy obcí“ (Perlín, Bičík, s. 125, 126). Kromě toho mohou obce žádat o národní i evropské dotační tituly. Díky poloze v NP Šumava a blízkosti státní hranice představují takovou možnost např. prostředky Státního fondu pro životní prostředí (dále SFŽP) či Evropského fondu pro regionální rozvoj (dále ERDF) v případě čerpání dotací prostřednictvím programů přeshraniční spolupráce Bavorsko – ČR nebo Rakousko – ČR (Perlín, Bičík 2010).

Pro obce je však náročné personální a finanční zajištění administrace projektových žádostí, proto často využívají služeb mikroregionů nebo RRA Šumava, jejichž nejčastějšími klienty jsou obecní samosprávy (Pícek 2014). Téma daňové výtěžnosti a dotační politiky obcí je již nad rámec této práce. Podrobně byla tato problematika zpracována v „Analýze vývoje Národního parku Šumava za období uplynulých 15 let“ (Perlín, Bičík 2010).

Hlavní faktor ovlivňující daňovou výtěžnost je zejména populační a územní velikost obcí. V případě obcí s minimálním počtem obyvatel a velkým správním územím, jako jsou převážně jádrové obce NPŠ, je daňová výtěžnost poměrně malá. Navíc stát, který vlastní většinu pozemků ve správním území obcí v NPŠ neplatí daň z nemovitosti, proto je daňová výtěžnost obcí z této daně velmi nízká (Lelková 2014). Obdobná situace je pochopitelně i v jiných národních parcích, ty však nemají na svém území obce, které by většinou svého správního území ležely uprostřed NP. Například celý NP České Švýcarsko má podobnou rozlohu jako správní území obce Modrava (cca 8 000 ha). Podle Ing. Lelkové by problém mělo vyřešit narovnání majetkově-právních vztahů mezi obcemi a NP Šumava. To by znamenalo, že by stát poskytl obcím kompenzaci daně z nemovitosti za lesy a nelesní pozemky. Dílčí změnou je uplatnění koeficientu rozlohy obce při výpočtu podílu na rozpočtovém určení daní podle novely zákona platné od roku 2013.

Jiný příklad konfliktu zájmu státu a místních samospráv ilustruje problematika správy některých pozemků v III. zónách NP. Tyto pozemky jsou dle platné územně plánovací dokumentace (ÚPD) obcí určeny k bytové výstavbě, veřejné zeleni a veřejně prospěšným stavbám (dále VPS), avšak Správa NPŠ, tyto pozemky blokuje, i když souhlasila ve schválené ÚPD s jejich výše uvedeným využitím. V některých případech Správa NPŠ dosud bránila, aby Státní pozemkový úřad (dále SPÚ) tyto pozemky převedl na obce. Ty pozemky, které již byly z Pozemkového fondu na Správu NPŠ převedeny, nechtěla Správa obcím vydat i když to v územních plánech odsouhlasila. Pro

SPÚ je určující rozhodnutí orgánu státní správy a nikoli schválené ÚP obcí (Lelková 2014). Na základě návrhu současného Plánu péče o NP Šumava v letech 2014 - 2017 však „nebude Správa NPŠ žádat o převod pozemků ve III. zónách od SPÚ, které jsou v současně platných ÚP obcí určeny k VPS, bytové výstavbě a údržbě zeleně“. Současně bude Správa NP a CHKO Šumava akceptovat převody státních pozemků dle platné legislativy v souladu se schválenou ÚPD“ (Plán péče o NP Šumava 2014, s. 56).

Dalším aspektem majetkoprávních poměrů formující vzájemné vztahy obcí a NP Šumava je správa státních pozemků uprostřed zastavěných částí obcí patřících Správě NPŠ. Řada obcí by o takové pozemky měla zájem, řešení by spočívalo např. ve směně těchto pozemků ve státním vlastnictví za obecní pozemky (např. přírodně cenné pozemky jako jsou lesy či rašeliniště). Ke směnám však nedochází, protože jsou z pohledu obcí nevýhodné. Za nabídnuté pozemky by totiž obce dostaly jiné v zastavěné části obce, které však mají často mnohem menší plochu, přičemž cena obou směňovaných pozemků je stejná. Pro obce jsou takové nabízené pozemky nevyužitelné a směna nevýhodná, proto od záměru raději ustoupí. Problém tak spočívá ve způsobu odhadu hodnoty pozemků přírodně cenných. I když specifická metodika oceňování takových pozemků existuje, stát ji nevyužívá a hodnotí pozemky stejným způsobem jako např. zastavitelné pozemky v centru obce. Pro Správu NP tak mají pozemky, které obec nabízí do směny (lesní pozemky, rašeliniště), mnohem nižší hodnotu, proto nabízí z pohledu obcí neadekvátní náhradu např. státní pozemek v centru obce, jehož velikost je zlomkem obcí nabízeného přírodně cenného pozemku.

Pro obce by bylo v tomto případě nejvýhodnější směnit své pozemky za jiné stejně velké plochy. To však Správa NP v současné době neudělá, protože by nepostupovala v souladu s pravidly „3 E“ (hospodárnost, účelnost, efektivnost) a nechovala by se podle zásady řádného hospodáře, která je součástí řady zákonů upravující správu veřejného majetku, např. zákona o rozpočtových pravidlech, podle kterého „organizační složka státu i příspěvková organizace jsou povinny dbát, aby plnily určené úkoly nejehospodárnějším způsobem“ (§ 45 odst. 2 a § 53 odst. 4 Zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů).

Zároveň je však nutné dodat, že dobře hospodařit s majetkem státu může znamenat i prodat majetek pod cenou, protože náklady na údržbu či revitalizaci by mohly být mnohonásobně vyšší a bez návratnosti. Příkladem jsou bývalé vojenské budovy, staré roty patřící státu, které se nachází v centrech obcí. Jedná se často o chátrající objekty,

kteřé Správa NP nevyužívá. Otázkou je, k čemu Správa takový majetek potřebuje a zda by ho nebyly obce schopné lépe využít. To může v souvislosti s výše popsányi majetkoprávními vztahy generovat případné další konflikty mezi Správou NPŠ a samosprávami. Proto by stálo za úvahu, zda by stát neměl přistoupit na bezvýhradné předání těchto objektů obcím, které by měly zájem tyto majetky smysluplně využít. Z důvodu všeobecné vůle na urovnání vztahů mezi Správou NP Šumava a místními obcemi by takový krok jistě pozitivně přispěl ke zmírnění dlouhodobě vyhrocené situace mezi oběma aktéry.

7. 3. 4 Situace na trhu práce v NP Šumava

Vzájemné vztahy obcí a NP Šumava do jisté míry formuje také situace na lokálním trhu práce. Podobně jako v jiných venkovských oblastech prošlo po r. 1989 místní hospodářství radikální proměnou, která vedle typické ztráty dominantní role zemědělství znamenala i výrazný rozvoj cestovního ruchu, jenž oproti jiným venkovským regionům přinesl na Šumavu řadu pracovních příležitostí. V některých jádrových a periferních obcích s dlouhodobě rozvinutou turistickou infrastrukturou se jedná z hlediska zaměstnanosti o důležité ekonomické odvětví, které v těchto obcích představuje okolo 20 % místní zaměstnanosti. Jak vyplývá z výsledků uvedených v kap. 7. 1. 2, oblast cestovního ruchu nabízí NPŠ a obcím řadu forem spolupráce. Právě díky turismu je samotný NP Šumava vnímán většinou starostů spíše pozitivně a cestovní ruch a na něj navazující aktivity tak tvoří jakýsi „vztahový most“ spojující oba aktéry, který může přispět k jejich rozvoji a generovat další vzájemnou spolupráci.

Po změně původní ekonomické struktury na venkově ztratilo zemědělství jako tradiční zaměstnavatel svoji dominantní pozici. Jedná se o typický jev výrazné proměny trhu práce ve venkovských oblastech, kterým prošlo i zájmové území NP. Transformace regionálního hospodářství byla však na Šumavě oproti jiným venkovským oblastem do jisté míry specifická tím, že byla spojena se sociální proměnou území v době vzniku NP Šumava. Na rozdíl od jiných periferních venkovských oblastí mohla část původních zaměstnanců v primárním sektoru najít uplatnění v nově a bouřlivě se rozvíjejícím cestovním ruchu. Po zrušení dělnických pozic, které Správa NPŠ převzala po roce 1990 od lesních závodů, začali někteří dotčení obyvatelé provozovat svoji činnost formou živnosti. Pro místní trh práce představuje určitý problém, že si Správa NP na svojí hlavní činnost, kterou je péče o les, bezlesí či návštěvníky, najímá živnostníky. Situaci by pomohlo vyřešit, kdyby místní obyvatelé participovali na činnostech, které NPŠ sám

provozuje, jako jsou vedle výše zmíněných lesnických činností také opravy infrastruktury, řemeslné práce, např. topenářské, instalatérské či kominické činnosti (Lelková 2014).

Obecný problém, který vyplývá ze současného nastavení zákona o zadávání veřejných zakázek, představuje nekonkurenceschopnost malých lokálních podnikatelů zejm. v lesnictví (např. zpracování dřeva, pěstební práce apod.) při výběrových řízeních a tzv. minitendrech, které Správa NP vypisuje. Podle starostů obcí tyto zakázky dostávají velké firmy z jiných regionů, které mohou nabídnout Správě NP podle zákona co nejnižší ceny práce (Zákon č. 137/2006 Sb., o zadávání veřejných zakázek). Důsledkem je situace, se kterou se potýkají obecně venkovské periferní oblasti v Česku, a sice dojíždka značné části místních obyvatel za prací často mimo region. Pro místní obyvatelstvo představuje tato dojíždka ekonomicky a časově nákladnou záležitost vzhledem k periferní poloze regionu a velkým vzdálenostem jak mezi sídly na Šumavě navzájem, tak k subregionálním a regionálním centřům (viz tabulka č. 7) (Lelková 2014). Ze zkušenosti respondentů vyplývá, že po určité době se tito obyvatelé rozhodnou pro trvalý odchod z území Šumavy.

7. 4 Spolupráce s podnikateli

Vedle obcí spolupracuje NPŠ na společných projektech s místními podnikateli, spolky, RRA a zahraničními subjekty. Největším kooperačním aktivitou NP Šumava podle počtu zapojených subjektů v současné době je projekt s názvem „Partner Národního parku“. Na tomto projektu participují místní podnikatelé v ubytovacích a restauračních službách, v oblasti biozemědělství a tradičních šumavských řemeslech. Smyslem projektu Partner Národního parku je oboustranná propagace jak podnikatelů, tak NPŠ. Partneři z komerční sféry se zavazují, že budou propagovat národní park, jeho aktivity s cílem zvýšení informovanosti návštěvníků a popularizace NP Šumava a budou se podílet na regionálním dění, například nabídkou dostupných regionálních produktů nebo podporou místních aktivit. Dále podnikatelé poskytují informace o možnostech trvale udržitelného cestovního ruchu. Předpokladem jsou standardní vztahy s obcí NPŠ, kde provozují činnost. Jednou ročně se všichni zapojení partneři schází na společných setkáních organizovaných NPŠ, které slouží jako portfolio pro výměnu informací a zkušeností.

Národní park vybavuje podnikatele marketingovými předměty o NPŠ, propaguje zapojené partnery různými způsoby ve svých informačních střediscích a stejně jako v případě obcí je informuje o nových možnostech pro návštěvníky a produktech NP Šumava (NP Šumava: Partner NP 2014).

7.5 Spolupráce s dalšími aktéry

Z dalších lokálních aktérů spolupracuje NPŠ s řadou občanských sdružení na základě uzavřených smluv o spolupráci, s mikroregiony, horskou službou aj. Bilaterální spolupráci a rozvoj vzájemných vztahů s NP Bavorský les upravuje memorandum z r. 1999.

Nad rámec zaměření této diplomové práce je spolupráce NPŠ s mezinárodními organizacemi v rámci struktur ochrany přírody, jako např. EUROPARC Federation, PAN Parks či Světový svaz ochrany přírody nebo zapojení NPŠ v environmentálních programech, např. Biosférická rezervace Šumava či Natura 2000 (NP Šumava: Mezinárodní spolupráce 2014).

7.6 Shrnutí

Cílem analýzy vertikální sociální sítě tvořené státem, resp. MŽP, Správou NP Šumava a lokálními aktéry reprezentované obcemi bylo zjistit podobu hierarchicky navzájem působících vazeb. Podle Putnamova pojetí toto uspořádání vztahů založené na principu nadřazenosti a podřazenosti přináší aktérům vertikálních sítí z hlediska rozvoje jen minimální nebo žádný efekt. Tento pohled dále formuje Putnamova nedůvěra v autokraticky založený systém fungování společnosti. Organizace NPŠ, resp. stát by tedy měly pro obce představovat formální aktéry, jejichž vzájemná intenzita vazeb daná např. četností kontaktů, mírou spolupráce apod. klesá s rostoucí vzdáleností aktérů v takto organizované sociální síti.

Na základě Rozhodnutí ministra ŽP č. 9/91, zákona č. 114/1992 Sb. a jednotlivých verzí prováděcího dokumentu NP, kterým je Plán péče o NP Šumava, je role Správy NPŠ dvojí: jedná se o orgán státní správy, jehož role vyplývá z výše zmíněného zákona, ale zároveň jde o aktivního aktéra v území s vlastní iniciační činností vztahující se k rozvoji území. Proto není možné NP Šumava vnímat jednoznačně pouze jako formálního aktéra vzhledem k ostatním subjektům působícím v zájmovém území.

Roli NPŠ v území je možné hodnotit prostřednictvím dvou typů vazeb mezi vybranými aktéry v rámci této vertikální sociální sítě:

- „makrovazby“ státu (MŽP) k regionu (obcí)
- „mikrovazby“ NPŠ a obcí

Vzhledem k tomu, že zřizovatelem NP Šumava je MŽP, jsou vazby NP a obcí z velké části závislé na vztahu státu k regionu Šumavy. Jak vyplynulo z šetření, tento vztah je značně nestabilní a silně závislý na různých externích vlivech, které ho formují. Patří mezi ně především široké spektrum ekologických nevládních a neziskových organizací, lobbistických skupin apod., která ovlivňují konkrétní politická rozhodnutí a zadání. Důsledkem jsou velmi časté personální změny ve vedoucích funkcích NP Šumava, které jsou spojeny se zásadní změnou politiky Správy NPŠ. Nejednoznačná koncepce a absence jasné vize NPŠ se negativně projevují jak v přírodním, tak sociálním prostředí Šumavy. Důsledkem je snížená míra důvěry mezi lokálními subjekty, kterými jsou především samosprávy, a NPŠ, což vede k oslabení vzájemných vazeb, ale také výše zmíněným konfliktům.

Již od počátku utváří podobu vzájemných vztahů státu a regionu, resp. obcí, střet dvou veřejných zájmů, které jsou upraveny svými zákony – zájem o ochranu přírody a zájem o rozvoj obcí. Důsledkem tohoto rozporu jsou časté konflikty mezi jednotlivými aktéry působícími v území a správou NPŠ, která je de facto odrazem vztahu státu k tomuto území.

Vedle obecného vztahu státu k regionu formují vzájemné vazby také některé nevyřešené případy v majetkoprávních vztazích mezi Správou parku a obcemi. Ty jsou spojeny s rozpory v oblasti vlastnictví a funkčního využití pozemků především v zastavěných částech obcí.

I přes obecné problémy výzkum neprokázal jednoznačnou skepsi obcí k NPŠ. Důvodem je rozvojový faktor cestovního ruchu, který výrazně formuje vzájemné vztahy v podstatě od založení NPŠ. V souvislosti s výraznějším využíváním dotačních titulů NP v posledních letech, roste množství zejm. turistických projektů, které mají nepřímé ekonomické dopady na příjmy obcí (Lelková, Pícek 2014). Odvětví cestovního ruchu je tak důležitým komunikačním pojítkem mezi oběma aktéry.

I když je vztah obcí k instituci NP Šumava výrazně determinován vnějšími politickými a ekologickými zájmovými vlivy, které prostřednictvím představitelů MŽP mají dopad i na kroky a politiku NP Šumava, lze identifikovat určité faktory, které do jisté míry ovlivňují dlouhodobou pozici místních samospráv vůči NPŠ bez ohledu na

nestabilitu politické situace na celostátní, regionální či komunální úrovni. Patří mezi ně exponovanost obce z hlediska cestovního ruchu, kvalita sociálního kapitálu v obci prostřednictvím obecní či občanské aktivity a také geografická poloha. Vzhledem k obecně zvýšené míře sociálního kapitálu v periferních obcích ve srovnání s jádrovými obcemi NPŠ je pro vztah těchto samospráv k NP rozhodující faktor turistické atraktivnosti. Pro jádrové, popř. hraniční obce v NPŠ je obecně rozhodující míra a kvalita sociálního kapitálu.

Na základě výsledků šetření udržují formální vztahy s NPŠ periferní a turisticky méně atraktivní obce, pro které je Správa NPŠ pouze dotčeným orgánem státní správy. Národní park tak pro ně nepředstavuje z hlediska cestovního rozvojový faktor.

Jádrové obce s nižší mírou sociálního kapitálu mají s NPŠ spíše negativní vztah, který je důsledkem konfliktních situací související s rolí NPŠ jako orgánu státní správy. Jejich příčiny jsou různé a nelze je souhrnně identifikovat. Vzhledem ke geografické poloze probíhá mezi NPŠ a těmito obcemi intenzivní komunikace i v jiných oblastech než je agenda státní správy, proto nelze potvrdit, že by vztah jádrových a hraničních obcí k NPŠ byl pouze formální.

Jedním z předpokladů sociálního kapitálu na komunální úrovni je podíl rodáků. V jádrových obcích je vzhledem k poválečnému společenskému vývoji tento ukazatel poměrně nízký, a to i pod 25 % (viz kap. 5. 2. 3), přesto lze u třech obcí (Kvilda, Horská Kvilda a Stožec) zaznamenat vyšší míru obecních aktivit často v koordinaci se Správou NP Šumava. Z výsledků šetření dále plyne, že právě v některých turisticky atraktivních jádrových obcích NPŠ začínají noví sezónní obyvatelé pocházející mimo region postupně participovat na sociálním rozvoji obcí (Lelková 2014). V určitém slova smyslu tak lze mluvit o počínajícím trendu „kulturní kolonizace horní Šumavy“ (Horpeniak 2014).

8. ZÁVĚR

Předkládaná diplomová práce se zabývala problematikou místního rozvoje v chráněném území Národního parku Šumava. Toto území bylo zvoleno zejména z důvodu specifického společenského vývoje, který výrazně ovlivnil jeho socio-geografickou podobu. Od roku 1938, kdy byl ukončen několik století trvající kontinuální vývoj šumavské společnosti, je pro Šumavu typické relativně časté střídání převažujících funkcí území. Období posledních více než 20 let dominují environmentální a ochranné funkce, které jsou na území Šumavy uplatňovány prostřednictvím největšího národního parku v České republice, jehož činnost zásadně ovlivňuje lokální sociální prostředí. V NP Šumava leží 6 obcí, jejichž celé správní území se nachází uvnitř národního parku.

Teoretický základ diplomové práce tvoří koncept sociálního kapitálu a sociálních sítí, který je předpokladem pro rozvoj území. Úroveň sociálního kapitálu je ovlivněna vztahy mezi lokálními hráči, mírou důvěry a sítí kontaktů, které se odráží ve vzájemné spolupráci. Interakce mezi aktéry se promítají v horizontální nebo vertikální sociální síti. Autor konceptu sociálního kapitálu Robert Putnam předpokládá, že síla neformálních vztahů aktérů v horizontálně orientované sociální síti vede k intenzivnějšímu rozvoji těchto aktérů oproti situaci ve vertikálních sociálních sítích.

Hlavními aktéry v zájmovém území jsou NP Šumava a místní obce. Jejich činnost je dále upravena zákony č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny a č. 128/2000 Sb. o obcích. Oba aktéři jsou zprostředkovateli dvou veřejných zájmů, které se v definovaném prostoru různým způsobem uplatňují. Na jedné straně jde o zájem státu o ochranu přírody, na druhé straně o zájem místních obyvatel a samospráv o rozvoj vlastního území.

Na základě teoretického konceptu sociálního kapitálu byly stanoveny dvě hypotézy související s oběma typy sociálních sítí. Cílem diplomové práce bylo zjistit podobu těchto sítí v zájmovém území a definovat postavení a roli NP Šumava, kterou v nich hraje především ve vztahu k místním obcím.

První hypotéza je odvozena od pojetí horizontálních sociálních sítí:

„Široká meziobecní spolupráce subjektů veřejného, soukromého a neziskového sektoru na území NP Šumava přispívá k rozvoji těchto aktérů.“

Na meziobecní úrovni existuje spolupráce především mezi jednotlivými samosprávami. Mezi dalšími aktéry však žádná koncepční spolupráce neprobíhá. Horizontální sociální síť tak tvoří především obce reprezentované svými starosty, jejichž vazby se projevují ve vzájemné spolupráci probíhající jak v rámci NPŠ, tak mezi geograficky blízkými obcemi. Pouze kooperační aktivity mezi prostorově blízkými obcemi, které jsou na území NPŠ sdruženy do dvou mikroregionů, vedou k rozvojovým aktivitám. Hlavním motivem vstupu obcí do těchto svazků byla snadnější možnost realizace rozvojových aktivit. Naopak meziobecní vazby napříč územím NP mají podobu formální spolupráce založené např. na koordinaci společných postupů v otázce obecního rozvoje v podmínkách národního parku, na společných setkáních, výměně informací apod.

Kromě obcí a jejich svazků jsou rozšířeným typem aktérů v NP podnikatelé, kteří však žádnou významnou koncepční spolupráci nerozvíjí. Výjimkou je nově se utvářející typ spolupráce podnikatelů a NPŠ, jehož podstatou je vzájemný marketing a podpora. Vzhledem k chybějícímu lidskému, resp. sociálnímu kapitálu především v obcích uvnitř NPŠ, nejsou vazby mezi větším množstvím aktérů v horizontálních sociálních sítích dostatečně silné, aby bylo možné první hypotézu v celém jejím významu potvrdit. Z výsledků terénního šetření vyplývá, že k rozvoji obcí přispívá zejm. spolupráce místních samospráv, společné rozvojové investiční a neinvestiční projekty v rámci mikroregionů, popř. spolupráce s NPŠ.

V některých obcích jsou v současné době rozvojovým potenciálem nově příchozí sezonní obyvatelé z měst, kteří si na území NP Šumava pořizují objekty druhého bydlení. Jejich přínos spočívá v občanské angažovanosti, příp. také kontaktech, které navazují s dalšími místními aktéry, což přispívá k posilování sociálního kapitálu a zvyšování obecně nízké lokální identity obyvatel k území.

Druhá hypotéza se vztahuje k podobě vertikální sociální sítě:

„Národní park Šumava udržuje s ostatními klíčovými aktéry především formální vztahy, které nevedou k posilování lokálního rozvoje.“

Národní park Šumava plní v území dvě zásadní role. Správa NPŠ je orgánem státní správy a dále rozvojovým aktérem, který vyvíjí v prostoru NP a tedy i na území obcí vlastní iniciační činnost. Vedle svých projektů úzce spolupracuje s některými aktivními obcemi formou organizace a propagace místních akcí. Na základě vytvořené klasifikace

obcí podle jejich vztahu k organizaci NPŠ vyplývá, že periferní obce NPŠ s rozvinutou turistickou infrastrukturou a některé jádrové obce NPŠ s vyšší mírou sociálního kapitálu vnímají roli a význam NP v tomto území poměrně pozitivně. Naopak obce v periferní poloze NP, které nejsou orientovány na cestovní ruch, vnímají NPŠ spíše jako dotčený orgán státní správy, se kterým komunikují v zákonem vymezeném prostoru. Proto první hypotéza platí jen v určitých případech a není možné ji z obecného hlediska jednoznačně potvrdit a aplikovat na celé území NPŠ.

Národní park Šumava je jedním z aktérů rozvoje a pro řadu obcí jedním z partnerů spolupráce. Vztahy obcí a NPŠ jsou z širší perspektivy odrazem vztahu státu k regionu Šumavy. Tyto vztahy mají vliv na vazby ve vertikální sociální síti a projevují se i ve spolupráci obou aktérů. Příčinou vzájemných problémů a konfliktů, které oslabují tyto vazby, je zmíněný střet dvou veřejných zájmů upravených svými zákony. Vztah státu a regionu Šumavy je formován politickými rozhodnutími a externími vlivy, které paradoxně dlouhodobě oslabují pozici NPŠ v území. Výsledkem nejednoznačné koncepce a chybějící vize NP jsou časté změny ve vedení NPŠ, které někdy znamenají výrazný ideologický obrat ve správě území. Národní park řízený MŽP vykazuje analogii s nestabilní politickou situací v zemi, což má negativní vliv jak na vztahy a důvěru NPŠ a regionálních aktérů, která je důsledkem nízkého zapojení samospráv do procesu jeho řízení. Obce a jejich obyvatelé tak vnímají, že nemohou správu území, ve kterém je NP rozhodujícím orgánem řízení, příliš ovlivnit (Lelková, Píček 2014). Projevem takto narušených vazeb jsou případné konflikty v území mezi výše zmíněnými aktéry. Pro ochranu přírody v území je důležitá iniciativní činnost vycházející z lokálního prostředí. Inspirací mohou být v tomto smyslu NP Bavorský les či NP Saské Švýcarsko, kde existuje mnohem výraznější míra zapojení obcí a jejich obyvatel do procesu strategického plánování v NP. Vznik určité komunikační platformy všech dotčených aktérů rozvoje by podle autora této diplomové práce výrazně pozitivně ovlivnil vztahy obcí a NP Šumava a tím tak zefektivnil jeho činnost. Vzájemné vztahy dále ovlivňují některé nevyřešené majetkoprávní vztahy mezi obcemi a Správou NPŠ a situace na lokálním trhu práce.

Vedle obecných aspektů formující vztahy NPŠ a obcí je možné z užší perspektivy určit dva faktory, které ovlivňují vztah konkrétních obcí k NPŠ. Patří mezi ně atraktivita obce pro návštěvníky a s ní spojená rozvinutost turistické infrastruktury a sociální kapitál v obci. Oba faktory se v různé míře uplatňují podle geografické polohy obce v NP Šumava.

I přes identifikované problémy mezi obcemi a Správou NP Šumava vnímají oslovení místní aktéři organizaci NP Šumava spíše pozitivně, a to zejména díky aktivitám, které realizuje v cestovním ruchu. Území Šumavy si pro jedinečné přírodní bohatství zaslouží jistě ochranu. Ta bude zajištěna jedině tehdy, pokud budou tyto hodnoty vnímány stejným způsobem také místními obyvateli, obcemi a dalšími lokálními aktéry. Autor předkládané diplomové práce se domnívá, že i když je existence národních parků výrazem celospolečenského veřejného zájmu na ochranu daného území, pro jejich efektivní fungování je nutná především vůle místních aktérů toto území spravovat, patřičně chránit a respektovat jeho přírodní a kulturní hodnoty. V úspěšných národních parcích jsou jeho obyvatelé hrdí, že jsou jejich obce členy národních parků. Příkladem je místními samosprávami prestižně vnímaná soutěž „Obec národního parku“, která probíhá v NP Saské Švýcarsko v Německu. Zachování přírodních hodnot území zvyšuje jeho atraktivitu pro návštěvníky a tím pádem představuje ochrana území pro místní aktéry (lokální obyvatelé, obce, podnikatelé apod.) přidanou hodnotu ve formě finančních zisků, které přináší trvale udržitelný cestovní ruch. Aby byl zachován dlouhodobý ekonomický rozvoj obcí, je obzvláště nutné minimalizovat vyčerpávání přírodních zdrojů, které mohou zajistit sociální rozvoj území.

Základem procesů ve společnosti je tak vzájemná odměna (směna) mezi jednotlivými subjekty, které v ní působí (Geist 1992, cit. v Pásková 2009, s. 113). Tento koncept lze aplikovat také na rozvoj území, který je založen na společenské směně mezi skupinami lokálních aktérů, jejichž zájmem je dosažení určitých cílů. Rostoucí míra vzájemné směny generuje sociální kapitál, neboť díky ní roste síla vztahu mezi danými subjekty. Na jedné straně se snaží společnost, resp. stát dosáhnout prostřednictvím fungování NP ochrany přírody a uchování tohoto bohatství pro další generace. To zvyšuje atraktivitu území, které se snaží na straně druhé využít místní aktéři, jejichž cílem jsou tzv. dynamizující prvky jako je ekonomický rozvoj, inovace apod. (Pásková 2009). Společným cílem je však ochrana území, která zajišťuje naplňování zmíněných společenských a lokálních cílů. Toto pojetí popisuje model trvale udržitelného rozvoje, který v sobě propojuje tři základní principy: ekonomický, sociální a ekologický (Šimková 2008). Z výzkumu vyplynulo, že pozitivně vnímají NPŠ obce s větší turistickou atraktivitou a rozvinutou infrastrukturou. Právě tyto obce využívají značky NP Šumava a participují různou formou na jeho aktivitách zejm. v cestovním ruchu. Potvrdilo se tak, že výrazným spojovacím článkem mezi obcemi a NPŠ je právě odvětví

cestovního ruchu, které vděčí za svůj rozvoj v zájmovém území právě ochraně přírody a samotnému NP Šumava. I když chráněná území představují pro turistické subjekty vítanou marketingovou značku, důležitá je především environmentální ochrana, které musí být přizpůsoben rozvoj těchto území.

Klíčem k harmonickému rozvoji NP Šumava, který v sobě snoubí fenomény nesmírného přírodního bohatství a kulturního dědictví, je tak ochrana tohoto specifického území a konsenzuálně vedená diskuze jeho aktérů, která povede k trvale udržitelnému rozvoji Šumavy.

LITERATURA A ZDROJE

Publikace

BECKLEY a kol. (2008): Multiple Capacities, Multiple Outcomes: Delving Deeper into the Meaning of Community Capacity, *Journal of Rural and Community Development University of New Brunswick*, 3, č. 3 s. 56-75

BERNARD, J. a kol. (2011): Samospráva venkovských obcí a místní rozvoj. Sociologické nakladatelství, Praha, 236 s.

BINEK, J. a kol. (2009): Synergie ve venkovském prostoru. GaREP Publishing, Brno, s. 96

BINEK, J., GALVASOVÁ, I. (2007): Faktory efektivity spolupráce obcí. Příspěvek z projektu Ministerstva pro místní rozvoj ČR: Spolupráce obcí jako faktor rozvoje – Efektivnost a formy spolupráce obcí při přípravě a zabezpečení rozvojových projektů – aplikace v regionu NUTS II Jihovýchod.

BLAŽEK, J., HAMPL, M. (2009): Types and systems of actors in regional development: Their function and regulatory potential. *European Spatial Research and Policy*, 16, č. 1, s. 75-93.

BLAŽEK, J. UHLÍŘ, D. (2011): Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Karolinum, Univerzita Karlova v Praze, 342 s.

BOURDIEU, P. (1986): The Forms of Capital. In: Pileček, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: Pokus o přehled teoretických a metodologických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, č. 1, s. 64-77.

BUŠTÍKOVÁ, L. (1999): Analýza sociálních sítí. *Sociologický časopis*, 35, č. 2, s. 193-206.

DOHNAL a kol. (2011): Krajina Národního parku Šumava. Správa Národního parku Šumava, Vimperk, 176 s.

EMIRBAYER, M., GOODWIN, J. (1994): Network Analysis, Culture, and the Problem of Agency. *American Journal of Sociology* 99: 1411-1454.

GALVASOVÁ, I. a kol. (2007): Spolupráce obcí jako faktor rozvoje. Georatown, Brno, s. 140

GALVASOVÁ I. a kol. (2008): Průmysl cestovního ruchu. Praha, MMR ČR, 262 s.

GEIST, B. (1992): Sociologický slovník. Victoria Publishing, Praha, 647 s.

GRANOVETTER, M. (1973): The Strength of Weak Ties. *American Journal of Sociology*, 78, s. 1360-1380.

GRANOVETTER, M. (1985): Economic Action and Social Structure: the problem of embeddedness. *American Journal of Sociology*, 91, s. 481-510.

HAMPL, M., DOSTÁL, P., DRBOHLAV, D. (2007): Social and Cultural Geography in the Czech Republic: under pressures of globalization and post-totalitarian transformation. *Social&Cultural Geography*, 8, č. 3, s. 475-493.

HAUG, M. (2005): NP Bavorský les a občané, jichž se týká. *Šumava*, 10, č. 1, s. 28-31.

HENDL, J (2012): Kvalitativní výzkum. Portál, Praha, s. 407

JOHNSTON, R. J., GREGORY, D., PRATT, G., WATTS, M. (2000): Dictionary of Human Geography. In: Pileček, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: Pokus o přehled teoretických a metodologických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, č. 1, s. 64-77.

KELLER (2010): Nejistota a důvěra aneb k čemu je modernitě dobrá tradice. Sociologické nakladatelství, Praha, s. 173.

LANDA, M (2003): Těžba a zpracování dřeva. In: Anděra, M. a kol.: Šumava: příroda, historie, život. Baset, Praha, s. 573-582.

LAUMANN, E., PAPPI, F. (1973): New Directions in the Study of Community Elites. *Social Networks. A Developing Paradigm*, Academic Press, New York, s. 447-465

LIN, N. (2008): A Network Theory of Social Capital. In: Pileček, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: Pokus o přehled teoretických a metodologických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, č. 1, s. 64-77.

MOHAN, G., MOHAN, J. (2002): Placing Social Capital. *Progress in Human Geography*, 26, č. 2, s. 191-210.

NARAYAN, D., WOOLCOCK, M. (2000): Social Capital: Implications for Development Theory, Research and Policy. *The WOTU Bank Research Observer*, 15, č. 2, s. 225-249.

PÁSKOVÁ, M. (2009): Udržitelnost rozvoje cestovního ruchu. *Gaudeamus*, Hradec Králové, 298 s.

PERLÍN, R., BIČÍK, I. (2010): Lokální rozvoj na Šumavě. Správa NP a CHKO Šumava, Vimperk, 187 s.

PERLÍN, R., CHROMÝ P. (2012): České venkovy z pohledu vybraných lokálních elit. *Obce a finance*, 17, č. 1, s. 48-50.

PILEČEK, J. (2010): Koncept sociálního kapitálu: Pokus o přehled teoretických a metodologických východisek a aplikačních přístupů jeho studia. *Geografie*, 115, č. 1, s. 64-77.

PUTNAM, R. D. (1993): *Making Democracy Work: civic transitions in modern Italy*. Princeton University Press, Princeton, 249 s.

PUTNAM, R. D. (2000): *Bowling Alone: the challenge and revival of American community*. Simon and Schuster, New York, s. 541

RATAJ, S. (2011): Podpora cestovního ruchu v chráněných územích na příkladu Národního parku Šumava. Bakalářská práce, Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova v Praze, 92 s.

ŘEZNÍČKOVÁ, Z. (2003): Osídlení Šumavy. In: Anděra, M. a kol.: *Šumava: příroda, historie, život*. Baset, Praha, s. 355-358.

SCOTT, J. (1991): Social Networks Analysis. In: Buštková, L. (1999): *Analýza sociálních sítí*. Sociologický časopis, 35, č. 2, s. 193-206.

ŠIMKOVÁ, E. (2008): Udržitelný rozvoj venkova a role venkovské turistiky. *Ekonomie + management*, 11, č. 1, s. 26-31.

VALENTA, M. (2003): Šumava a ochrana přírody. In: Anděra, M. a kol.: *Šumava: příroda, historie, život*. Baset, Praha, s. 341-351.

Zdroje

BR Šumava [online] 2014 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.br-sumava.cz/co-je-biosfericka-rezervace/>

Enviweb [online]. 2011 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z WWW: <http://www.enviweb.cz/>

Euroregion Šumava: organizační struktura [online]. 2014 [cit. 2014-06-30]. Dostupné z WWW: <http://www.euregio.cz/euregio/index.php?page=31&idp=194&lang=cz&sm=1&task=on>

Haltmarova. cz [online]. 2014 [cit. 2014-03-10]. Dostupné z WWW: <http://haltmarova.cz/metody/kvantitativni/>

Kašperskohorské městské lesy [online]. 2014 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z WWW: <http://www.kml.cz/>

Lipno.info [online]. 2014 [cit. 2014-02-17]. Dostupné z WWW: <http://www.lipno.info/region/strategie-rozvoje/>

Mapy.cz [online]. 2014 [cit. 2014-06-29]. Dostupné z WWW: <http://www.mapy.cz/>

Městské lesy Volary [online]. 2014 [cit. 2014-06-28]. Dostupné z WWW: <http://www.mlvolary.cz/lesnictvi/popis-v-cislech/ochrana/>

Mikroregion Šumava - západ [online]. 2014 [cit. 2014-06-07]. Dostupné z WWW: <http://www.mikroregion.sumavanet.cz/mszapad/mikroregion.asp>

Mikroregion Šumava - západ: stanovy 2012 [online]. 2012 [cit. 2014-06-07]. Dostupné z WWW: http://www.sumavanet.cz/mszapad/user/2012/stanovy_6_12_2012.pdf

Mikroregion Vltava - Boubínsko [online]. 2014 [cit. 2014-06-07]. Dostupné z WWW: <http://www.hornivltava.cz/mrhvb/fr.asp?tab=mrhvb10&id=31&burl=&pt=DO>

NP Šumava: mapa Správy NP a CHKO Šumava [online]. 2014 [cit. 2014-08-15]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1591/sekce/potrebuji-si-vyridit/>

NP Šumava: Mezinárodní spolupráce [online]. 2014 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1026/sekce/mezinarodni-spoluprace/>

NP Šumava: Partner NP [online]. 2014 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/26/7836-partner_np_dokument_o_projektu.pdf

NP Šumava – základní údaje [online]. 2014 [cit. 2014-06-23]. Dostupné z WWW: <http://www.npsumava.cz/cz/1261/sekce/zakladni-udaje/>

MŽP: Návrh zonace NP Šumava [online]. 2014 [cit. 2014-08-12]. Dostupné z WWW: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/navrh_vymezeni_zon_sumava/\\$FILE/OZUOPK-](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/navrh_vymezeni_zon_sumava/$FILE/OZUOPK-)

Regionální informační servis – Šumava [online]. 2011 [cit. 2014-4-20]. Dostupné z WWW: <http://www.risy.cz/cs/turisticke-ris/sumava>

Strategie rozvoje CR města K. Hory [online]. 2012 [cit. 2014-7-13]. Dostupné z WWW: http://www.sumavanet.cz/mukhory/usersr/STRATEGIE_ROZVOJE_CR_KH_6.10.2012_FINAL_KOMPLET_WEB.pdf

Svaz obcí NP Šumava – základní údaje [online]. 2014 [cit. 2014-5-17]. Dostupné z WWW: <http://www.svazobci.sumavanet.cz/svazobci/>

SÝKORA, L., MATOUŠEK, R. (2009): Sociální kapitál a teritorialita sociálních sítí [online]. 2009 [cit. 2014-02-10]. Dostupné z: WWW: [https://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_Matousek_\(2008\)_socialni_kapital_a_teritorialita_socialnich_siti_manuscript.pdf](https://web.natur.cuni.cz/~sykora/pdf/Sykora_Matousek_(2008)_socialni_kapital_a_teritorialita_socialnich_siti_manuscript.pdf)

ŠumavaNet.cz [online]. 2014 [cit. 2014-06-29]. Dostupné z WWW: <http://www.sumavanet.cz/mesta.asp>

Zonace NPŠ [online]. 2013 [cit. 2014-08-16]. Dostupné z WWW: <http://websumava.wz.cz/narodni-park.html#zónace>

Datové zdroje a seznam použitých předpisů a zákonů

ARCDATA Praha, s. r. o. 2001 [cit. 2014-06-29]. ArcČR 500 – digitální geografická databáze ČR

ČSÚ: Euroregion Šumava [online]. 2011 [cit. 2014-06-30]. Dostupné z WWW: http://www.czso.cz/xc/redakce.nsf/i/euroregion_sumava

ČSÚ: MOS [online]. 2014 [cit. 2014-06-29]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/mos/>

ČSÚ: počet obyvatel [online]. 2014 [cit. 2014-02-22]. Dostupné z WWW: [http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/BC00298FFF/\\$File/1300721403.pdf](http://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/t/BC00298FFF/$File/1300721403.pdf)

Nářízení č. 163/1991 Sb. [online]. 1991 [cit. 2011-2-7]. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/3/971-narizeni163_92.pdf

Plán péče NP Bavorský les [online]. 2011 [cit. 2014-06-28]. Dostupní z WWW: http://www.nationalpark-bayerischer-wald.de/cesky/doc/cz_leitbild_ziele.pdf

Plán péče o NPŠ: rozbor [online]. 2013 [cit. 2014-06-25]. Dostupné z WWW: [http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_140425_Sumava_Plan_pece/\\$FILE/SOPR-Plan_pece_rozbor-05052014.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/news_140425_Sumava_Plan_pece/$FILE/SOPR-Plan_pece_rozbor-05052014.pdf)

Rozhodnutí č. 9/91 [online]. 1991 [cit. 2011-2-7]. Dostupné z WWW: http://www.npsumava.cz/gallery/3/969-zrizovaci_listina.pdf

SLDB [online]. 2011 [cit. 2014-06-29]. Dostupné z WWW: <http://www.scitani.cz/>

Zákon č. 114/1992, o ochraně přírody a krajiny [online]. 1992 [cit. 2014-06-09]. Dostupné z WWW: <http://www.zakonycr.cz/seznamy/114-1992-sb-zakon-ceske-narodni-rady-o-ochrane-prirody-a-krajiny.html>

Zákon č. 128/2000, o obcích [online]. 2000 [cit. 2014-06-09]. Dostupné z WWW: [http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-\(obecni-zrizeni\).html](http://www.zakonycr.cz/seznamy/128-2000-sb-zakon-o-obcich-(obecni-zrizeni).html)

Zákon č. 218/2000 Sb, o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů [online] 2000 [cit. 2014-07-12]. Dostupné z WWW: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakonPar.jsp?idBiblio=49515&fulltext=&nr=218~2F2000&part=&name=&rpp=15#local-content>

Zákon č. 137/2006 Sb., o zadávání veřejných zakázek [online]. 2006 [cit. 2014-07-12]. Dostupné z WWW: [http://www.portal-vz.cz/getmedia/6b7d0368-202a-43c9-b06c-4b7f7114b018/137_2006_Sb-\(4\)-\(1\).pdf](http://www.portal-vz.cz/getmedia/6b7d0368-202a-43c9-b06c-4b7f7114b018/137_2006_Sb-(4)-(1).pdf)

Zákon č. 183/2006 sb., o územním plánování a stavebním řádu [online]. 2006 [cit. 2014-07-12]. Dostupné z WWW: <http://www.tzb-info.cz/pravni-predpisy/zakon-c-183-2006-sb-o-uzemnim-planovani-a-stavebnim-radu-stavebni-zakon>

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník [online]. 2012 [cit. 2014-08-11]. Dostupné z WWW: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Kvalitativní šetření

Starostové obcí

BERNARDOVÁ, B. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Městský úřad v Kašperských Horách dne 10. 3. 2014 ve 14:00.

ČERNÝ, M. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad ve Stožci dne 7. 4. 2014 v 10:30.

ČÍŽEK, V. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Želnavě dne 7. 4. 2014 v 13:15.

HASENÖRL, H. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Městský úřad v Rejštejně dne 10. 3. 2014 v 10:30

HNÁTKOVÁ, S. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Horské Kvildě dne 11. 3. 2014 v 15:00.

HRAZÁNKOVÁ, J. (2014): Online dotazníkové šetření dne 12. 5. 2014

JUKL, J. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Městský úřad v Hartmanicích dne 10. 3. 2014 v 16:00

KLÍMA, B. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad ve Stachách dne 25. 3. 2014 v 10:30

KOCUROVÁ, J. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Čachrově dne 11. 3. 2014 v 9:00.

KOŽELUH, J. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Nové Peci dne 7. 4. 2014 ve 12:00

KRNÁKOVÁ, J. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Lenoře dne 24. 3. 2014 v 9:00.

KŘÍŽ, M. – místostarosta města (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Městský úřad v Železně Rudě dne 11. 3. 2014 v 11:00.

PODSKLANOVÁ, L. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Nicově dne 24. 3. 2014 v 16:00.

POSPÍŠIL, L. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Prášilech dne 10. 3. 2014 v 9:00.

POSPÍŠILOVÁ, M. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Městský úřad ve Volarech dne 7. 4. 2014 v 9:00

SCHUBERT, A. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Modravě dne 11. 3. 2014 ve 13:00.

VACEK, J. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad ve Strážném dne 24. 3. v 10:30.

VOSTRADOVSKÝ, V. (2014): Řízený rozhovor a dotazníkové šetření. Obecní úřad v Kvildě dne 24. 3. 2014 v 12:30.

Zástupci NP a Rady NP Šumava

LELKOVÁ, Z. (2014): Řízený rozhovor. Soumarský most dne 22. 4. a 24. 5. 2014 v 11:00.

PICEK, M. (2014): Řízený rozhovor. Sídlo RRA Šumava ve Stachách dne 30. 5. 2014 v 8:00

ŠTEMBERK, J. (2014): Řízený rozhovor. Správa NP a CHKO Šumava ve Vimperku dne 22. 4. 2014 v 9:00.

Zástupce občanského spolku

HORPENIAK, V. (2014): Řízený rozhovor. Muzeum Šumavy v Kašperských Horách dne 30. 5. 2014 v 11:30.

PŘÍLOHY

Seznam příloh

- Příloha I:** Dotazník pro starosty obcí v NP Šumava
- Příloha II:** Tematické okruhy k řízenému rozhovoru se zástupci NP Šumava a Rady NP Šumava
- Příloha III:** Tematické okruhy k řízenému rozhovoru se zástupcem lokálního občanského spolku
- Příloha IV:** Mapa současné zonace NP Šumava
- Příloha V:** Návrh nové zonace NP Šumava k 19. 5. 2014
- Příloha VI:** Současná zonace Národního parku Bavorský les k 1. 11. 2013

PŘÍLOHA I

Dotazník pro starosty obcí v NP Šumava

název obce:

jméno respondenta:

funkce:

datum:

hodina:

I. Analýza vertikálních a horizontálních sociálních sítí z perspektivy obcí

A) Četnost kontaktů

1. S kolika představiteli těchto subjektů v NP Šumava jste se letos setkal?

Horizontální úroveň

1. 1 starostové obcí ve vašem mikroregionu? (obvykle v MR na Šumavě 11 - 13 obcí)

- a) s více 10 b) s 7 - 9 c) 4 - 6 d) méně než 4

1. 2 starostové všech obcí v NPŠ kromě vašeho mikroregionu?

- a) s 18 a více, b) s 14 - 17 c) s 9 - 13 d) s 8 a méně

1. 3 zastupitelé ostatních obcí (kromě starostů) v NPŠ?

- a) s více než 50 b) s 30 - 49 c) 10 - 29 d) méně než 10

1. 4 významní podnikatelé v NPŠ?

- a) s více než 50 b) s 30 - 49 c) 10 - 29 d) méně než 10

Vertikální úroveň

2. Ohodnořte, jak dobře se znáte s představiteli:

2. 1 vedení mikroregionu

- a) velmi dobře b) dobře c) známe se málo (formálně) d) neznáme se

2. 2 poradenské kanceláře, konzultanta (regionální rozvojová agentura)?

- a) velmi dobře b) dobře c) známe se málo (formálně) d) neznáme se

2. 3 odboru územního rozvoje příslušného úřadu obce s rozšířenou působností?

- a) velmi dobře b) dobře c) známe se málo (formálně) d) neznáme se

2. 4 odboru regionálního rozvoje příslušného krajského úřadu?

- a) velmi dobře b) dobře c) známe se málo (formálně) d) neznáme se

2. 5 Správy NP a CHKO Šumava?

- a) velmi dobře b) dobře c) známe se málo (formálně) d) neznáme se

2. 6 subjektů na národní úrovni (ministerstva – MMR, MŽP), další?

- a) velmi dobře b) dobře c) známe se málo (formálně) d) neznáme se

3. Koho budete kontaktovat v případě dotazů v oblasti:

3.1 finančních dotací z evropských fondů (PRV, Operační program přeshraniční spolupráce Bavorsko/Rakousko - ČR, Operační program Životní prostředí atd.

3. 2 běžného provozu obce (účetnictví, správa majetku)

3. 3 územního rozvoje (nová výstavba, nové plány)

- a) vedení mikroregionu
- b) poradenskou kancelář, konzultanta (regionální rozvojová agentura)
- c) obec s rozšířenou působností
- d) krajský úřad
- e) Správu NP a CHKO Šumava
- f) subjekty na národní úrovni (př. ministerstva)
- g) starostové obcí v NPŠ
- h) ostatní zastupitelé obcí v NPŠ
- i) obce v mikroregionu
- j) soukromý sektor v NPŠ
- k) spolky, zájmová sdružení, neziskový sektor v NPŠ
- l) sama obec
- m) ostatní

4. Jak přibližně často si telefonujete s těmito ?

4. 1 starostové ostatních obcí NPŠ

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 2 zastupitelé ostatních obcí v NPŠ?

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 3 podnikatelé v NPŠ

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 4 starostové obcí v mikroregionu

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

Vertikální úroveň

4. 5 vedení mikroregionu

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 6 poradenská kancelář, konzultanta (regionální rozvojová agentura)

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 7 obec s rozšířenou působností

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 8 příslušný krajský úřad

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 9 Správa NP a CHKO Šumava

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

4. 10 subjekty na národní úrovni (ministerstva – MMR, MŽP), další

- a) denně b) několikrát týdně c) několikrát měsíčně d) méně často e) výjimečně

B) Formy spolupráce aktérů na meziobecní úrovni**2. Spolupracujete se subjekty z ostatních obcí na společných projektech?**

- a) ano b) ne

3. Organizujete společné akce (společenské, kulturní, sportovní aj.)?

- a) ano b) ne

V případě odpovědi a) na otázky 5 a 6, se kterými subjekty a jak často spolupracujete?

- a) obce v NPŠ
- b) podnikatelé v NPŠ
- c) obce ve vašem mikroregionu
- d) ostatní obce mimo NPŠ, MR
- e) spolupráce se zahraničními subjekty (př. obce, podnikatelé, zájmová sdružení apod. v rámci programů přeshraniční spolupráce)
- f) mikroregion
- g) poradenská kancelář, konzultanta (regionální rozvojová agentura)
- h) obec s rozšířenou působností
- i) krajský úřad
- j) Správa NP a CHKO Šumava
- k) subjekty na národní úrovni (ministerstva – MMR, MŽP), další
- l) jiné.....

Uveďte příklady forem spolupráce s těmito subjekty:

- a) obce v NPŠ
- b) podnikatelé v NPŠ
- c) obce ve vašem mikroregionu
- d) ostatní obce mimo NPŠ, MR
- e) spolupráce se zahraničními subjekty (př. obce, podnikatelé, zájmová sdružení apod. v rámci programů přeshraniční spolupráce)

- f) vedení mikroregionu
- g) poradenská kancelář, konzultanta (regionální rozvojová agentura)
- h) obec s rozšířenou působností
- i) krajský úřad
- j) Správa NP a CHKO Šumava
- k) subjekty na národní úrovni (ministerstva – MMR, MŽP), další
- l) jiné.....

4. Spolupracujete s ostatními subjekty působící ve vaší obci?

- a) ano
- b) ne

Pokud ano, jakou formou spolupracujete s těmito subjekty a aktéry:

- a) aktivními obyvateli obce
- b) místními sdruženími a spolky
- c) s místními podnikateli
- d) s rekreanty a návštěvníky obce
- e) s dalšími subjekty

V případě odpovědi a), na kterých typech projektů spolupracujete?

(např. dopravní infrastruktura, cestovní ruch, stavební činnost v obci apod.)

7. Máte informace, jaké projekty v současné době připravují ostatní obce, popř. svazek obcí na území mikroregionu?

- a) vždy (téměř vždy) b) většinou ano c) většinou ne d) nikdy (téměř vůbec)

8. Dostáváte poštou/mailem informace, popř. pozvánky odborných a společenských akcí obcí, mikroregionů?

- a) pravidelně b) často c) příležitostně d) nikdy

C) Význam mikroregionu pro obce**9. Je podle Vašeho názoru členství v mikroregionu vaší obci přínosné?**

- a) určitě ano
b) spíše ano
c) spíše ne
d) určitě ne

10. Umožnilo členství v mikroregionu ve vaší obci realizovat některé důležité projekty? Pokud ano, které projekty jste realizovaly?

- a) ano b) ne

11. Informace o obecních akcích (společenské, sportovní aj.) jsou obvykle distribuovány:

- a) jen ve vaší obci
b) v sousedních obcích
c) v některých obcích MR
d) ve všech obcích MR
e) v obcích NPŠ mimo MR
f) na Správě NPŠ

12. Jsou k dispozici ve vaší obci informace o událostech pořádaných na území mikroregionu?

- a) ano, vždy b) většinou ano c) většinou ne d) ne, nikdy

III: Otázky zaměřené na spolupráci obcí s NP Šumava

A) Četnost kontaktů

1. Jak přibližně často komunikujete (mail, telefon, dopis) se Správou NPŠ?

- a) každý den
- b) 2 - 3x týdně
- c) 2x měsíčně
- d) 1x měsíčně
- e) méně často

2. Jak často navštěvujete webové stránky NPŠ?

- a) každý den
- b) 2 - 3x týdně
- c) 2x měsíčně
- d) 1x měsíčně
- e) méně často

3. Na kolik představitelů NPŠ máte tel. čísla v mobilu?

- a) více než 10
- b) 6 - 9
- c) 3 - 5
- d) 2 a méně

4. Komu ze Správy NPŠ jste za poslední měsíc volal (a) (funkce)?

- a) Útvar ředitele NP a CHKO Šumava
- b) ředitelé odborů
- c) jednotlivá oddělení odborů a územní pracoviště

5. Pokud byste měl (a) srovnat intenzitu kontaktů vaší obce se Správou NPŠ, můžete říci, že se ve srovnání s počátkem tohoto Vašeho funkčního období (rok 2010) :

- a) výrazně zvýšily
- b) zvýšily
- c) snížily
- d) výrazně snížily

6. V jakých záležitostech NEJČASTĚJI kontaktuje vaše obec Správu NPŠ?

- a) v oblastech role Správy NPŠ jako orgánu státní správy (př. územní plánování, rozvoj, administrativa spojená s chodem obce)
- b) v oblastech rozvoje (př. cestovní ruch, společné projekty s NPŠ)
- c) další oblasti - jaké

7. V jakých otázkách vás Správa NPŠ NEJČASTĚJI kontaktuje?

- a) administrativní záležitosti spojené s běžnou agendou úřadu Správy NPŠ (př. nařízení, změny v legislativě...)
- b) oznámení o nových programech a produktech NPŠ
- c) nabídka nových produktů
- d) nabídka spolupráce na společném projektu
- e) jiné.....

B) Spolupráce obcí s NPŠ**8. Spolupracujete s NPŠ na společných projektech?**

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

V případě odpovědi a) nebo b) ano, na kterých projektech?

(př. typy projektů, př. dopravní infrastruktura, cestovní ruch, stavební činnost ve veřejných prostorech obcí apod.)

9. Máte informace, jaké projekty v současné době připravuje NPŠ na svém území?

- a) vždy (téměř vždy)
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) nikdy (téměř vůbec)

10. Dostáváte poštou/mailem informace, popř. pozvánky na odborných a společenských akcích NPŠ?

- a) pravidelně
- b) často
- c) příležitostně
- d) nikdy

11. Jsou veřejně k dispozici (na webu, na obecní tabuli) ve vaší obci informace o událostech (společenských, odborných apod.) pořádaných NPŠ?

- a) ano, vždy
- b) většinou ano
- c) většinou ne
- d) ne, nikdy

C) Význam NP pro obce**12. Je NPŠ dobrou marketingovou značkou****12.1 ...pro Vaši obec?**

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

12.2 ...pro region Šumavy?

- a) určitě ano
- b) spíše ano
- c) spíše ne
- d) určitě ne

13. Je podle Vašeho názoru NPŠ vaší obci přínosem?

- a) určitě ano b) spíše ano c) spíše ne d) určitě ne

14. Jak byste nyní ohodnotil (a) Váš vztah k NPŠ?

- a) přátelství b) partnerství c) sousedství d) konkurenční

15. Jaký byl váš vztah k NPŠ na začátku vašeho funkčního období?

- a) přátelství b) partnerství c) sousedství d) konkurenční

16. Kdyby mohla nyní Vaše obec vystoupit z NPŠ, udělala by to?

- a) určitě ano
b) uvažovali bychom o tom
c) spíše ne
d) určitě ne, byla by to chyba

V případě odpovědí a) nebo b), uveďte důvody.....

17. Uvažovali jste na začátku vašeho funkčního období o teoretickém vystoupení z NPŠ?

- a) určitě ano
b) uvažovali bychom o tom
c) spíše ne
d) určitě ne, byla by to chyba

18. V čem spatřujete případné hlavní problémové oblasti Vašeho vztahu s NPŠ?**19. Co podle vašeho názoru povede ke zlepšení spolupráce s NP Šumava a přispěje tak k harmonizovanému rozvoji území regionu?**

PŘÍLOHA II

Tematické okruhy k řízenému rozhovoru se zástupci NP Šumava a Rady NP Šumava

Tematické okruhy	Dílčí tematické skupiny	
Komunikace mezi NPŠ a obcemi	Četnost kontaktů NPŠ s obcemi	
	Důvody kontaktu NPŠ a obcí	
	Vývoj intenzity kontaktů NPŠ a obcí	
	Vzájemná informovanost NPŠ a obcí o aktivitách těchto aktérů	
Spolupráce NPŠ a obcí	Společné projekty	
	Společné akce (společenské, sportovní akce, aj.)	
Spolupráce NPŠ s dalšími subjekty v území	Společné akce a projekty s dopadem na rozvoj území	
Význam NPŠ pro obce	Přínos NPŠ pro obce	
	NPŠ jako marketingová značka	
	Vývoj vztahu NPŠ a obcí	
	Budoucí setrvání obcí v NPŠ	
Vztah obcí a NPŠ	Vznik NP Šumava	Ekonomická situace území v době založení NPŠ
		Okolnosti vzniku NPŠ
		Srovnání se založením NP Bavorský les
	Hlavní faktory formující vztah obcí a NP	Postavení obcí v NPŠ
		Koncepce a vize NPŠ
		Vliv politické situace na národní úrovni na místní rozvoj Šumavy
		Konkrétní konflikty v území
		Narovnání majetkově-právních vztahů mezi obcemi a NP Šumava
		Místní trh práce
		Hospodářská činnost parku a zaměstnanost v
Budoucnost	Řešení problémů obcí a NPŠ (regionu a státu)	

Zdroj: vlastní zpracování

PŘÍLOHA III

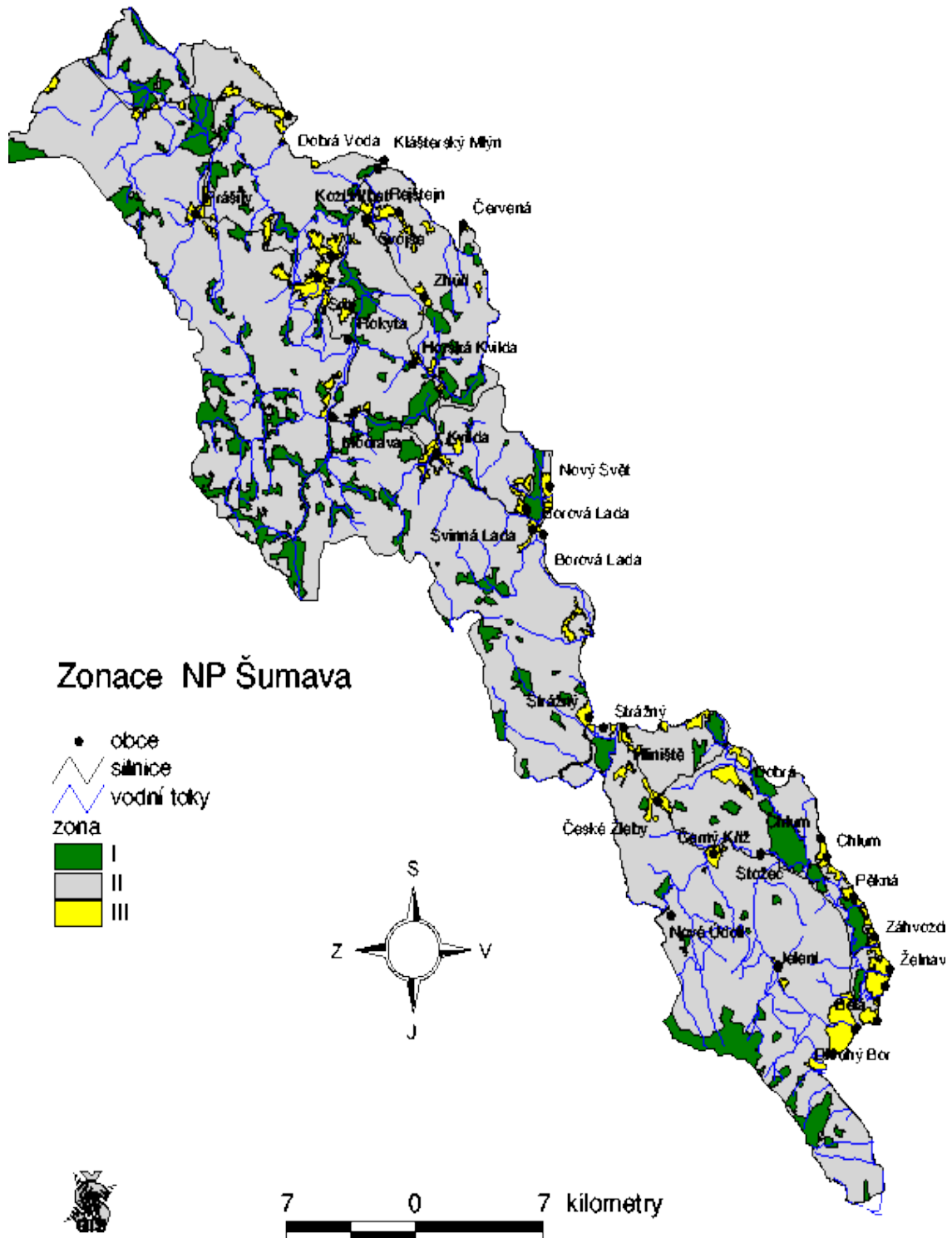
Tematické okruhy k řízenému rozhovoru se zástupcem lokálního občanského spolku

Tematické okruhy		Dílčí tematické skupiny	
sociální kapitál v NPŠ (na příkladu občanské angažovanosti)	Vývoj sociálního života v NPŠ	Společenský život na Šumavě po roce 1945	
	Současný sociální život v NPŠ	Místní občanské spolky	Aktivity spolků
			Územní působnost spolků
			Formy spolupráce spolků
		Faktory, které ovlivňují sociální život na Šumavě	

Zdroj: vlastní zpracování

PŘÍLOHA IV

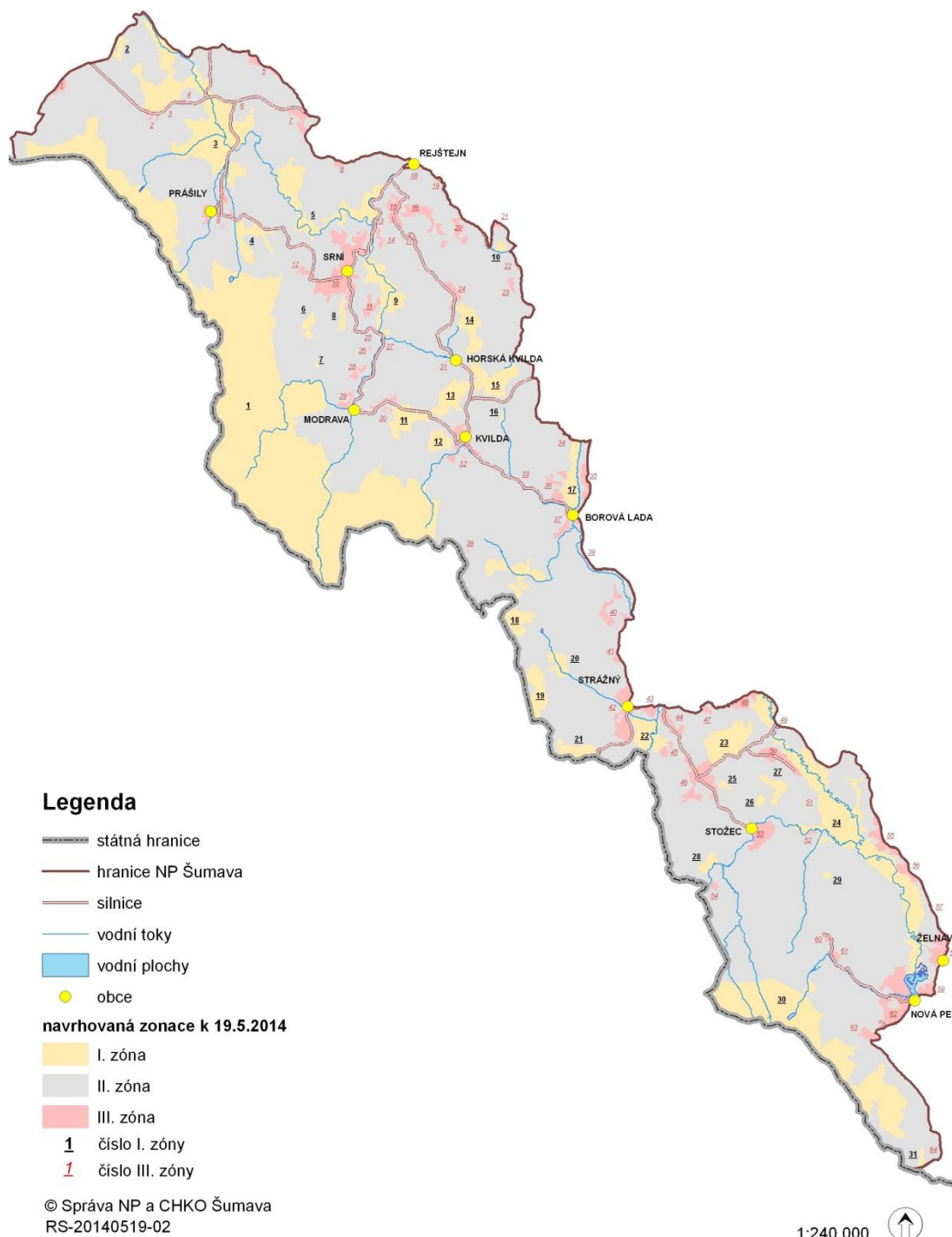
Mapa současné zonace NP Šumava

Zdroj: Zonace NPŠ 2013

PŘÍLOHA V

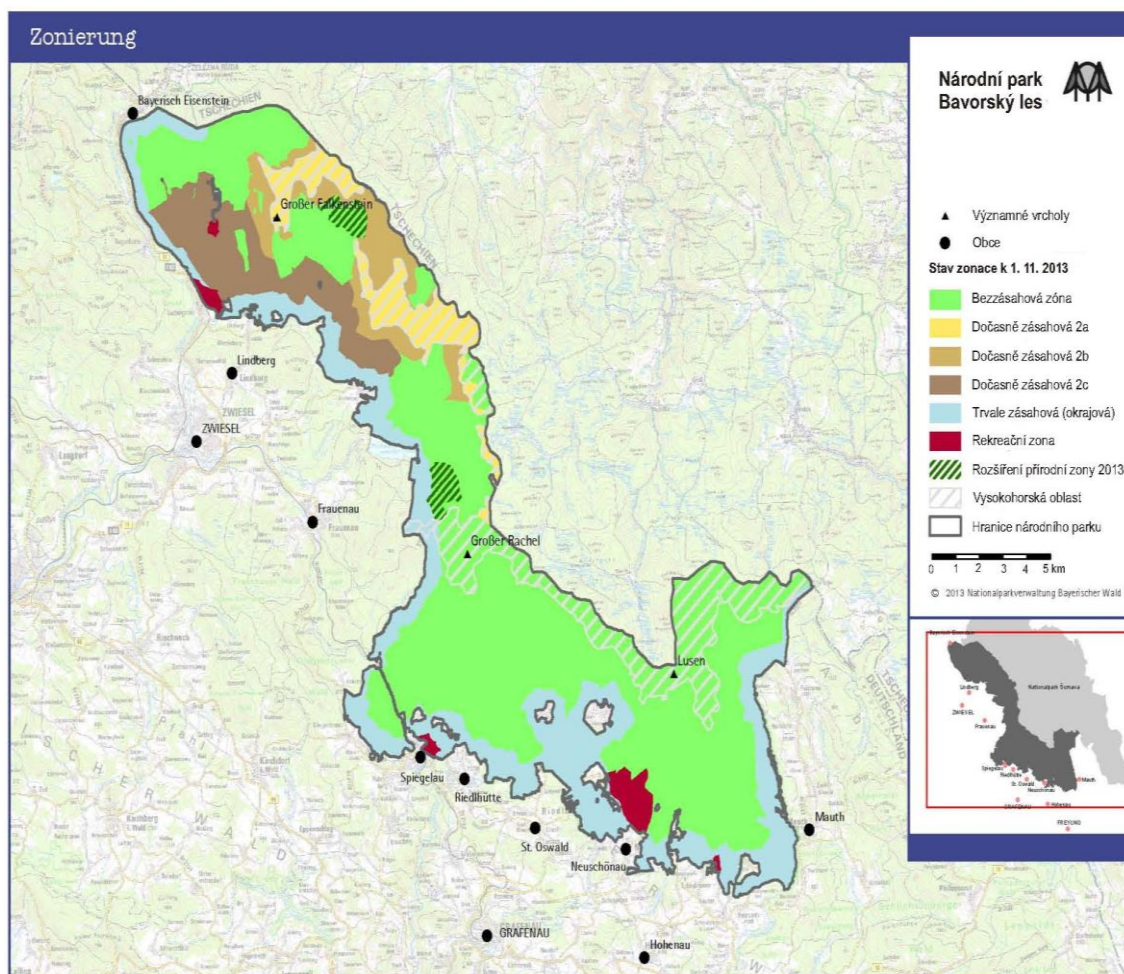
Návrh nové zonace NP Šumava k 19. 5. 2014

Zdroj: MŽP: návrh zonace NP Šumava 2014

PŘÍLOHA VI

Současná zonace Národního parku Bavorský les k 1. 11. 2013

Zdroj: Plán péče NP Bavorský les 2013

